

2293-055

**Richtlijnen voor de planMer voor het
bestemmingsplan Buitengebied
gemeente-Hoogezand-Sappemeer**

2293-55

Richtlijnen voor de planMER
voor het bestemmingsplan Buitengebied
Gemeente Hoogezand - Sappemeer

23 september 2009

I. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

Wij zijn voornemens het bestemmingsplan Buitengebied te herzien. Het bestemmingsplan is kaderstellend voor mogelijke m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteiten¹ (uitbreiding van intensieve veehouderijen en de exploratie en exploitatie van aardgas). Ook is (mogelijk) een passende beoordeling vereist vanwege de aanwezigheid van het Natura 2000-gebied "Zuidlaardermeergebied". Hierom wordt de plan-m.e.r. procedure doorlopen. Bevoegd gezag bij de bestemmingsplanherziening is de gemeenteraad van Hoogezand-Sappemeer.

De m.e.r.-procedure ging van start met de openbare kennisgeving van de notitie Reikwijdte en Detailniveau in de regiokrant op 24 juni 2009 (zie bijlage 2).

Op 25 juni 2009 hebben wij de commissie voor de m.e.r., verder aangeduid als 'de Commissie', in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de reikwijdte en het detailniveau van het Milieueffectrapport². Dit advies hebben wij ontvangen op 2 september 2009 (zie bijlage 3). De Commissie is op 11 augustus 2009 op locatie bezoek geweest.

Op 25 juni 2009 zijn instanties en de bevolking in gelegenheid gesteld om zienswijzen uit te brengen (zie bijlagen 4 tot en met 8) en de bestuursorganen in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen (zie bijlagen 9 en 10).

Voorliggend document geeft de richtlijnen weer voor de planMER. De richtlijnen zijn vastgesteld door burgemeester en wethouders van de Gemeente Hoogezand-Sappemeer en zijn gebaseerd op het advies van de Commissie en de ontvangen zienswijzen en adviezen. Deze richtlijnen bouwen voort op de notitie Reikwijdte en Detailniveau (zie bijlage 11). Dit houdt in dat voorliggend document niet zelfstandig leesbaar is, maar in combinatie met de notitie Reikwijdte en Detailniveau moet worden gelezen.

Wij beschouwen de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- een beschrijving van de visie waaruit de diverse ontwikkelingen vorm krijgen. Stel vanuit de visie doelen en ambities vast en ontwikkel aan de hand daarvan randvoorwaarden en toetsingscriteria;
- een beschrijving van de behoefte, de ambities en eventuele scenario's voor de voorgenomen activiteiten, met name de onderdelen intensieve veehouderij, aardgasexploratie en -exploitatie en de recreatie;
- inzicht in welke gebieden wel en geen ruimte aanwezig is om de aardgasexploratie en -exploitatie en de recreatieve ontwikkelingen te realiseren;
- de beoordeling van de effecten van de planonderdelen en alternatieven afzonderlijk en in onderlinge samenhang, onder meer op aanwezige natuurgebieden zoals de Natura 2000-gebieden "Zuidlaardermeergebied" en "Drentsche Aa-gebied".

Het MER moet een zelfstandig leesbare samenvatting bevatten, met voldoende onderbouwend kaartmateriaal³ en ander ondersteunend beeldmateriaal.

¹ m.e.r. staat voor milieueffectrapportage en heeft betrekking op de procedure. Het Besluit m.e.r. 1994 geeft aan bij welke omvang bepaalde activiteiten een m.e.r.-procedure moet worden doorlopen en bij welke omvang een bepaalde activiteit een m.e.r.-beoordelingsplicht geldt.

² Voor gegevens over de m.e.r.-procedure, de rol van de Commissie en de werkgroepsamenstelling, zie bijlage 1. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder adviezen.

³ Voorzien van duidelijke schaal en legenda

2. DOEL EN KADERSTELLING, BELEID EN WET- EN REGELGEVING EN BESLUITVORMING

2.1 Doel en kaderstelling

Beschrijf in het MER de visie van waaruit de diverse ontwikkelingen vorm krijgen. Stel vanuit deze visie doelen en ambities vast. Ontwikkel aan de hand daarvan randvoorwaarden en toetsingscriteria per (milieu)thema voor de (beoordeling van de effecten van de) verschillende planonderdelen. Geef aan welk gewicht wordt toegekend aan de verschillende beoordelingscriteria⁴.

2.2 Kaders uit beleid en wet- en regelgeving

De notitie R&D geeft geen relevante wet- en regelgeving en beleidskaders weer. Neem in het MER een apart overzicht op van de relevante beleidskaders en de eisen en randvoorwaarden die daaruit voortkomen. Betrek daarbij in ieder geval onderstaande wetten en beleidskaders:

- de Nota Ruimte;
- de Kaderrichtlijn Water;
- het beleid met betrekking tot de (Provinciale) Ecologische Hoofdstructuur en/of ecologische verbindingszones;
- het Provinciaal Omgevingsplan Groningen III en de omgevingsverordening Groningen;
- het Provinciaal Omgevingsplan en omgevingsverordening Drenthe;
- de wetgeving op het gebied van dierwelzijn zoals het Varkensbesluit, het Legkippenbesluit 2003 en het Vleeskuikenbesluit;
- de Wet milieubeheer, waaronder de luchtkwaliteitseisen;
- de Wet ammoniak en veehouderij;
- de Wet geurhinder en veehouderij;
- de IPPC-richtlijn;
- het besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij;
- de Wet op de archeologische monumentenzorg.

Wees ten aanzien van de Natuurbeschermingswet 1998 alert op nieuwe beleidsontwikkelingen en jurisprudentie. Ga, indien beschikbaar, tevens in op het (toekomstige) Natura 2000-beheerplan voor "Zuidlaardermeergebied" en "Drentsche Aa-gebied". Hierin zal worden vastgelegd welke maatregelen moeten leiden tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen, en op welke termijn.

2.3 Besluitvorming

Het reeds bestemde en gedeeltelijk gerealiseerde glastuinbouwgebied Sappemeer-Noord wordt in het bestemmingsplan buitengebied opnieuw bestemd als (glas)tuinbouwgebied. Hierbij wordt ook in een uitbreiding voorzien. Voor de vaststelling van het bestemmingsplan voor dit glastuinbouwgebied wordt separaat de besluit-m.e.r. procedure doorlopen. Ook loopt er een besluit-m.e.r.- procedure voor de wijziging en uitbreiding van een vleeskuikenbedrijf.

Bespreek in het MER de relatie en samenhang (in inhoud en in tijd) en de inhoudelijke afstemming tussen deze MERen. Ga ook in op de relatie met de nog vast te stellen Structuurvisie Hoogezand-Sappemeer⁵.

Geef in het MER aan welke vervolgbesluiten voor de verschillende onderdelen van het voornemen genomen moeten worden. Bespreek daarbij wie daarvoor verantwoordelijk is en welke consequenties dit met zich meebrengt, bijvoorbeeld voor de onzekerheden in de effectbepaling in dit MER.

⁴ Geef bijvoorbeeld een hiërarchie aan binnen de criteria of maak onderscheid tussen wezenlijke en niet – wezenlijke criteria

⁵ zoals de ontwikkeling van “De Groene Compagnie”

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Voorgenomen activiteit

Wij zijn voornemens het bestemmingsplan Buitengebied te herzien. Hierin worden mogelijkheden gecreëerd voor onder meer de uitbreiding van intensieve veehouderij, aardgasexploratie en -exploitatie en bijbehorende infrastructuur⁶ en recreatie in en nabij het Natura 2000-gebied "Zuidlaardermeergebied".

Ga in het MER in op de verschillen tussen het vigerende en het nieuwe bestemmingsplan (welke nieuwe activiteiten worden mogelijk gemaakt). Bespreek daarbij welke beleidsvoornemens (die worden overgenomen uit het oude bestemmingsplan) al wel en welke nog niet zijn gerealiseerd.

3.2 Alternatieven

Werk de in de notitie R&D benoemde alternatieven verder uit. Beschrijf in het MER hoe deze alternatieven, binnen de gestelde randvoorwaarden, zijn ontwikkeld. Houd hierbij rekening met de borging van deze randvoorwaarden in het bestemmingsplan. Breng voor de locatiespecifieke uitbreidingen de ontwikkelingsruimte (ook wel milieugebruiksruimte genoemd) in beeld⁷. Geef in het MER inzicht in welke gebieden wel en in welke gebieden geen ruimte aanwezig is om de aardgasexploratie en -exploitatie en de recreatieve ontwikkelingen te bewerkstelligen. Beschrijf daarnaast in het MER een minimaal en maximaal scenario veehouderij. Het minimale scenario betreft een ontwikkeling met nulgroei van de productieruimte voor intensieve veehouderij en rundveehouderijbedrijven. Als maximaal scenario dient de worst case situatie beschreven te worden. Dit is de situatie die ontstaat als de *totale* omvang aan productievolume (zowel intensief als rundvee) die het bestemmingsplan mogelijk maakt, wordt gerealiseerd.

3.3 Referentiesituatie en autonome ontwikkeling

In de notitie R&D is nog geen referentiesituatie beschreven waarmee de milieueffecten van de verschillende alternatieven vergeleken kunnen worden. Onder referentiesituatie wordt hier verstaan de huidige situatie plus autonome ontwikkelingen⁸, maar zonder uitvoering van het voorgenomen nieuwe bestemmingsplan. Dit is nodig om de effecten van de alternatieven eenduidig te kunnen bepalen. Maak in het MER onderscheid tussen autonome ontwikkelingen (huidige activiteiten en nieuwe activiteiten waarover reeds een uitvoeringsbesluit is genomen) en voorgenomen ontwikkelingen. Beschrijf in het MER de autonome ontwikkelingen die van invloed zijn op de voorgenomen activiteiten, doordat nieuwe mogelijkheden dan wel beperkingen ontstaan.

Geef in ieder geval inzicht in de huidige aardgasexploratie(s) en/of -exploitaties. Ga in op de mogelijke consequenties van reeds bestaande bodemdaling door aardgasboringen op de voornemens in het bestemmingsplan.

Beschrijf naast de intensieve veehouderijen tevens de rundveehouderijen in het plangebied, aangezien deze de milieuontwikkelingsruimte voor andere functies (zoals de intensieve veehouderij) mede bepalen. Ga hierbij in op de verwachte beëindiging en groei van de rundveehouderijen en betrek daarbij de verwachte groei en schaalvergroting van de sector bij opheffing van de melkquotering.

⁶ De NAM geeft in haar advies aan dat zij voornemens zijn een leidingtracé te realiseren in het plangebied.

⁷ Bepaal hiervoor:

- 1) de ruimte die er is voor een toename van de emissie van verzurende/vermestende stoffen, geur en fijn stof;
- 2) de behoefte aan uitbreiding, her- en nieuwvestiging van intensieve veehouderij, rundveehouderij en niet-agrarische activiteiten. Bepaal aan de hand hiervan de verwachte toename van de emissie van verzurende/vermestende stoffen, geur en fijn stof;
- 3) bepaal op basis van de ruimte en de reële behoefte welke ruimte de gemeente aan (nieuwe) initiatieven wil en kan geven in het op te stellen bestemmingsplan. Maak tevens inzichtelijk welke (mitigerende) maatregelen genomen kunnen worden.

⁸ Autonome ontwikkeling is de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder realisatie van de voorgenomen activiteiten.

4. BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN

4.1 Algemeen

In het MER dienen alle relevante ontwikkelingen met mogelijk aanzienlijke milieueffecten belicht te worden die in het bestemmingsplan mogelijk worden gemaakt. Ook eventuele functiewijzigingen (zoals recreatie) kunnen van belang zijn voor de bepaling van de milieugevolgen van het voornemen. Bij de beschrijving van milieugevolgen dienen de cumulatieve effecten in beeld gebracht te worden. De omvang van het studiegebied wordt bepaald door de aard van het milieugevolg en zal per milieuaspect verschillen.

De effectbeschrijving dient een detailniveau te hebben dat voldoende is voor de besluitvorming. Voor milieuaspecten waarvan de gevolgen naar verwachting ruim binnen beleidsmatige randvoorwaarden en ver onder wettelijke grenswaarden blijven is een globale, meer kwalitatieve effectbeschrijving voldoende. Bij (mogelijke) knelpunten dienen de effecten echter zo veel mogelijk kwantitatief beschreven te worden.

Om het plan te kunnen toetsen aan normen en beleid dient het MER de maximale milieugevolgen te beschrijven van de activiteiten die het bestemmingsplan mogelijk maakt (zogenaamde “worst case”). Beschrijf tevens mogelijk mitigerende maatregelen.

4.2 Bodem en water

Geef in het MER aan welke gebieden bekend zijn als bodembeschermingsgebied, grondwaterbeschermingsgebied, hydrologisch aandachtsgebied en verdroogd gebied en welke gevolgen de status van deze gebieden heeft voor de planonderdelen⁹.

Beschrijf in het MER de mogelijke effecten van alle relevante activiteiten op de bodemkwaliteit, geomorfologie, bodemdaling, oppervlaktewater (kwantiteit en kwaliteit) en grondwater (stroming en -kwantiteit). Ga tevens in op in hoeverre de activiteiten in het bestemmingsplan ertoe leiden dat bestaande problemen met bodemdaling door aardgaswinning worden vergroot.

Uitbreiding van bouwblokken kan effect hebben op de waterhuishouding. Neem een analyse op van de mogelijke effecten op de waterhuishouding van uitbreiding van bouwblokken bijvoorbeeld ten behoeve van de veehouderij.

Indien er een watertoets wordt uitgevoerd adviseert de Commissie de voor de m.e.r. relevante resultaten in het MER op te nemen. Geef aan in hoeverre afstemming met de waterbeheerder heeft plaatsgevonden.

4.3 Natuur

Ga voor natuur in op de mogelijke gevolgen voor kenmerkende en beschermde soorten en beschermde gebieden. Geef de effecten van het voornemen op andere natuur in het studiegebied die voor verstoring, verzuring of vermesting gevoelig is. Breng hierbij de (verandering in de) milieubelasting in beeld die veroorzaakt wordt door niet in het bestemmingsplan opgenomen initiatieven in het studiegebied.

Gebiedsbescherming

Natura 2000

In de notitie R&D is beschreven dat naar verwachting een passende beoordeling nodig is voor het Natura 2000-gebied 'Zuidlaardermeer'. Neem deze passende beoordeling op in het MER. De

⁹ Maak hierbij gebruik van provinciale gegevens, zoals de structuurvisie, het provinciaal milieubeleidsplan en - waterplan

Commissie adviseert om ook de mogelijke effecten op andere Natura 2000-gebieden in kaart te brengen¹⁰. Bij de beschrijving dienen de cumulatieve effecten in beeld gebracht te worden. Om de effecten op Natura 2000-gebieden goed te kunnen beoordelen adviseert de Commissie te beschrijven:

- de instandhoudingdoelstellingen;
- de staat van instandhouding;
- voor het "Drentsche Aa-gebied" de kritische depositiewaarden;
- de gevoeligheid van soorten en habitattypen voor verstoring, licht en geluid;
- de mogelijke verandering in depositie, verstoring, licht en geluid;
- de gevolgen van deze veranderingen voor de instandhoudingsdoelstellingen.

Ga na in hoeverre een toename van emissies van verzurende/vermestende stoffen eventueel (indirect) leidt tot een toename van depositie in het "Drentse Aa-gebied"¹¹.

Voor het Natura2000 gebied 'zuidlaardermeergebied' is het van belang na te gaan in hoeverre eventueel toenemende depositie (indirect) van invloed is op de soorten waarvoor dit gebied is aangewezen.

Om de effecten te kunnen inschatten is het nodig om inzicht te bieden in de achtergrondconcentraties van de belangrijkste verzurende en vermestende stoffen (NH₃, NO_x, SO₂) in de natuurgebieden (gebruik voor de bepaling van de achtergronddeposities recente gegevens).

De Commissie adviseert daarnaast inzicht te geven in welke (mitigerende) maatregelen genomen zouden kunnen worden. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan:

- het zoneren van de waterrecreatie om verstoring te verminderen;
- het limiteren van aardgasboringen in tijdstip of duur;
- het stellen van eisen aan technische middelen om emissies uit veehouderijen te beperken.

Onderzoek in de passende beoordeling of de zekerheid kan worden verkregen dat het voornemen de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden niet aantast¹². Uit de wetgeving volgt dat een plan alleen vastgesteld kan worden als deze zekerheid wordt verkregen of de zogenaamde ADC-toets¹³ met succes wordt doorlopen.

(provinciale) Ecologische hoofdstructuur ((P)EHS)

Bepaal voor de (P)EHS wat de "wezenlijke kenmerken en waarden" zijn, in hoeverre deze worden aangetast of versterkt en of het voornemen past binnen het toetsingskader voor de EHS¹⁴. Ga hierbij ook in op de gevolgen voor de nog aan te leggen robuuste verbindingzone, nabijgelegen ecologische verbindingzones en bijbehorende doelsoorten.

Beschermde soorten

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren¹⁵. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor deze beschermde soorten¹⁶ en bepaal of verbodsbepalingen¹⁷ overtreden kunnen worden. Beschrijf mitigerende maatregelen die eventuele effecten kunnen beperken of voorkomen.

¹⁰ Denk hierbij ondermeer aan het "Drentsche Aa-gebied". Vanwege de ligging van het plangebied nabij de provincie Drenthe dienen naast de bovengenoemde gebieden ook mogelijk relevante natuurgebieden in de provincie Drenthe bij de beoordeling betrokken te worden

¹¹ dit gebied is aangewezen voor habitattypen met lage kritische depositiewaarden

¹² Uit de huidige lijn in de jurisprudentie volgt dat dit het geval is wanneer er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen voor de natuurlijke kenmerken zijn.

¹³ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 respectievelijk in:

A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? inclusief locatiealternatieven.

D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?

C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

¹⁴ Het toetsingskader zoals beschreven in de Nota Ruimte, Spelregels EHS en/of provinciale uitwerkingen daarvan.

¹⁵ Er wordt onderscheid gemaakt tussen de categorieën: tabel 1 (algemeen), 2 (overig) en 3 (Bijlage IV HR/ bijlage I AMvB) soorten en vogels.

¹⁶ Bij de inventarisatie van de beschermde soorten kan gebruik worden gemaakt van gegevens en protocollen van de Gegevensautoriteit Natuur: www.gegevensautoriteitnatuur.nl

4.4 Woon- en leefmilieu

4.4.1 Geur

Van belang is kwantitatief inzicht te geven in de mate van geurhinder. Geef aan waar zich op dit moment (intensieve) veehouderijen en solitaire mestopslagen bevinden en welke ontwikkelingen het bestemmingsplan maximaal mogelijk maakt. Indien knelpunten aanwezig zijn of kunnen ontstaan dient de toe- of afname van het aantal geurgehinderden in beeld gebracht te worden. Maak daarbij gebruik van kaarten met de huidige en toekomstige geurniveaus.

4.4.2 Verkeer

Beschrijf (indien onderscheidend) de verkeersbewegingen die horen bij de verschillende alternatieven. Bepaal in hoeverre en waar mogelijk knelpunten kunnen ontstaan.

4.4.3 Luchtkwaliteit

Om de alternatieven onderling en met de referentiesituatie te kunnen vergelijken is het noodzakelijk om de effecten op de luchtconcentraties van fijn stof (PM_{10} en $PM_{2,5}$) en NO_2 te beschrijven, ook onder de grenswaarden¹⁸. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van berekeningen die voldoen aan de Regeling Beoordeling Luchtkwaliteit 2007. Presenteer de resultaten van de berekeningen middels contourenkaarten¹⁹ en geef per contour de hoeveelheid en ligging aan van woningen en andere gevoelige objecten en groepen²⁰. Eenvoudigere berekeningen volstaan wanneer hiermee keuzes tussen alternatieven en conclusies voldoende onderbouwd kunnen worden.

4.4.4 Geluid

Breng de geluidsproductie in beeld van bedrijven/activiteiten met een relevante geluidsproductie (type en tijdstip). Ga hierbij in op de ligging van geluidsgevoelige bestemmingen en mogelijke knelpunten in relatie tot de voorkeursgrenswaarde.

Bespreek ten aanzien van de aardgasboringen de effecten en consequenties van tijdstip en duur van deze boringen.

4.4.5 Gezondheid

Beschrijf in het MER de risico's van o.a. zoönosen, MRSA en fijn stof op gezondheid. En bespreek de mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden om de risico's voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken²¹.

¹⁷ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

¹⁸ Ook onder de huidige luchtkwaliteitsgrenswaarden kunnen nog gezondheidseffecten optreden.

¹⁹ Gebruik hiervoor klassebreedtes van 1,0 $\mu g/m^3$ of minder, indien klassebreedtes van 1,0 $\mu g/m^3$ onvoldoende onderscheidend zijn.

²⁰ Gebruik hiervoor de zogeheten Adres Codering Nederland (ACN)-bestanden. Denk bij gevoelige objecten aan kinderdagverblijven, scholen, verpleeg- en verzorgingshuizen en woningen. Gevoelige groepen zijn bijvoorbeeld kinderen, ouderen en mensen met long- of hartziekten.

²¹ Maak hierbij gebruik van:

- het RIVM briefrapportnr. 215011002: Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven in Nederland. Zoönosen en antibioticumresistentie;
- het Informatieblad Intensieve veehouderij en gezondheid van Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland en GGD Hart voor Brabant, Januari 2009

4.4.6 Licht

Breng in beeld of en in welke mate lichthinder ontstaat door aardgasexploratie en -exploitatie en glastuinbouw.

4.5 Landschap en cultuurhistorie (waaronder archeologie)

Hoewel in de Notitie R&D is aangegeven dat het nieuwe bestemmingsplan gericht is op behoud en versterking van de beeldkwaliteit van het buitengebied, is verder niet ingegaan op de mogelijke gevolgen voor landschap, cultuurhistorie en archeologie. Werk de aanwezige landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden en gevolgen daarop in het MER verder uit. Ga in op de effecten op het beschermde dorpsgezicht 'Kiel-Windeweer'.

Geef tevens de visueel-ruimtelijke kenmerken en de mogelijke effecten. De Commissie adviseert de karakteristieken van het landschap te visualiseren en daarbij een waardering van deze karakteristieken te geven. Beschrijf welke implicaties dit heeft voor de ruimtelijke ontwikkelingen.

De Commissie adviseert inzicht te geven in de ligging van archeologische waarden met behulp van kaartmateriaal²². Geef aan wat de mogelijke gevolgen zijn van het plan en beschrijf de effecten van het voornemen en mogelijkheden voor mitigerende maatregelen.

4.6 Externe veiligheid

Houdt rekening met de toekomstige wijziging van het Besluit externe veiligheid inrichting (BEVI), voorzover deze wijziging concreet genoeg is, waardoor aardgasexploratie en – exploitatie tot het BEVI gaan behoren²³.

²² Bij de beoordeling dient rekening gehouden te worden met de archeologische waardenkaart

²³ zie advies van de Brandweer Regio Groningen

5. OVERIGE ASPECTEN

Voor de onderdelen 'Vergelijking van alternatieven', 'leemten in milieuinformatie', 'monitoring en evaluatie' en 'samenvatting van het MER' hebben wij geen andere bepalingen naast de wettelijke voorschriften.

Kaartmateriaal

Gebruik in het MER recent kaartmateriaal (met legenda), dat de teksten inzichtelijk maakt en verduidelijkt. Neem in ieder geval kaarten op met daarop:

- de zoekgebieden voor en de huidige locaties van aardgasexploratie en - exploitatie;
- de zoekgebieden voor recreatieve ontwikkelingen;
- de ligging van de bestaande veehouderijbedrijven en de intensieve veehouderijen in het buitengebied. Geef daarbij aan wat de omvang is van deze bedrijven en welke bedrijven op termijn zullen stoppen en welke zich willen doorontwikkelen;
- de ligging van Natura 2000-gebieden, (P)EHS en andere (zeer) kwetsbare natuur, ook in de nabijheid van het plangebied;
- de gebieden waarin bodemdaling aan de orde is.

Neem in ieder geval één kaart op met daarop aangegeven alle gebruikte topografische aanduidingen en relevante deelgebieden.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: College van burgemeester en wethouders van Hoogezand- Sappemeer

Bevoegd gezag bij het vaststellen van de notitie R&D: College van burgemeester en wethouders van Hoogezand-Sappemeer

Bevoegd gezag bij de wijziging van het bestemmingsplan: Raad van de gemeente Hoogezand-Sappemeer

Besluit: wijzigen van het bestemmingsplan buitengebied Hoogezand- Sappemeer

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: categorie C1 1.3, C14, D1 1.4, D14

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in De Regiokrant van 24 juni 2009

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 25 juni 2009

advies reikwijdte en detailniveau door de Commissie uitgebracht: 31 augustus 2009

Betrokken stukken bij opstelling voorliggend document:

• advies van de Commissie en de daarin door de Commissie beschouwde zienswijzen en adviezen, van:

1. H.J. Meijer, Kiel - Windeweer
2. Stichting Platform Berend Botje, Kiel - Windeweer
3. Henk en Aulien van Ginneken, Kiel - Windeweer
4. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort
5. R.T.M. Vaas en M.P. Vaas-Bosma
6. NAM, Assen

• advies dat is ontvangen na ontvangst van het advies van de Commissie, van:

7. Brandweer Regio Groningen

BIJLAGE 2 : Advertentie regiokrant 24 juni 2009

Gemeente
Hoogezand-Sappemeer

Gemeente MEDEDELINGEN

Kennisgeving voorbereiding milieu - effectrapporten bestemmings- plan Buitengebied

De gemeente Hoogezand-Sappemeer heeft besloten een bestemmingsplan voor het buitengebied op te stellen. De Wet milieubeheer vereist dat verschillende milieu - effectrapporten worden gemaakt voordat het bestemmingsplan Buitengebied kan worden vastgesteld.

Bestemmingsplan Buitengebied

Het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied heeft vooral tot doel om het bestaande gebruik en de bestaande inrichting vast te leggen. Het plangebied stemt in grote lijnen overeen met het plangebied van het bestemmingsplan Buitengebied uit 1993. Dit betekent in essentie dat het gebied van de gemeente dat niet als stedelijk gebied is aan te merken in het plan is opgenomen. Enkele uitzonderingen daargelaten.

In 2006 heeft al een voorontwerp van het te maken bestemmingsplan Buitengebied ter inzage gelegen. Dat voorontwerp is gemaakt op basis van de Nota van uitgangspunten die in 2004 door de gemeenteraad is vastgesteld. Het uiteindelijk definitief vast te stellen bestemmingsplan Buitengebied zal gebaseerd zijn op het voorontwerp bestemmingsplan, maar aangepast aan gewijzigde wet- en regelgeving, de ontvangen inspraak- en overlegreacties en nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. De planning is om november 2009 het ontwerp bestemmingsplan ter inzage te leggen. Vervolgens zal het bestemmingsplan waarschijnlijk in april 2010 kunnen worden vastgesteld door de gemeenteraad.

Op dit moment kan nog geen zienswijze worden ingediend over het in procedure zijnde bestemmingsplan Buitengebied. Dat kan pas tijdens de ter inzage legging van het ontwerp bestemmingsplan en het definitieve bestemmingsplan.

Wet milieubeheer

Een van de wijzigingen die in het uiteindelijk bestemmingsplan Buitengebied ten opzichte van het voorontwerp bestemmingsplan Buitengebied moeten worden verwerkt, is de gewijzigde Wet milieubeheer. Volgens die wet moeten de milieugevolgen worden onderzocht van activiteiten die belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu kunnen hebben. Het resultaat van het onderzoek moet worden gerapporteerd in een zogenaamd milieu - effect rapport (MER). In de Wet milieubeheer is weergegeven voor welke activiteiten een MER moet worden opgesteld, in het kader van welke besluitvorming en via welke procedure. Er bestaan zijn twee typen milieu- effect rapporten en procedures: een besluitMER en een planMER. Beide zijn van toepassing op het bestemmingsplan buitengebied.

BesluitMER

Uitgangspunt voor het opstellen van het bestemmingsplan Buitengebied is dat de bestaande bestemmingsplannen (incl. uitwerkingsplannen) die gelden voor het tuinbouwgebied Sappemeer - Noord, worden overgenomen. Volgens die bestaande bestemmingsplannen (en dus straks ook volgens het nieuwe bestemmingsplan buitengebied) is de aanleg van ongeveer 200 hectare glastuinbouw mogelijk. In de Wet milieubeheer is weergegeven dat voor deze activiteit een besluitMER moet worden opgesteld.

PlanMER

In het voorontwerp bestemmingsplan Buitengebied zijn activiteiten opgenomen die volgens de Wet milieubeheer een planMER plicht met zich meebrengen. De gemeente is voornemens die activiteiten ook in de verdere bestemmingsplanprocedure op te nemen. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan Buitengebied het concrete uitbreidingsplan voor de intensieve veehouderij gelegen aan de Vossenburg 1 opgenomen. Tesaamen zijn de volgende voorgenomen activiteiten in het bestemmingsplan planMER-plichtig:

- exploitatie van aardgas, zowel proefboringen als winning;
- algemene uitbreiding van intensieve veehouderijen;
- concrete uitbreiding van de intensieve veehouderij gelegen aan de Vossenburg 1;
- activiteiten die een significant negatief effect op het Natura2000 gebied 'Zuidlaardermeergebied' kunnen hebben.

Op 16 juni j.l. heeft het college van Burgemeester en Wethouders de notitie Reikwijdte en Detailniveau vastgesteld. De bekendmaking van de notitie Reikwijdte en Detailniveau vormt de officiële start van de planMER procedure. In de notitie is weergegeven welke onderwerpen in de planMER behandeld worden en op welk detailniveau de milieu-effecten van die onderwerpen beschreven moeten worden.

Ter bevordering van een systematische aanpak voor het maken van de planMER, worden de commissie MER en relevante onafhankelijk instanties in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de notitie Reikwijdte en Detailniveau. Om diezelfde reden wordt een ieder in de gelegenheid gesteld om op grond van artikel 7.11, lid c van de Wet milieubeheer naar keuze schriftelijke of mondeling zijn zienswijze naar voren te brengen.

Na gereedkoming ervan worden de planMER en het ontwerp bestemmingsplan tegelijkertijd ter inzage gelegd. Vervolgens worden beide plannen ter toetsing aan de Commissie MER gestuurd en aan andere relevante onafhankelijk instanties. De toetsing van de planMER door de Commissie MER is verplicht, omdat de voorgenomen activiteit voor de exploitatie van aardgas in de ecologische hoofdstructuur plaatsvindt. De bedoelde toetsing is ook verplicht omdat in het plan een passende beoordeling wordt opgenomen op grond van artikel 19f lid 1 van de Natuurbeschermingswet 1998. Deze passende beoordeling is nodig om de gevolgen, van de voorgenomen activiteiten in het bestemmingsplan, op de instandhoudingsdoelstellingen van het Zuidlaardermeergebied te inventariseren.

Terinzagelegging

De Startnotitie en de notitie Reikwijdte en Detailniveau met de daarbij behorende stukken, liggen ter inzage vanaf donderdag 25 juni tot en met woensdag 5 augustus 2009 in het gemeentehuis, Gorecht - Oost 157 te Hoogezand. U kunt op het gemeentehuis terecht op maandag van 13:00 tot 16:00, dinsdag tot en met donderdag van 9:00 tot 16:00 uur en op vrijdag van 9:00 tot 12:30. Vrijdags is het niet mogelijk een toelichting te krijgen van onze medewerkers.

Op 16 juni heeft het college van Burgemeester en Wethouders de startnotitie Besluitmer glastuinbouwgebied vastgesteld. De wettelijke procedure voor de besluitMER begint met de bekendmaking van die startnotitie. In de startnotitie is een globale aanduiding van de aard en de gevolgen voor het milieu gegeven. Voordat een milieu-effectrapport kan worden opgesteld dient de gemeente richtlijnen vast te stellen, waaraan de inhoud van de milieu-effectrapportage moet voldoen. Ten behoeve van het opstellen van deze richtlijn kan een ieder op grond van artikel 7.14, lid 4 van de Wet milieubeheer naar keuze schriftelijke of mondeling zijn zienswijze naar voren brengen.

Na gereedkoming ervan worden de BesluitMER en het ontwerp bestemmingsplan tegelijkertijd ter inzage gelegd.

De Startnotitie en de notitie Reikwijdte en Detailniveau met de daarbij behorende stukken, zijn tevens te raadplegen op de gemeentelijke internetsite. Klik op 'ruimtelijke plannen', 'bestemmingsplannen' en 'in procedure'.

Inspraak

U kunt tijdens de periode van ter inzage legging op verschillende manieren uw zienswijze indienen:

1. Schriftelijk: sturen aan Burgemeester en wethouders, postbus 75, 9600 AB Hoogezand
2. Mondeling: tijdens de periode van ter inzage legging contact opnemen met de heer R. Bekhuis, telefoon (0598) 37 38 95, voor een afspraak. Van het gesprek maakt de gemeente een verslag dat in het dossier wordt gevoegd.

Informatie

Voor nadere informatie kunt u zich wenden tot de heer R. Bekhuis telefoon (0598) 37 38 95.

Kijk ook op onze website
www.hoogezand-sappemeer.nl

24-06-2009 / week 26 (B)

... komt een goed mantelzorgers in

BIJLAGE 3: Advies commissie voor de m.e.r.

Commissie voor de
milieueffectrapportage

No. 09.07951

- 2 SEP. 2009

Class. No. - 1731212
RC

College van burgemeester en wethouders
gemeente Hoogezand-Sappemeer
Postbus 75
9600 AB HOOGEZAND

uw kenmerk
RO/RG/2009070701

uw brief
7 juli 2009

ons kenmerk
2293-51/Sm/eh

onderwerp
Advies over reikwijdte en detailniveau
over het Plan-MER Bestemmingsplan
Buitengebied Hoogezand-Sappemeer

doorkiesnummer
(030) 234 76 45

Utrecht,
31 augustus 2009

Geacht college,

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies over reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport uit te brengen.

Hierbij bied ik u het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de besluitvorming. Zij zal graag vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag nadere informatie over het vervolg van dit project krijgt toegestuurd.

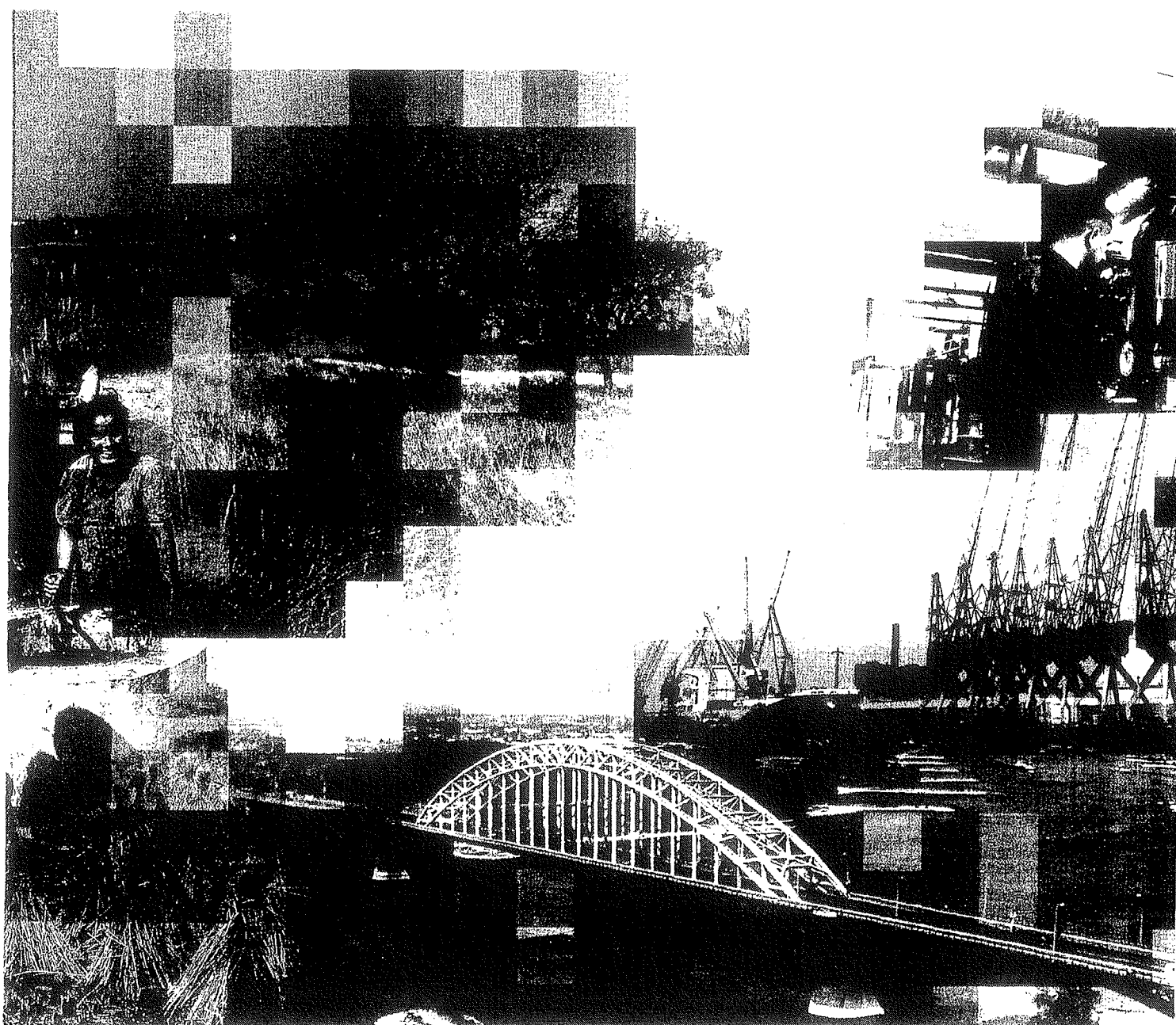
Hoogachtend,

drs. H.G. Ouwerkerk
Voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer

Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer

Advies over reikwijdte en detailniveau
van het milieueffectrapport

31 augustus 2009 / rapportnummer 2293-50

1. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

De gemeente Hoogezand-Sappemeer wil haar bestemmingsplan Buitengebied herzien. Het bestemmingsplan is kaderstellend voor mogelijke m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteiten¹ (uitbreiding van intensieve veehouderijen en de exploratie en exploitatie van aardgas). Ook is (mogelijk) een passende beoordeling vereist vanwege de aanwezigheid van het Natura 2000-gebied "Zuidlaardermeergebied". Hierom wordt de plan-m.e.r. procedure doorlopen. Bevoegd gezag bij de bestemmingsplanherziening is de gemeenteraad van Hoogezand-Sappemeer.

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')² beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- een beschrijving van de visie waaruit de diverse ontwikkelingen vorm krijgen. Stel vanuit de visie doelen en ambities vast en ontwikkel aan de hand daarvan randvoorwaarden en toetsingscriteria;
- een beschrijving van de behoefte, de ambities en eventuele scenario's voor de voorgenomen activiteiten, met name de onderdelen intensieve veehouderij, aardgasexploratie en -exploitatie en de recreatie;
- inzicht in welke gebieden wel en geen ruimte aanwezig is om de aardgasexploratie en -exploitatie en de recreatieve ontwikkelingen te realiseren;
- de beoordeling van de effecten van de planonderdelen en alternatieven afzonderlijk en in onderlinge samenhang, onder meer op aanwezige natuurgebieden zoals de Natura 2000-gebieden "Zuidlaardermeergebied" en "Drentsche Aa-gebied".

Het MER moet een zelfstandig leesbare samenvatting bevatten, met voldoende onderbouwend kaartmateriaal³ en ander ondersteunend beeldmateriaal.

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de notitie reikwijdte en detailniveau voor het nieuwe bestemmingsplan buitengebied (notitie R&D). Dit wil zeggen dat dit advies niet zelfstandig leesbaar is, maar in combinatie met de notitie R&D moet worden gelezen.

¹ m.e.r. staat voor milieueffectrapportage en heeft betrekking op de procedure. Het Besluit m.e.r. 1994 geeft aan bij welke omvang bepaalde activiteiten een m.e.r.-procedure moet worden doorlopen en bij welke omvang een bepaalde activiteit een m.e.r.-beoordelingsplicht geldt.

² Voor gegevens over de m.e.r.-procedure, de rol van de Commissie en de werkgroepsamenstelling, zie bijlage 1 en voor een overzicht van zienswijzen en adviezen zie bijlage 2. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder *adviezen*.

³ Voorzien van duidelijke schaal en legenda.

2. DOEL EN KADERSTELLING, BELEID EN WET- EN REGELGEVING EN BESLUITVORMING

2.1 Doel en kaderstelling

Beschrijf in het MER de visie van waaruit de diverse ontwikkelingen vorm krijgen. Stel vanuit deze visie doelen en ambities vast. Ontwikkel aan de hand daarvan randvoorwaarden en toetsingscriteria per (milieu)thema voor de (beoordeling van de effecten van de) verschillende planonderdelen. Geef aan welk gewicht wordt toegekend aan de verschillende beoordelingscriteria.⁴

2.2 Kaders uit beleid en wet- en regelgeving

De notitie R&D geeft geen relevante wet- en regelgeving en beleidskaders weer. Neem in het MER een apart overzicht op van de relevante beleidskaders en de eisen en randvoorwaarden die daaruit voortkomen. Betrek daarbij in ieder geval onderstaande wetten en beleidskaders:

- de Nota Ruimte;
- de Kaderrichtlijn Water;
- het beleid met betrekking tot de (Provinciale) Ecologische Hoofdstructuur en/of ecologische verbindingzones;
- het Provinciaal Omgevingsplan Groningen III en de omgevingsverordening Groningen;
- het Provinciaal Omgevingsplan en omgevingsverordening Drenthe;
- de wetgeving op het gebied van dierwelzijn zoals het Varkensbesluit, het Legkippenbesluit 2003 en het Vleeskuikenbesluit;
- de Wet milieubeheer, waaronder de luchtkwaliteitseisen;
- de Wet ammoniak en veehouderij;
- de Wet geurhinder en veehouderij;
- de IPPC-richtlijn;
- het besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij;
- de Wet op de archeologische monumentenzorg.

Ten aanzien van de Natuurbeschermingswet 1998 adviseert de Commissie alert te zijn op nieuwe beleidsontwikkelingen en jurisprudentie.

Ga, indien beschikbaar, tevens in op het (toekomstige) Natura 2000-beheerplan voor "Zuidlaardermeergebied" en "Drentsche Aa-gebied". Hierin zal worden vastgelegd welke maatregelen moeten leiden tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen, en op welke termijn.

2.3 Besluitvorming

Het reeds bestemde en gedeeltelijk gerealiseerde glastuinbouwgebied Sappe-meer-Noord wordt in het bestemmingsplan buitengebied opnieuw bestemd als (glas)tuinbouwgebied. Hierbij wordt ook in een uitbreiding voorzien. Voor de vaststelling van het bestemmingsplan voor dit glastuinbouwgebied wordt separaat de besluit-m.e.r. procedure doorlopen. Ook loopt er een besluit-m.e.r.-procedure voor de wijziging en uitbreiding van een vleeskuikenbedrijf.

⁴ Geef bijvoorbeeld een hiërarchie aan binnen de criteria of maak onderscheid tussen wezenlijke en niet-wezenlijke criteria.

Bespreek in het MER de relatie en samenhang (in inhoud en in tijd) en de inhoudelijke afstemming tussen deze MERen. Ga ook in op de relatie met de nog vast te stellen Structuurvisie Hoogezand-Sappemeer⁵.

Geef in het MER aan welke vervolgbesluiten voor de verschillende onderdelen van het voornemen genomen moeten worden. Bespreek daarbij wie daarvoor verantwoordelijk is en welke consequenties dit met zich meebrengt, bijvoorbeeld voor de onzekerheden in de effectbepaling in dit MER.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Voorgenomen activiteit

De gemeente Hoogezand-Sappemeer gaat haar bestemmingsplan Buitengebied herzien. Hierin worden mogelijkheden gecreëerd voor onder meer de uitbreiding van intensieve veehouderij, aardgasexploratie en -exploitatie en bijbehorende infrastructuur⁶ en recreatie in en nabij het Natura 2000-gebied "Zuidlaardermeergebied".

Ga in het MER in op de verschillen tussen het vigerende en het nieuwe bestemmingsplan (welke nieuwe activiteiten worden mogelijk gemaakt). Bespreek daarbij welke beleidsvoornemens (die worden overgenomen uit het oude bestemmingsplan) al wel en welke nog niet zijn gerealiseerd.

3.2 Alternatieven

De Commissie adviseert de in de notitie R&D benoemde alternatieven verder uit te werken. Beschrijf in het MER hoe deze alternatieven, binnen de gestelde randvoorwaarden, zijn ontwikkeld. Houd hierbij rekening met de borging van deze randvoorwaarden in het bestemmingsplan.

De Commissie adviseert voor de locatiespecifieke uitbreidingen de ontwikkelingsruimte (ook wel milieugebruiksruimte genoemd) in beeld te brengen⁷.

De Commissie adviseert in het MER inzicht te geven in welke gebieden wel en in welke gebieden geen ruimte aanwezig is om de aardgasexploratie en -exploitatie en de recreatieve ontwikkelingen te bewerkstelligen.

Beschrijf daarnaast in het MER een minimaal en maximaal scenario veehouderij. Het minimale scenario betreft een ontwikkeling met nulgroei van de productieruimte voor intensieve veehouderij en rundveehouderijbedrijven. Als maximaal scenario dient de worst case situatie beschreven te worden. Dit is de situatie die ontstaat als de *totale* omvang aan productievolume (zowel intensief als rundvee) die het bestemmingsplan mogelijk maakt, wordt gerealiseerd.

⁵ Zoals de ontwikkeling de "groene compagnie".

⁶ De NAM geeft in haar advies (nummer 6, bijlage 2) aan dat zij voornemens zijn een leidingtracé te realiseren in het plangebied.

⁷ Bepaal hiervoor:

- 1) de ruimte die er is voor een toename van de emissie van verzurende/vermestende stoffen, geur en fijn stof;
- 2) de behoefte aan uitbreiding, her- en nieuwvestiging van intensieve veehouderij, rundveehouderij en niet-agrarische activiteiten. Bepaal aan de hand hiervan de verwachte toename van de emissie van verzurende/vermestende stoffen, geur en fijn stof;
- 3) bepaal op basis van de ruimte en de reële behoefte welke ruimte de gemeente aan (nieuwe) initiatieven wil en kan geven in het op te stellen bestemmingsplan. Maak tevens inzichtelijk welke (mitigerende) maatregelen genomen kunnen worden.

3.3

Referentiesituatie en autonome ontwikkeling

In de notitie R&D is nog geen referentiesituatie beschreven waarmee de milieueffecten van de verschillende alternatieven vergeleken kunnen worden.

Onder referentiesituatie wordt hier verstaan de huidige situatie plus autonome ontwikkelingen⁸, maar zonder uitvoering van het voorgenomen nieuwe bestemmingsplan. Dit is nodig om de effecten van de alternatieven eenduidig te kunnen bepalen.

Maak in het MER onderscheid tussen autonome ontwikkelingen (huidige activiteiten en nieuwe activiteiten waarover reeds een uitvoeringsbesluit is genomen) en voorgenomen ontwikkelingen. Beschrijf in het MER de autonome ontwikkelingen die van invloed zijn op de voorgenomen activiteiten, doordat nieuwe mogelijkheden dan wel beperkingen ontstaan.

Geef in ieder geval inzicht in de huidige aardgasexploratie(s) en/of -exploitaties. Ga in op de mogelijke consequenties van reeds bestaande bodemdaling door aardgasboringen op de voornemens in het bestemmingsplan.

Beschrijf naast de intensieve veehouderijen tevens de rundveehouderijen in het plangebied, aangezien deze de milieuontwikkelingsruimte voor andere functies (zoals de intensieve veehouderij) mede bepalen. Ga hierbij in op de verwachte beëindiging en groei van de rundveehouderijen en betrek daarbij de verwachte groei en schaalvergroting van de sector bij opheffing van de melkquotering.

4.

BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN

4.1

Algemeen

In het MER dienen alle relevante ontwikkelingen met mogelijk aanzienlijke milieueffecten belicht te worden die in het bestemmingsplan mogelijk worden gemaakt. Ook eventuele functiewijzigingen (zoals recreatie) kunnen van belang zijn voor de bepaling van de milieugevolgen van het voornemen. Bij de beschrijving van milieugevolgen dienen de cumulatieve effecten in beeld gebracht te worden. De omvang van het studiegebied wordt bepaald door de aard van het milieugevolg en zal per milieuaspect verschillen.

De effectbeschrijving dient een detailniveau te hebben dat voldoende is voor de besluitvorming. Voor milieuaspecten waarvan de gevolgen naar verwachting ruim binnen beleidsmatige randvoorwaarden en ver onder wettelijke grenswaarden blijven is een globale, meer kwalitatieve effectbeschrijving voldoende. Bij (mogelijke) knelpunten dienen de effecten echter zo veel mogelijk kwantitatief beschreven te worden.

Om het plan te kunnen toetsen aan normen en beleid dient het MER de *maximale* milieugevolgen te beschrijven van de activiteiten die het bestemmingsplan mogelijk maakt (zogenaamde 'worst case'). Beschrijf tevens mogelijk mitigerende maatregelen.

⁸ autonome ontwikkeling is de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder realisatie van de voorgenomen activiteiten.

4.2 Bodem en water

Geef in het MER aan welke gebieden bekend zijn als bodembeschermingsgebied, grondwaterbeschermingsgebied, hydrologisch aandachtsgebied en verdroogd gebied en welke gevolgen de status van deze gebieden heeft voor de planonderdelen.⁹

Beschrijf in het MER de mogelijke effecten van alle relevante activiteiten op de bodemkwaliteit, geomorfologie, bodemdaling, oppervlaktewater (kwantiteit en kwaliteit) en grondwater (stroming en -kwantiteit). Ga tevens in op in hoeverre de activiteiten in het bestemmingsplan ertoe leiden dat bestaande problemen met bodemdaling door aardgaswinning worden vergroot.

Uitbreiding van bouwblokken kan effect hebben op de waterhuishouding. De Commissie adviseert dan ook in het MER een analyse op te nemen van de mogelijke effecten op de waterhuishouding van uitbreiding van bouwblokken bijvoorbeeld ten behoeve van de veehouderij.

Indien er een watertoets wordt uitgevoerd adviseert de Commissie de voor de m.e.r. relevante resultaten in het MER op te nemen. Geef aan in hoeverre afstemming met de waterbeheerder heeft plaatsgevonden.

4.3 Natuur

Ga voor natuur in op de mogelijke gevolgen voor kenmerkende en beschermde soorten en beschermde gebieden. Geef de effecten van het voornemen op andere natuur in het studiegebied die voor verstoring, verzuring of vermeting gevoelig is. Breng hierbij de (verandering in de) milieubelasting in beeld die veroorzaakt wordt door niet in het bestemmingsplan opgenomen initiatieven in het studiegebied.

Gebiedsbescherming

Natura 2000

In de notitie R&D is beschreven dat naar verwachting een passende beoordeling nodig is voor het Natura 2000-gebied 'Zuidlaardermeer'. Neem deze passende beoordeling op in het MER. De Commissie adviseert om ook de mogelijke effecten op andere Natura 2000-gebieden in kaart te brengen.¹⁰ Bij de beschrijving dienen de cumulatieve effecten in beeld gebracht te worden.

Om de effecten op Natura 2000-gebieden goed te kunnen beoordelen adviseert de Commissie te beschrijven:

- de instandhoudingdoelstellingen;
- de staat van instandhouding;
- voor het "Drentsche Aa-gebied" de kritische depositiewaarden;
- de gevoeligheid van soorten en habitattypen voor verstoring, licht en geluid;
- de mogelijke verandering in depositie, verstoring, licht en geluid;
- de gevolgen van deze veranderingen voor de instandhoudingsdoelstellingen.

⁹ Maak hierbij gebruik van provinciale gegevens, zoals de structuurvisie, het provinciaal milieubeleidsplan en -waterplan.

¹⁰ Denk hierbij ondermeer aan het "Drentsche Aa-gebied". Vanwege de ligging van het plangebied nabij de provincie Drenthe dienen naast de bovengenoemde gebieden ook mogelijk relevante natuurgebieden in de provincie Drenthe bij de beoordeling betrokken te worden.

Voor het Natura 2000-gebied "Drentse Aa-gebied"¹¹ adviseert de Commissie bij een toename van emissies van verzurende/vermestende stoffen na te gaan in hoeverre deze leiden tot toename van depositie in dit Natura 2000-gebied. Voor het Natura 2000-gebied "Zuidlaardermeergebied" is het van belang na te gaan in hoeverre eventueel toenemende depositie (indirect) van invloed is op de soorten waarvoor dit gebied is aangewezen.

Om de effecten te kunnen inschatten is het nodig om inzicht te bieden in de achtergrondconcentraties van de belangrijkste verzurende en vermestende stoffen (NH₃, NO_x, SO₂) in de natuurgebieden (gebruik voor de bepaling van de achtergronddeposities recente gegevens).

De Commissie adviseert daarnaast inzicht te geven in welke (mitigerende) maatregelen genomen zouden kunnen worden. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan:

- het zoneren van de waterrecreatie om verstoring te verminderen;
- het limiteren van aardgasboringen in tijdstip of duur;
- het stellen van eisen aan technische middelen om emissies uit veehouderijen te beperken.

Onderzoek in de passende beoordeling of de zekerheid kan worden verkregen dat het voornemen de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden niet aantast.¹² Uit de wetgeving volgt dat een plan alleen vastgesteld kan worden als deze zekerheid wordt verkregen of de zogenaamde ADC-toets¹³ met succes wordt doorlopen.

(provinciale) Ecologische hoofdstructuur ((P)EHS)

Bepaal voor de (P)EHS wat de 'wezenlijke kenmerken en waarden' zijn, in hoeverre deze worden aangetast of versterkt en of het voornemen past binnen het toetsingskader voor de EHS.¹⁴ Ga hierbij ook in op de gevolgen voor de nog aan te leggen robuuste verbindingzone, nabijgelegen ecologische verbindingzones en bijbehorende doelsoorten.

Beschermde soorten

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren.¹⁵ Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor deze beschermde soorten¹⁶ en bepaal of verbodsbepalingen¹⁷ overtreden kunnen worden. Beschrijf mitigerende maatregelen die eventuele effecten kunnen beperken of voorkomen.

¹¹ dit gebied is aangewezen voor habitattypen met lage kritische depositiewaarden

¹² Uit de huidige lijn in de jurisprudentie volgt dat dit het geval is wanneer er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen voor de natuurlijke kenmerken zijn.

¹³ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? inclusief locatiealternatieven.
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

¹⁴ Het toetsingskader zoals beschreven in de Nota Ruimte, Spelregels EHS en/of provinciale uitwerkingen daarvan.

¹⁵ Er wordt onderscheid gemaakt tussen de categorieën: tabel 1 (algemeen), 2 (overig) en 3 (Bijlage IV HR/ bijlage 1 AMvB) soorten en vogels.

¹⁶ Bij de inventarisatie van de beschermde soorten kan gebruik worden gemaakt van gegevens en protocollen van de Gegevensautoriteit Natuur: www.gegevensautoriteitnatuur.nl

¹⁷ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

4.4 Woon- en leefmilieu

4.4.1 Geur

De Commissie adviseert kwantitatief inzicht te geven in de mate van geurhinder. Geef aan waar zich op dit moment (intensieve) veehouderijen en solitaire mestopslagen bevinden en welke ontwikkelingen het bestemmingsplan maximaal mogelijk maakt. Indien knelpunten aanwezig zijn of kunnen ontstaan dient de toe- of afname van het aantal geurgehinderden in beeld gebracht te worden. Maak daarbij gebruik van kaarten met de huidige en toekomstige geurniveaus.

4.4.2 Verkeer

Beschrijf (indien onderscheidend) de verkeersbewegingen die horen bij de verschillende alternatieven. Bepaal in hoeverre en waar mogelijk knelpunten kunnen ontstaan.

4.4.3 Luchtkwaliteit

Om de alternatieven onderling en met de referentiesituatie te kunnen vergelijken is het noodzakelijk om de effecten op de luchtconcentraties van fijn stof (PM₁₀ en PM_{2,5}) en NO₂ te beschrijven, ook onder de grenswaarden.¹⁸ Daarbij kan gebruik worden gemaakt van berekeningen die voldoen aan de Regeling Beoordeling Luchtkwaliteit 2007. Presenteer de resultaten van de berekeningen middels contourenkaarten¹⁹ en geef per contour de hoeveelheid en ligging aan van woningen en andere gevoelige objecten en groepen.²⁰ Eenvoudigere berekeningen volstaan wanneer hiermee keuzes tussen alternatieven en conclusies voldoende onderbouwd kunnen worden.

4.4.4 Geluid

Breng de geluidsproductie in beeld van bedrijven/activiteiten met een relevante geluidsproductie (type en tijdstip). Ga hierbij in op de ligging van geluidsgevoelige bestemmingen en mogelijke knelpunten in relatie tot de voorkeursgrenswaarde.

Bespreek ten aanzien van de aardgasboringen de effecten en consequenties van tijdstip en duur van deze boringen.

4.4.5 Gezondheid

Beschrijf in het MER de risico's van o.a. zoönosen, MRSA en fijn stof op gezondheid. En bespreek de mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden om de risico's voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken²¹.

¹⁸ Ook onder de huidige luchtkwaliteitsgrenswaarden kunnen nog gezondheidseffecten optreden.

¹⁹ Gebruik hiervoor klassebreedtes van 1,0 µg/m³ of minder, indien klassebreedtes van 1,0 µg/m³ onvoldoende onderscheidend is.

²⁰ Gebruik hiervoor de zogeheten Adres Codering Nederland (ACN)-bestanden. Denk bij gevoelige objecten aan kinderdagverblijven, scholen, verpleeg- en verzorgingshuizen en woningen. Gevoelige groepen zijn bijvoorbeeld kinderen, ouderen en mensen met long- of hartziekten.

²¹ Maak hierbij gebruik van:

- het RIVM briefrapportnr. 215011002: Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven in Nederland. Zoönosen en antibioticumresistentie;
- het Informatieblad Intensieve veehouderij en gezondheid van Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland en GGD Hart voor Brabant, Januari 2009.

4.4.6 Licht

Breng in beeld of en in welke mate lichthinder ontstaat door aardgasexploratie en -exploitatie en glastuinbouw.

4.5 Landschap en cultuurhistorie (waaronder archeologie)

Hoewel in de Notitie R&D is aangegeven dat het nieuwe bestemmingsplan gericht is op behoud en versterking van de beeldkwaliteit van het buitengebied, is verder niet ingegaan op de mogelijke gevolgen voor landschap, cultuurhistorie en archeologie. Werk de aanwezige landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden en gevolgen daarop in het MER verder uit. Ga in op de effecten op het beschermde dorpsgezicht 'Kiel-Windeweer'.

Geef tevens de visueel-ruimtelijke kenmerken en de mogelijke effecten. De Commissie adviseert de karakteristieken van het landschap te visualiseren en daarbij een waardering van deze karakteristieken te geven. Beschrijf welke implicaties dit heeft voor de ruimtelijke ontwikkelingen.

De Commissie adviseert inzicht te geven in de ligging van archeologische waarden met behulp van kaartmateriaal²². Geef aan wat de mogelijke gevolgen zijn van het plan en beschrijf de effecten van het voornemen en mogelijkheden voor mitigerende maatregelen.

5. OVERIGE ASPECTEN

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven', 'leemten in milieu-informatie', 'monitoring en evaluatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

Kaartmateriaal

Gebruik in het MER recent kaartmateriaal (met legenda), dat de teksten inzichtelijk maakt en verduidelijkt. Neem in ieder geval kaarten op met daarop:

- de zoekgebieden voor en de huidige locaties van aardgasexploratie en -exploitatie;
- de zoekgebieden voor recreatieve ontwikkelingen;
- de ligging van de bestaande veehouderijbedrijven en de intensieve veehouderijen in het buitengebied. Geef daarbij aan wat de omvang is van deze bedrijven en welke bedrijven op termijn zullen stoppen en welke zich willen doorontwikkelen;
- de ligging van Natura 2000-gebieden, (P)EHS en andere (zeer) kwetsbare natuur, ook in de nabijheid van het plangebied;
- de gebieden waarin bodemdaling aan de orde is.

Neem in ieder geval één kaart op met daarop aangegeven alle gebruikte topografische aanduidingen en relevante deelgebieden.

²² Bij de beoordeling dient rekening gehouden te worden met de archeologische waardenkaart

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: College van burgemeester en wethouders van Hoogezand-Sappemeer

Bevoegd gezag bij het vaststellen van de notitie R&D: College van burgemeester en wethouders van Hoogezand-Sappemeer

Bevoegd gezag bij de wijziging van het bestemmingsplan: Raad van de gemeente Hoogezand-Sappemeer

Besluit: wijzigen van het bestemmingsplan buitengebied Hoogezand-Sappemeer

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: categorie C11.3, C14, D11.4, D14

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. J.J. Bakker
drs. L. Oprel
ing. H. Ellen
drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)
ir. C.T. Smit (secretaris)

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in De Regiokrant van 24 juni 2009
adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 25 juni 2009
advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 31 augustus 2009

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de notitie reikwijdte en detailniveau, of een vergelijkbaar door het bevoegde gezag toegezonden startdocument als uitgangspunt. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- notitie reikwijdte en detailniveau plan-MER bestemmingsplan buitengebied
- voortoets bestemmingsplan buitengebied
- startnotitie besluit-MER tuinbouwgebied Sappemeer-noord
- notitie Royal Haskoning d.d. 4 maart 2009
- passende beoordeling structuurvisie 2009
- structuurvisie 2009: boegbeelden komen tot leven

De Commissie heeft daarnaast kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

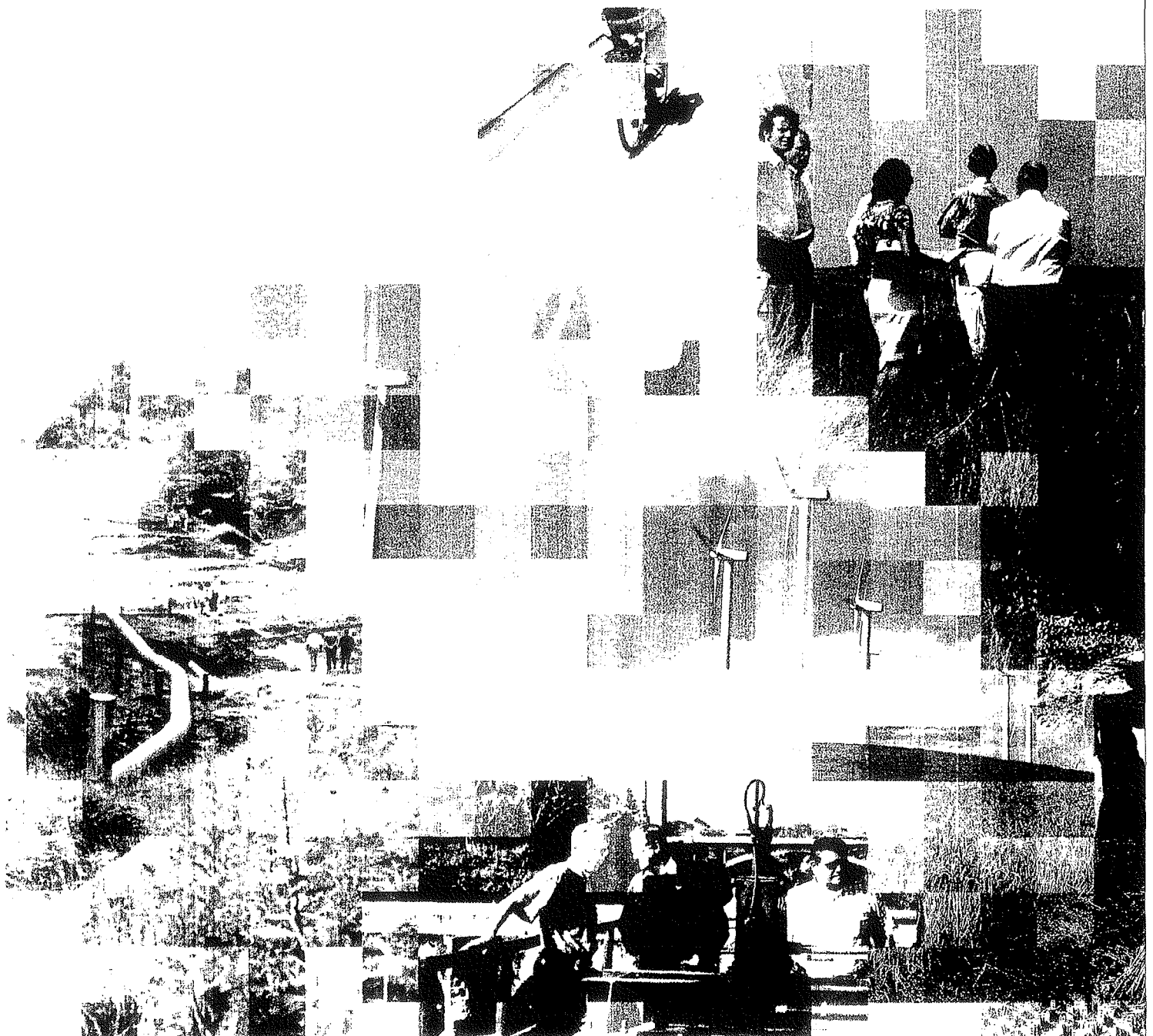
BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. H.J. Meijer, Kiel Windeweer
2. Stichting Platform Berend Botje, Kiel Windeweer
3. Henk en Aulien van Ginneken, Kiel Windeweer
4. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort
5. R.T.M. Vaas en M.P. Vaas-Bosma
6. NAM, Assen

**Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport
Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer**

De gemeente Hoogezand-Sappemeer wil haar bestemmingsplan Buitengebied herzien. Het bestemmingsplan is kaderstellend voor mogelijke m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteiten (uitbreiding van intensieve veehouderijen en de exploratie en exploitatie van aardgas). Ook is (mogelijk) een passende beoordeling vereist vanwege de aanwezigheid van het Natura 2000-gebied "Zuidlaardermeergebied". Hierom wordt de plan-m.e.r. procedure doorlopen.

ISBN: 978-90-421-2828-6

Per fax en per post

Gem. Hoogezand-Sappemeer
Datum ontvangst

- 3 AUG. 2009

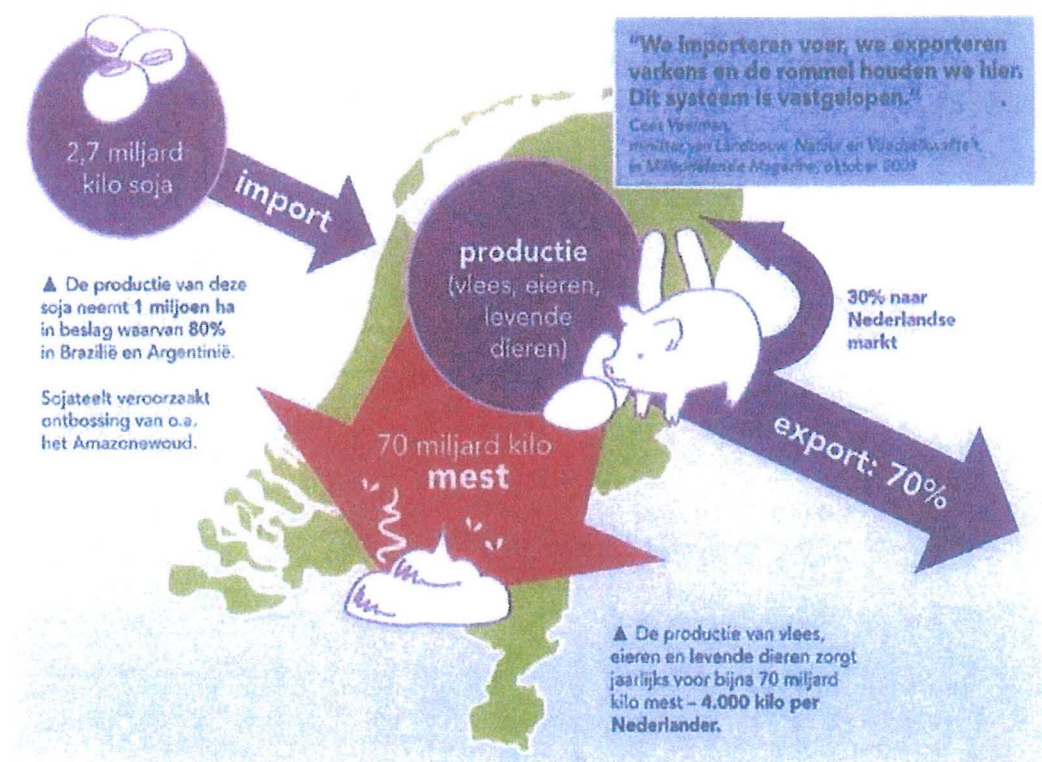
Aan: Burgemeester en
Wethouders van Hoogezand-Sappemeer,
Postbus 75, 9600 AB Hoogezand.

Afzender: drs. H.J. Meijer
Pieter Venemakade 225
9605PP Kiel Windeweer
h.j.meijer@planet.nl

No. 09.07135

- 3 AUG. 2009

Class.No. -1.731.212
RO

Zienswijze

Notitie Reikwijdte en Detailniveau
Plan-Mer Bestemmingsplan
Buitengebied Hoogezand Sappemeer

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	3
2.	Achtergronden en ontwikkelingen m.b.t. intensieve veehouderij.....	3
2.1.	Nederlandse vee-industrie is kraamkamer voor gevaarlijke dierziekten.....	3
2.2.	Huidige griepvirus is ontstaan in varkens uit de vee-industrie	4
2.3.	Eenzijdig doorfokken verhoogt de kans op het ontstaan van dierziekten.....	4
2.4.	Schaalvergroting zorgt voor een toename van resistente micro-organismen.....	5
2.5.	Gesleep met dieren zorgt voor verspreiding dierziekten.....	5
2.6.	Megastallen en clustering van veebedrijven vergroten de kans op uitbraak	6
2.7.	Aanvullend onderzoek naar de gevolgen voor de volksgezondheid blijft uit	7
2.8.	Beter boeren met minder beesten.....	7
2.9.	Stop de dierziekten, stop de megastallen!.....	7
3.	Intensieve veehouderij en gezondheid	7
4.	Extra activiteiten voor het Plan-Mer Bestemmingsplan Buitengebied	8
4.1.	Gezondheidseffectscreening van vloeibare mestbassins	8
4.2.	Gezondheidseffectscreening van uitrijden vloeibare mest.....	8
4.2.	Gezondheidseffectscreening uitbreiding intensieve veehouderijen.....	8
5.	Referenties.....	9

1. Inleiding.

In de notitie Reikwijdte en Detailniveau PlanMer Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand Sappemeer is een aantal relevante onderwerpen m.b.t. de intensieve veehouderij niet opgenomen of nog onvolledig onderzocht. Het gaat hierbij om de volgende zaken:

- Wildgroei nieuwe mestbassins voor tijdelijke opslag van vloeibare mest;
- Ongecontroleerd uitrijden van (vloeibare-) mest met daarin potentiële ziekteverwekkers;
- Uitbreiding van intensieve veehouderijen zoals intensieve melkveehouderij, intensieve pluimveehouderij en intensieve varkenshouderijen.

2. Achtergronden en ontwikkelingen m.b.t. intensieve veehouderij

Nederland is wereldwijd het land met de meeste varkens en kippen per vierkante kilometer. Miljoenen dieren leven hier op elkaar gepakt. Ze zijn eenzijdig doorgefokt op snelle groei. Massaal gebruik van antibiotica is het gevolg. De Nederlandse vee-industrie is een ideale kraamkamer voor dierziekten die kunnen overspringen op de mens.

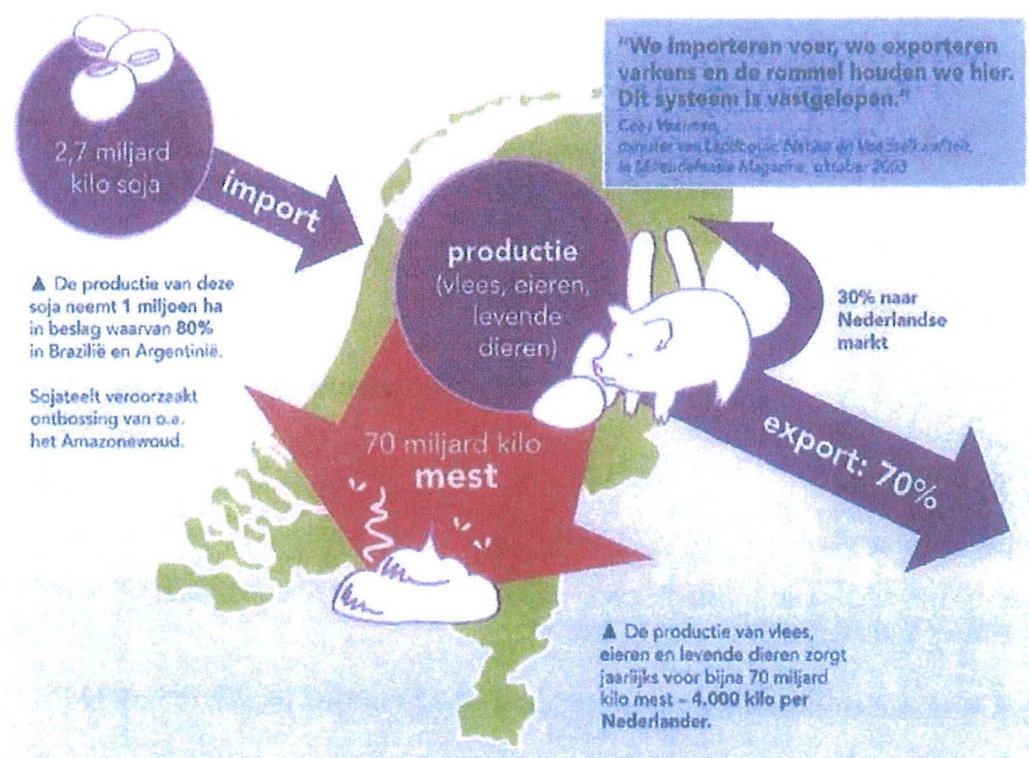

Fig. 1 – Mestoverschot het dilemma van de intensieve veehouderij

De megastallen, waarin tienduizenden varkens en honderdduizenden kippen op elkaar gepropt worden, zijn de meest extreme vorm van deze intensieve veehouderij. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu geeft aan dat door deze megastallen de kans op het ontstaan van voor de mens gevaarlijke ziekten verder kan toenemen [1].

2.1. Nederlandse vee-industrie is kraamkamer voor gevaarlijke dierziekten

Na de vogelgriep in 2003 heerst nu het gevaar van een wereldwijde uitbraak van de varkensgriep. De manier waarop wij in Nederland ons vlees produceren vormt een groot risico bij ontstaan en verspreiden van dergelijke ziekten. Nederland is het meest pluimvee-

en varkensdichte land ter wereld. De extreem hoge concentraties vee, het gesleep over de hele wereld en het eenzijdig doorfokken maken de Nederlandse vee-industrie een ideale kraamkamer van dierziekten die kunnen overspringen op de mens. De gevolgen van een dergelijke pandemie kunnen zeer ernstig zijn, met vele zieken en doden tot gevolg, aldus de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en de Voedsel en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO).

2.2. Huidige griepvirus is ontstaan in varkens uit de vee-industrie

Hoewel er nog discussie is waar het virus precies vandaan is gekomen, staat het vast dat het virus afkomstig is van varkens uit de vee-industrie. Al in 2005 werden gelijksoortige H1-virussen in Amerikaanse stallen aangetroffen en hebben de virussen meerdere keren mensen geïnfecteerd. Toen en nu hebben varkens als 'reactievat' gediend voor het ontstaan van een voor de mens gevaarlijk virus bestaande uit varkens-, vogel-, en mensenvirussen (Shinde et al, 2009). Overigens hebben een aantal wetenschappers aangegeven dat mogelijk alle virusdelen van de varkensgriep van varkens afkomstig zijn (Promed). De nieuwe benaming van 'Mexicaanse griep' in plaats van varkensgriep is bedoeld om de achtergrond van het virus te maskeren en consumenten gerust te stellen. Ook wil men voorkomen dat de vee-industrie in een kwaad daglicht wordt gesteld.

Niet alleen kunnen varkens mensen besmetten, ook is aangetoond dat mensen varkens opnieuw met het varkensgriepvirus kunnen besmetten. Op een varkensbedrijf in Alberta, Canada is het virus door een medewerker op de varkens overgebracht. Zodoende blijven dergelijke virussen zich verspreiden en kunnen gevaarlijke varianten ontstaan. Om wederzijdse besmettingen te voorkomen heeft de Voedsel en Landbouworganisatie van de

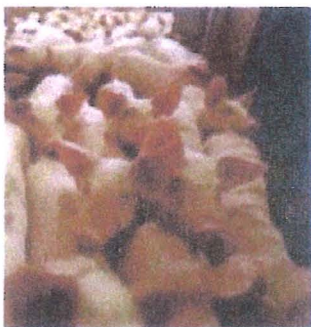

Fig. 2 – Varkens zijn een reactievat voor nieuwe virussen

Verenigde Naties (FAO) een waarschuwing uitgedaan om varkens extra te monitoren en zonodig extra veiligheidsmaatregelen te treffen.

2.3. Eenzijdig doorfokken verhoogt de kans op het ontstaan van dierziekten

Al in 2003 ontwikkelde een relatieve milde variant van de Vogelgriep (H7N7) zich binnen de Nederlandse vee-industrie tot een voor de mens gevaarlijke en besmettelijke variant. Meer dan duizend mensen raakten besmet, met één dode tot gevolg. Dat dit virus niet zeer besmettelijk was voor mensen, is een groot geluk, maar zeker géén wijsheid. De overvolle stallen van de vee-industrie fungeren namelijk als een soort 'snelkookpan', waarin ziekten zich niet alleen snel verspreiden, maar vooral ook meer kans hebben om te muteren. Het eenzijdige doorfokken op snelle groei heeft de genetische variatie van varkens en kippen geminimaliseerd, waardoor zij minder weerstand hebben tegen ziekten. De kans op het ontstaan van een voor de mens gevaarlijke variant neemt hierdoor verder toe. Dr. Wim van der Poel van de Animal Science Groep stelde naar aanleiding van de H5N1 vogelgriep uitbraak dan ook dat kippen "met hun slappe immuunsysteem geen partij zijn voor het H5N1-virus (...). De virussen vermenigvuldigen zich, en gebruiken de kippenpopulatie als springplank naar mensen."

2.4. Schaalvergroting zorgt voor een toename van resistente micro-organismen

Door de zwakke weerstand van de dieren wordt veelvuldig gebruik gemaakt van antibiotica om ziekten te onderdrukken en zo de groei te stimuleren. Het antibioticagebruik in veehouderij in Nederland de afgelopen tien jaar bijna verdubbeld. Ook de resistentieniveaus van de veehouderij tegen antibiotica zijn in 2007 verhoogd ten opzichte van het jaar ervoor, aldus de Maran rapportage 'Monitoring of Antimicrobial Resistance and Antibiotic Usage in Animals in the Netherlands In 2006/2007'. In geen enkel ander land wordt zover bekend zoveel antibiotica per dier gebruikt. De toename wordt toegeschreven aan het verbod op groeibevorderaars en de schaalvergroting in de veehouderij. Door de schaalvergroting neemt de ziektedruk namelijk verder toe: de verspreiding van (resistente) micro-organismen wordt vergemakkelijkt door de hoge dichtheid van dieren die nauw met elkaar in contact staan (RIVM, 2008).

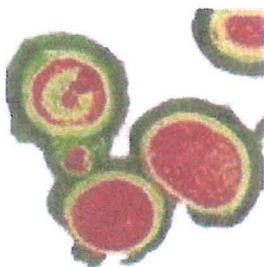

Fig. 3 – MRSA bacterien

Het toenemend gebruik van antibiotica zorgt er voor dat bacterien sneller resistent worden en zich steeds sneller verspreid. In Nederland is de MRSA-bacterie (ook wel ziekenhuisbacterie) in grote getalle aanwezig bij varkens, kippen en kalveren. Ook zijn met name varkens- en kalverboeren vaak besmet en moeten zij volgens officiële richtlijnen bij ziekenhuisopnames in isolatie (quarantaine) worden verpleegd om besmetting te voorkomen. Uiteraard is het vlees van de dieren dat in de supermarkt komt te liggen ook veelvuldig besmet met resistente bacteriën. Tegenwoordig heeft de MRSA-bacterie zich zelfs over varkens in de hele wereld verspreid en veroorzaakt het in Amerika meer doden dan AIDS. Ondanks de gevaren voor de volksgezondheid weigert de politiek om goede maatregelen te nemen.

2.5. Gesleep met dieren zorgt voor verspreiding dierziekten

Fig. 4 - 70% van de varkens wordt geëxporteerd

De Nederlandse veehouderij speelt een belangrijke rol in de verspreiding van dierziekten. Jaarlijks exporteert zij miljoen levende dieren. Tegelijkertijd worden er miljoenen dieren weer geïmporteerd (PVE, 2007). Dat dit gesleep met dieren en dierproducten bijdraagt aan de verspreiding en instandhouding van het dierziekten was al eerder aangetoond. In 2005 gaf het Landbouw Economisch Instituut (LEI) in haar rapport 'Rundvee handel en de risico's van het importeren van dierziekten naar Nederland' aan dat de toenemende invoer van levend vee de risico's bij insleep van dierziekten zoals Mond- en Klauwzeer vergroot. In 2006 concludeerde Professor C.J. de Vos-de Jong in haar promotieonderzoek dat terugkerende veewagens uit het buitenland de grootste risicofactor op insleep van klassieke varkenspest waren. Dit transport neemt zo'n 50% van de jaarlijkse kans op insleep voor zijn rekening.

2.6. Megastallen en clustering van veebedrijven vergroten de kans op uitbraak

Fig. 5 - Megastallen

Na de uitbraak van varkenspest in 1997 is gekozen voor groei van de veehouderijbedrijven in Landbouwontwikkelingsgebieden (LOGs). Maar juist door deze concentratie ontstaan aanzienlijke risico's voor gezondheid van mens en dier. Dit wordt nog verergerd door de komst van megastallen, die toen nog niet werd voorzien.

De megastallen, waarin tienduizenden varkens en honderdduizenden kippen op elkaar gepropt worden, zijn de meest extreme vorm van deze intensieve veehouderij. Momenteel zijn bij Milieudefensie plannen bekend voor maar liefst 82 veefabrieken, verspreid over Nederland. Het grootste bouwplan is voorzien in Grubbenvorst (Limburg), waar een bedrijf met 35.000 varkens én 1,2 miljoen kippen moet komen. Minister Verburg (Landbouw) steunt de komst van dit soort veefabrieken met miljoenen euro's subsidies.

Fig. 6 - Vleeskuikens

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) gaf in haar rapport 'Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven in Nederland - zoönosen en antibioticumresistentie' van 2008 aan dat megastallen de kans op het ontstaan van voor de mens gevaarlijke ziekten verder kan toenemen. Het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) heeft in het rapport 'Megastallen nader bekeken' berekend dat de geadviseerde afstand tussen megastallen in Nederland niet haalbaar is. RIVM stelt dat, ten behoeve van de dier- en volksgezondheid, de benodigde afstand tussen megastallen 1 tot 2 km dient te zijn. Daarmee wordt de kans op de overdracht van ziektekiemen tot een acceptabel niveau verminderd. Wanneer alle Nederlandse varkens en pluimvee worden gehouden in megastallen, dan zijn er volgens het Milieu en Natuur Planbureau (nu Planbureau voor de Leefomgeving) 1800 megastallen in Nederland. Die hebben dan een oppervlakte van bijna 600.000 hectare nodig, waarop geen of nauwelijks andere veehouderijbedrijven mogelijk zijn. Een dergelijke structuurverandering van de Nederlandse veehouderij is onmogelijk: de totale omvang van alle Landbouwontwikkelingsgebieden in Nederland samen is slechts 50.000 ha. De Animal Sciences Group (ASG) stelde tijdens de vogelpest in 2006 dat een eventuele uitbraak van vogelpest in de Gelderse Vallei of in de Peel (Noord-Brabant) niet te stoppen is. Ook met vaccinatie is een virus niet tegen te houden. "Alternatief is het anders inrichten van

die pluimveegebieden, maar dat ligt politiek moeilijk.", aldus Mart de Jong, veterinaire epidemioloog aan de Wageningen Universiteit.

2.7. Aanvullend onderzoek naar de gevolgen voor de volksgezondheid blijft uit

In Noord-Brabant, waar de meeste varkens worden gehouden, heersen grote zorgen over de gevolgen voor de volksgezondheid, mede door de komst van megastallen. Naar aanleiding van het RIVM rapport drongen de provinciale CDA, VVD, PvdA en de SP aan op meer gezondheidsonderzoek, samen met de nationale overheid.

2.8. Beter boeren met minder beesten

De werkelijke oplossing tegen de uitbraak van gevaarlijke dierziekten ligt in een structurele verandering in de manier waarop ons vlees geproduceerd wordt. Hiertoe dienen de belangrijkste factoren die hieraan bijdragen te worden beperkt. De komst van megastallen moet worden gestopt, de veestapel moet drastisch krimpen en de clustering van veehouderijen in Landbouwontwikkelingsgebieden moet stoppen. Daarnaast is een regionalisering van de voedselketen nodig om zo de verspreiding van dierziekten binnen de perken te houden. Zo kan worden gewerkt aan een werkelijk duurzame veehouderij, waarbij volksgezondheid, dierenwelzijn en milieukwaliteit centraal staan. Op naar beter boeren met minder beesten!

2.9. Stop de dierziekten, stop de megastallen!

Op 29 mei 2009 hebben de ministers Klink (Volksgezondheid) en Verburg (Landbouw) aangegeven dat zij meer onderzoek laten doen naar de gevolgen van megastallen voor de volksgezondheid. In hun brief geven de ministers aan dat zij vooral de gevolgen voor directe omwonenden willen onderzoeken. Totdat de resultaten van dit onderzoek bekend zijn worden de normen en eisen die aan megastallen gesteld worden helaas nog niet aangepast. Verder geven de ministers onvoldoende aandacht aan het ontstaan van voor de mens gevaarlijke dierziekten.

3. Intensieve veehouderij en gezondheid

De gezamenlijke GGD'en van Brabant en Zeeland hebben in januari 2009 het informatieblad 'Intensieve veehouderij en gezondheid' opgesteld [2]. Deze publicatie kwam tot stand na een landelijk overleg van GGD'en (medische milieukunde en infectieziektebestrijding) en het RIVM. Het informatieblad is bedoeld om gemeenteambtenaren te informeren over intensieve veehouderij en volksgezondheid. Daarnaast worden aanbevelingen gegeven m.b.t. minimalisering van risico's in de huidige intensieve veehouderij en bij schaalvergroting. In hoofdstuk 6 op pagina 15 adviseert de GGD om de mogelijke gezondheidseffecten van ruimtelijke of infrastructurele ontwikkelingen meer inzichtelijk te maken. Deze zogenaamde **Gezondheidseffectscreening** geeft een goed beeld van de milieugezondheidskwaliteit van de ontwikkelingen in een bepaald gebied. Per bron (bedrijven, wegverkeer e.d.) en per milieuaspect (geluid, lucht e.d.) worden voor het betreffende gebied de te verwachten effecten op de gezondheid berekend aan de hand van de beschikbare gegevens. In het voorliggende Plan-Mer Bestemmingsplan Buitengebied ontbreekt deze **Gezondheidseffectscreening**. Ik ben van mening dat deze moet worden opgenomen in de procedures voor het verlenen van vergunningen voor nieuwe vestigingen en uitbreiding van alle vormen van intensieve veehouderij en de aanleg van mestbassins. De problemen die de afgelopen jaren werden veroorzaakt door het mestbassin van dhr. Sloots in Annerveenschekanaal zijn een goed voorbeeld van overlast die regelmatig ontstaat. Klachten van omwonenden m.b.t. stankoverlast werden door de gemeente jarenlang genegeerd. Toen men eindelijk in actie kwam en Buro Blauw B.V. een geuronderzoek liet

uitvoeren [3] was de conclusie dat de geuremissie onacceptabel was en met 94 % gereduceerd moest worden om geurhinder uit te sluiten.

4. Extra activiteiten voor het Plan-Mer Bestemmingsplan Buitengebied

Op basis van de hierboven beschreven achtergrondinformatie ben ik van mening dat de volgende onderwerpen aan het Plan-Mer Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand Sappemeer moeten worden toegevoegd.

4.1. Gezondheidseffectscreening van vloeibare mestbassins

Mest die tijdelijk wordt opgeslagen in de talloze mestbassins die in de Veenkolonien als paddestoelen uit de grond schieten is grotendeels elders uit Nederland afkomstig. De Veenkolonien ontwikkelen zich daardoor steeds meer als het riool voor industrieel mestafval van de intensieve veehouderij in Nederland. Het is onduidelijk in welke mate deze vloeibare mest potentiële ziekteverwekkers zoals varkensgriepvirussen, vogelgriepvirussen, MRSA bacteriën en Q-koorts bacteriën bevat. Zeker is wel dat de samenstelling van dit industrieel mestafval steeds ongezonder wordt. Zo kunnen bijvoorbeeld antibiotica resistente MRSA bacteriën bij inademing tot grote problemen leiden. Het inademen van vluchtige componenten uit de mestbassins, waaraan zich mogelijk ook ziekteverwekkers binden, vormt een potentieel gevaar voor omwonenden. Zowel voor bestaande als voor nieuwe mestbassins moet een gezondheidseffectscreening worden uitgevoerd. Wellicht kan worden volstaan met het invoeren van klassen mestbassins, die als groep gescreend worden.

4.2. Gezondheidseffectscreening van uitrijden vloeibare mest

Regelmatig ontstaan in de Veenkolonien tijdens droge periodes in voor- en najaar stofwolken, die in de bodem geïnjecteerde mest met daarin ziekteverwekkers tot op grote afstand verspreiden. Ook zonder deze stofwolken kunnen virussen en bacteriën met de wind worden meegevoerd en zodoende de gezondheid van inwoners en bezoekers van de gemeente Hoogezand Sappemeer bedreigen.

Omdat vloeibare mest niet op de afwezigheid van ziekteverwekkers wordt gecontroleerd, dit afval niet is gecertificeerd en bovendien de exacte herkomst onduidelijk blijft, is onzeker hoe groot dit potentiële gevaar daadwerkelijk wordt. De gezondheidseffectscreening moet hierin duidelijkheid bieden. Als voorzorgsmaatregel tegen komende varkensgriep epidemie moet het uitrijden van (varkens-) mest onmiddellijk verboden worden totdat duidelijk is welke effecten dit heeft op de volksgezondheid.

4.3. Gezondheidseffectscreening uitbreiding intensieve veehouderijen

Bij uitbreiding van bestaande (intensieve-) veehouderijen (pluimvee, varkens en koeien) moet standaard een gezondheidseffectscreening worden uitgevoerd om de risico's voor omwonenden in kaart te brengen.

5. Referenties

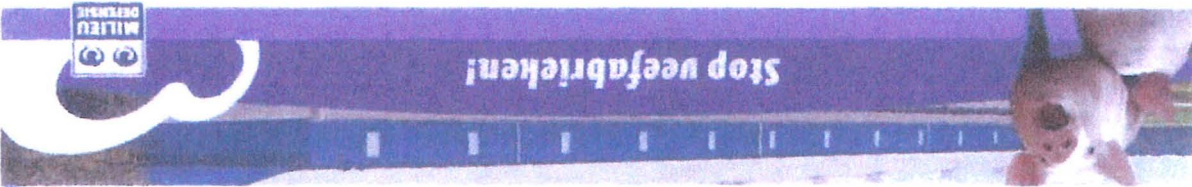
1. De tekst in hoofdstuk 2 is grotendeels overgenomen van de webpagina Stopveefabrieken van milieudefensie. Links die verwijzen naar informatie en rapporten zijn onderstreept en blauw gedrukt.
<http://www.stopveefabrieken.nl/index.php/achtergrondinformatie-stop-dierziekten-stop-de-megastallen>.
2. http://www.ggd.nl/ggdnl/uploaddb/download_object.asp?atoom=51320&VolgNr=712
3. Geuronderzoek bij een mestbassin te Annerveenschekanaal, Toetsing ten behoeve van de vergunningaanvraag, november 2008. Rapportnummer BL2008.4262.01. Opdrachtgever Gemeente Aa en Hunze.

Hoogachtend,

Drs. H.J. Meijer
Pieter Venemakade 225
9605 PP Kiel Windeweer

h.j.meijer@planet.nl

Milieudefensie. Een wereld te winnen

Stop Veefabrieken

Stop de dierziekten, stop de megastallen

Inhoud

Achtergrondinformatie 'Stop de dierziekten, stop de megastallen'

Laatste nieuws

30 mei 2009

Na de megastallen

07 mei 2009

De dierziekten, stop de megastallen

17 mei 2009

De dierziekten, stop de megastallen

04 mei 2009

De dierziekten, stop de megastallen

03 mei 2009

De dierziekten, stop de megastallen

02 mei 2009

De dierziekten, stop de megastallen

01 mei 2009

De dierziekten, stop de megastallen

30 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

29 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

28 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

27 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

26 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

25 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

24 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

23 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

22 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

21 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

20 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

19 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

18 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

17 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

16 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

15 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

14 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

13 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

12 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

11 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

10 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

09 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

08 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

07 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

06 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

05 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

04 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

03 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

02 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

01 april 2009

De dierziekten, stop de megastallen

31 maart 2009

De dierziekten, stop de megastallen

dieren die nauw met elkaar in contact staan (RIVM 2005).

Het toenemend gebruik van antibiotica zorgt er voor dat bacteriën sneller resistent worden en zich steeds sneller verspreiden. In Nederland is de MRSA-bacterie (ook wel ziekenhuisbacterie) in grote getalle aanwezig bij varkens, kippen en kalveren. Ook zijn met name varkens en kalveren vaak besmet en moeten zij volgens officiële richtlijnen bij ziekenhuisopnames en isolatie (quarantaine) worden verpleegd om besmetting te voorkomen. Uiteraard is het vlees van de dieren dat in de supermarkt komt te liggen ook vrijwel altijd besmet met resistente bacteriën. Tegenwoordig heeft de MRSA-bacterie zich zelfs over Afrika en de hele wereld verspreid en veroorzaakt het in Amerika meer doden dan AIDS. Ondanks de gevaren voor de volksgezondheid weigert de politiek om goede maatregelen te nemen.

Gesleep met dieren zorgt voor verspreiding dierziekten

De Nederlandse veehouderij speelt een belangrijke rol in de verspreiding van dierziekten. Jaarlijks exporteert zij miljoen levende dieren. Tegelijkertijd worden er miljoen dieren weer geïmporteerd (VVF 2001). Dat dit gesleep met dieren en dierproducten bijdraagt aan de verspreiding en instandhouding van het dierziekten was al eerder aangetoond. In 2005 gaf het Landbouwkundig Economisch Instituut (LEI) in haar rapport 'Rundvee, Land en de natuur van het importeren van dierziekten naar Nederland' aan dat de toenemende invoer van levend vee de risico's bij insleep van dierziekten zoals Mond- en Klauwzeer vergroot. In 2006 concludeerde Professor Dr. J. de Wit de Jong in haar promotieonderzoek dat terugkerende voerwagens uit het buitenland de grootste risicofactor op insleep van klassieke varkenspest waren. Dit transport neemt zo'n 50% van de jaarlijkse kans op insleep voor zijn rekening.

70% van de varkens wordt geëxporteerd

Megastallen en clustering van veebedrijven vergroten de kans op uitbraak

Na de uitbraak van varkenspest in 1997 is gekozen voor groei van de veehouderijbedrijven in Landbouwkundig gebiedsgebieden (LOGs). Maar juist door deze concentratie ontstaan aanzienlijke risico's voor gezondheid van mens en dier. Dit wordt nog verergerd door de komst van megastallen, die toen nog niet werd voorzien.

De megastallen, waarin honderdduizenden varkens en honderdduizenden kippen op elkaar gepropt worden, zijn de meest extreme vorm van deze intensieve veehouderij. Momenteel zijn bij Milieufederatie plannen bekend voor maar liefst 82 veefabrieken, verspreid over Nederland. Het grootste bouwplan is voorzien in Grubbenvorst (Limburg), waar een bedrijf met 35.000 varkens en 1,2 miljoen kippen moet komen. Minister Verburg (Landbouw) steunt de komst van dit soort veefabrieken met miljoen euro's subsidies.

Veehouderij

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) gaf in haar rapport 'Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegastallen en Nederland: zoepaas en antibioticumresistentie' van 2006 aan dat megastallen de kans op het ontstaan van voor de mens gevaarlijke ziekten verder kan toenemen. Het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) heeft in het rapport 'Megastallen: nader bezien' berekend dat de geadviseerde afstand tussen megastallen in Nederland niet haalbaar is. RIVM stelt dat, ten behoeve van de dier- en volksgezondheid, de benodigde afstand tussen megastallen 1 tot 2 km dient te zijn. Daarmee wordt de kans op de overdracht van ziektekiemen tot een acceptabel niveau vermindert. Wanneer alle Nederlandse varkens en pluimvee worden gehouden in megastallen, dan zijn er volgens het Milieu en Natuur Planbureau (nu Planbureau voor de Leefomgeving) 1800 megastallen in Nederland. Die hebben dan een oppervlakte van bijna 600.000 hectare nodig, waarop geen of nauwelijks andere veehouderijbedrijven mogelijk zijn. Een dergelijke structuurverandering van de Nederlandse veehouderij is onmogelijk: de totale omvang van alle Landbouwkundig gebiedsgebieden in Nederland samen is slechts 50.000 ha.

De Anna Sciences Group (ASG) stelde tijdens de vogelpest in 2006 dat een eventuele uitbraak van vogelpest in de Gelderse Vallei of in de Peel (Noord-Brabant) niet te stoppen is. Ook met vaccinatie is een virus niet tegen te houden. 'Alternatief is het anders inrichten van die pluimveegebieden, maar dat ligt politiek moeilijk,' aldus Mart de Jong, veterinaire epidemioloog aan de Wageningen Universiteit.

Aanvullend onderzoek naar de gevolgen voor de volksgezondheid blijft uit

In Noord-Brabant, waar de meeste varkens worden gehouden, heersen grote zorgen over de gevolgen voor de volksgezondheid, mede door de komst van megastallen. Naar aanleiding van het RIVM rapport drongen de provinciale CDA, VVD, PvdA en de SP aan op meer gezondheidsonderzoek, samen met de nationale overheid. 'Inhoud die wegens omstandigheden niet geheel aan te geven.'

Beter boeren met minder beesten

De werkelijke oplossing tegen de uitbraak van gevaarlijke dierziekten ligt in een structurele verandering in de manier waarop ons vlees geproduceerd wordt. Hiertoe dienen de belangrijkste factoren die hieraan bijdragen te worden beperkt. De komst van megastallen moet worden gestopt, de veestapel moet drastisch krimpen en de clustering van veehouderijen in Landbouwkundig gebiedsgebieden moet stoppen. Daarnaast is een regionalisering van de voedselketen nodig om zo de verspreiding van dierziekten binnen de perken te houden. Zo kan worden gewerkt aan een werkelijk duurzame veehouderij, waarbij volksgezondheid, dierenwelzijn en milieukwaliteit centraal staan. 'Op naar beter boeren met minder beesten.'

Stop de dierziekten, stop de megastallen!

Op 20 juni 2002 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een Verklaring van Toelating afgegeven aan de Nederlandse Vereniging van Landbouwers (Nederlandse Vereniging van Landbouwers, NvL) voor de bouw van een nieuwe megastal met een capaciteit van 100.000 varkens. De NvL heeft de bouw van deze megastal toegestaan op basis van de Wet op de Omgevingsvergunning (Wet OvV) van 1998. De NvL heeft de bouw van deze megastal toegestaan op basis van de Wet op de Omgevingsvergunning (Wet OvV) van 1998.

De NvL heeft de bouw van deze megastal toegestaan op basis van de Wet op de Omgevingsvergunning (Wet OvV) van 1998. De NvL heeft de bouw van deze megastal toegestaan op basis van de Wet op de Omgevingsvergunning (Wet OvV) van 1998.

De NvL heeft de bouw van deze megastal toegestaan op basis van de Wet op de Omgevingsvergunning (Wet OvV) van 1998. De NvL heeft de bouw van deze megastal toegestaan op basis van de Wet op de Omgevingsvergunning (Wet OvV) van 1998.

Referentie 2.

Informatieblad

Intensieve veehouderij en gezondheid

Drs. R. Nijdam, milieugezondheidkundige, Bureau Gezondheid Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland
Drs. S. van Dam, gezondheidkundige team Infectieziektebestrijding, GGD Hart voor Brabant

© Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland en GGD Hart voor Brabant
Januari 2009

1. Voorwoord

Voor u ligt het informatieblad 'Intensieve veehouderij en gezondheid' opgesteld door de gezamenlijke GGD'en van Brabant en Zeeland. Het blad kwam tot stand na een landelijk overleg van GGD'en (medische milieukunde en infectieziektebestrijding) en het RIVM. Na dit landelijk overleg is een klankbordgroep samengesteld, die feedback gaf op eerdere concepten van het informatieblad. In deze klankbordgroep participeerden verschillende disciplines vanuit de GGD'en en het RIVM.

Het informatieblad is bedoeld voor gemeenteambtenaren. Met dit blad willen we hen informeren over intensieve veehouderij en volksgezondheid. Daarnaast geven we aanbevelingen hoe risico's in de huidige intensieve veehouderij en bij schaalvergroting geminimaliseerd kunnen worden.

Renske Nijdam
Sandra van Dam

2. Inhoudsopgave

1. VOORWOORD	3
2. INHOUDSOPGAVE.....	4
3. AANLEIDING.....	5
Afbakening.....	5
4. RISICO'S OP INFECTIEZIEKTEN	6
ZOÖNOSEN.....	6
INFLUENZA.....	6
<i>Risico's schaalvergroting</i>	7
MRSA	7
<i>Risico's schaalvergroting</i>	8
Q-KOORTS	8
<i>Risico's schaalvergroting</i>	9
5. RISICO'S VAN AMMONIAK, FIJN STOF, ENDOTOXINEN EN GEUR.....	10
AMMONIAK	10
FIJN STOF.....	10
<i>Gezondheidseffecten</i>	10
ENDOTOXINEN	11
<i>Gezondheidseffecten</i>	11
GEUR	11
<i>Gezondheidseffecten</i>	11
ZELFGERAPPORTEERDE GEZONDHEIDSEFFECTEN EN BELEVING	12
6. RISICO'S SCHAAALVERGROTING	15
7. RISICO'S BEHEERSEN	16
HUIDIGE BEDRIJFSVOERING	16
SCHAAALVERGROTING	17
BELEVING	18
8. INFORMATIEBRONNEN, HANDIGE LINKS	19

3. Aanleiding

De invoering van de Reconstructiewet zorgt in Nederland op het platteland voor grote veranderingen in het buitengebied. De gevolgen zijn niet alleen merkbaar in de economische bedrijvigheid, maar ook in de woon-, werk- en leefomgeving. Eén van de onderdelen is integrale zonering van het buitengebied. Daarmee wordt het buitengebied ingedeeld in drie zones: extensiveringsgebied, verwevingsgebied en landbouwontwikkelingsgebied (LOG). Op de langere termijn is er in het extensiveringsgebied geen toekomst meer voor de intensieve veehouderij, terwijl dit in LOG's juist wel het geval is.

De inrichting van de LOG's en de ontwikkeling van megabedrijven in de intensieve veehouderij krijgen zowel politiek als in de media veel aandacht. Omwonenden en maatschappelijke organisaties maken zich zorgen over de verstoring van het landschap, dierenwelzijn en gezondheid. Gemeenten willen weten wat de mogelijke gezondheidseffecten zijn van de nu al aanwezige intensieve veehouderij. Maar ook of het aanvaardbaar is om vanuit gezondheidsperspectief door te gaan met de ontwikkeling en inrichting van landbouwontwikkelingsgebieden. Daarnaast uitte in de afgelopen periode ook een grote groep huisartsen en medisch specialisten hun zorgen over de mogelijke gezondheidsrisico's van deze intensieve veehouderijbedrijven en de ontwikkelingen van megabedrijven.

Afbakening

In het informatieblad worden de gezondheidseffecten voor omwonenden beschreven. Het informatieblad gaat niet in op de risico's van blootstelling aan agentia in de stallen zelf en de gezondheidseffecten voor werknemers en hun familieleden. Ook onderwerpen als landschappelijke inpassing, duurzaamheid, dierenwelzijn en voedselveiligheid komen niet aan de orde.

4. Risico's op infectieziekten

Zoönosen

Zoönosen zijn infectieziekten die van dieren op mensen overdraagbaar zijn. Dat kan via direct diercontact, de lucht, mest en via voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong. Hieronder staan enkele zoönosen beschreven die een reëel risico (kunnen) vormen voor omwonenden van veehouderijbedrijven.

Influenza

Voor pluimveebedrijven is insleep van een vogelgriep virus het belangrijkste zoönose risico. In milde vorm (laagpathogeen) komt het vogelgriep virus voor in wilde vogels, met name watervogels. Insleep bij pluimveebedrijven is dan mogelijk door direct of indirect contact met deze dieren of hun mest. Laagpathogeen virus dat in een groot koppel pluimvee binnenkomt kan snel verspreiden en dan veranderen in een hoogpathogene vorm doordat het virus verandert. In 2003 is er op deze manier in Nederland een uitbraak ontstaan van het voor pluimvee erg besmettelijk subtype (H7N7) van vogelgriep (hoog pathogeen). Dit leidde tot een snelle verspreiding van het virus onder dieren over het midden en zuiden van het land en uiteindelijk de ruiming van een groot aantal professionele bedrijven en hobby pluimvee koppels. Hierbij zijn 89 werknemers betrokken bij de ruiming besmet geraakt en is één dierenarts overleden. In Azië en het Midden-Oosten is een vogelgriep variant opgedoken die in hoogpathogene vorm voorkomt in wilde vogels. Van daaruit worden af en toe (ernstige) infecties van H5N1 gerapporteerd bij mensen, vrijwel altijd na contact met ziek pluimvee dat buiten gehouden wordt. Efficiënte overdracht van mens op mens is hierbij nog niet voorgekomen.

Hoewel directe overdracht van vogelgriep virussen naar de mens gevaarlijk kan zijn is infectie van de mens zeldzaam, zelfs bij intensief contact. Toch wordt dit als probleem gezien omdat van influenza A virussen bekend is dat zij snel kunnen veranderen. Als een mens tegelijkertijd besmet raakt met een menselijk en een dierlijk virus kan door een interactie tussen beide virussen een nieuwe variant van het virus ontstaan. Dat kan dan een subtype zijn dat wel overdraagbaar is van mens op mens en waartegen nog geen weerstand bestaat. Daarnaast bestaat er een kans dat een vogelgriepvirus dat een mens infecteert door enkele aanpassingen toch in staat blijkt om te verspreiden en nieuwe personen te infecteren. In dat geval dreigt een wereldwijde nieuwe griep epidemie. De kans dat iets dergelijks gebeurt is erg klein, maar niet uit te sluiten.

Bij varkens speelt een andere situatie: influenza A is een bekende ziekteoorzaak bij varkens, waarbij varianten voorkomen die lijken op de virussen van de mens. Infectie van mensen die met varkens werken komen voor, maar leiden in het algemeen niet tot ernstige klachten. Ook het omgekeerde komt voor, namelijk overdracht van influenza van mens naar dier. Omdat varkens gevoelig zijn voor zowel vogelgriep virussen als varkens- en humane influenzavirussen worden zij gezien als diersoort waarin nieuwe pandemie virussen zouden kunnen ontstaan als er insleep zou zijn van vogelgriep virussen.

Risico's schaalvergroting

Pluimvee wordt steekproefgewijs getest op het voorkomen van bepaalde subtypen van het vogelgriepvirus. Er is echter geen systematische monitoring van influenza bij varkens. Bij pluimvee is er een duidelijk positief verband tussen bedrijfsgrootte en het aantal dieren met antistoffen tegen het griepvirus. Bij varkens is een hogere bedrijvendichtheid van belang voor het risico van infectie. Over het effect van een toenemend aantal varkens op één bedrijf is de literatuur niet eenduidig.

In de landbouwontwikkelingsgebieden nemen zowel de bedrijfsgrootte als veedichtheid van kippen en varkens toe. De kans op insleep van een vogelgriepvirus hangt af van het bedrijfstype en de gehanteerde hygiëne maatregelen. Als pluimvee of varkens buiten lopen bestaat er een verhoogde kans op introductie van virussen door contact met wilde vogels, dus laagpathogene virussen. Dat is niet specifiek een probleem van grotere bedrijven. Naarmate koppels groter zijn is de kans dat een dergelijk virus tijdens verspreiding van dier naar dier verandert in een hoogpathogene variant groter. Bij het merendeel van de nu bekende gevallen van vogelgriep bij de mens betreft het personen die direct contact hadden met besmet pluimvee. Infectie van omwonenden is nog nooit aangetoond.

MRSA

Staphylococcus aureus is een veel voorkomende bacterie. Meticilline-resistente *Staphylococcus aureus* (MRSA) is een *Staphylococcus aureus* die niet gevoelig is voor veel gebruikelijke antibiotica. Daardoor zijn infecties met MRSA moeilijker te behandelen. MRSA komt in Nederland weinig voor in vergelijking met andere landen (minder dan 0,1% van de bevolking is drager). MRSA-dragerschap is over het algemeen niet gevaarlijk, men merkt er doorgaans niets van. Het kan echter gevaarlijk

worden bij ernstig zieke patiënten met een verminderde weerstand. Zij kunnen klachten krijgen die moeilijk te behandelen zijn.

In 2004 en 2005 werden enkele onverwachte gevallen van MRSA-infectie in verband gebracht met de varkenshouderij. Bij varkenshouders werd een hoog percentage MRSA-dragers (23%) gevonden. MRSA is ook aangetroffen bij vleeskalveren en in pluimveemest. Door toenemend antibioticagebruik bij landbouwhuisdieren neemt het risico op het ontstaan en de verspreiding van resistente micro-organismen, zoals MRSA, toe. De afgelopen 10 jaar nam het gebruik van antibiotica in de dierlijke sector met meer dan 50% toe. Bij een varkensbedrijf werd benedenwinds in de lucht tot op een afstand van 150 meter MRSA aangetoond. In hoeverre deze uitstoot ook kan leiden tot besmetting van andere bedrijven en omwonenden is tot nu toe onvoldoende bekend.

Momenteel loopt er een onderzoeksprogramma naar het vóórkomen en de mogelijkheden voor bestrijding van MRSA in de veehouderij. Het programma wordt onder leiding van het RIVM uitgevoerd door een groot aantal instellingen, in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Risico's schaalvergroting

Schaalvergroting bij een 'open' bedrijfsvoering kan ertoe leiden dat er meer dieren van meerdere bedrijven aangekocht worden. Dit vergroot de kans op introductie van MRSA. De voor antibiotica resistente bacteriën kunnen zich langer handhaven in grotere groepen dieren.

Q-koorts

Q-koorts is een zöönose die vooral door koeien, schapen en geiten overgebracht wordt op mensen. De meeste infecties verlopen voor mensen zonder verschijnselen (60%). Mensen met klachten hebben vaak een griepachtig ziektebeeld en/of longontsteking. In 2007 en 2008 steeg het aantal ziektegevallen bij mensen in Nederland aanzienlijk. Bij de uitbraak in 2007 in de omgeving van Herpen was de waarschijnlijke bron van infectie een geitenbedrijf met abortusproblemen bij de geiten, waarbij verspreiding werd gefaciliteerd door extreem warm en droog weer. Vooral omwonenden werden ziek. Geitenbedrijven waar Q-koorts circuleert vormen dus een risico voor omwonenden. De oorzaken van de toename van het aantal ziektegevallen in 2008 zijn nog niet vastgesteld. Wel zijn er veterinaire maatregelen genomen zoals de meldingsplicht voor melkschapen- en melkgeitenbedrijven, beleid ten aanzien van bezoekers en mest op besmette bedrijven en vaccinatie voor melkgeiten,

melkschapen, kinderboerderijen en zorgboerderijen in een afgebakend gebied in het zuiden van Nederland. De bestrijdingsmogelijkheden zijn beperkt, omdat de bacterie lang kan overleven in de omgeving en zich zo ook verder kan verspreiden.

Risico's schaalvergroting

Zoals ook bij andere infectieziekten is in een stal met meer dieren de kans op onderlinge besmetting verhoogd. Los van de schaalvergroting wordt er naar aanleiding van een grote epidemie in Duitsland in 2005 geadviseerd geen schapen te houden binnen een afstand van 500 meter van een woongebied.

5. **Risico's van ammoniak, fijn stof, endotoxinen en geur**

Naast zoönosen spelen stoffen zoals ammoniak, fijn stof en biologische agentia in de intensieve veehouderij een belangrijke rol bij het optreden van gezondheidseffecten in de omgeving. Daarnaast speelt geur een belangrijke rol in de hinderbeleving van omwonenden. De volgende paragraaf geeft per component meer informatie over de mogelijke gezondheidseffecten.

Ammoniak

De laatste jaren worden er achtergrondconcentraties aan ammoniak gemeten van 15 - 17 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ in gebieden met veel intensieve veehouderij. Deze waarden zijn niet zo hoog dat hiervan een extra gezondheidsrisico wordt verwacht. De emissie van ammoniak draagt wel bij aan de (secundaire) vorming van fijn stofdeeltjes in de vorm van aerosolen.

Fijn stof

Stof is een verzamelnaam voor deeltjes in de lucht met verschillende grootte en van diverse chemische samenstelling. De grootteverdeling van de deeltjes bepaalt waar ze in de longen terecht komen. In combinatie met de chemische samenstelling bepaalt het ook tot welke effecten dat kan leiden. Hierbij geldt dat hoe kleiner de stofdeeltjes, hoe dieper zij kunnen doordringen in de longen en hoe schadelijker ze zijn.

Gezondheidskundig wordt daarom onderscheid gemaakt tussen grof stof (deeltjes van 10-100 μm), totaal stof en fijn stof (PM_{10} en $\text{PM}_{2,5}$: PM staat voor de Engelse term Particulate Matter, 10 geeft hierbij aan dat de deeltjes een aerodynamische diameter hebben tot 10 μm en 2,5 tot 2,5 μm).

Gezondheidseffecten

Voor het beoordelen van gezondheidseffecten van fijn stof zijn zowel de hoeveelheid fijn stof als de samenstelling van belang. Veehouderijbedrijven stoten fijn stof uit. De bijdrage aan de lokale luchtkwaliteit verschilt per staltype, aantal dieren en diersoort. Verder is bekend dat de fijn stof belasting afkomstig van pluimvee groter is dan bij varkens.

Er zijn weinig metingen gedaan naar de concentratie en samenstelling van fijn stof in de directe leefomgeving van intensieve veehouderijen. Epidemiologisch onderzoek heeft aangetoond dat blootstelling aan de hoeveelheid fijn stof (PM_{10}) in de buitenlucht samenhangt met een breed scala aan gezondheidseffecten zoals (meer ziekenhuisopnamen voor) luchtwegklachten en vervroegde sterfte. Het gaat daarbij voornamelijk om verergering van bestaande aandoeningen.

Risicogroepen voor het optreden van gezondheidseffecten van fijn stof zijn ouderen, patiënten met al bestaande luchtweg- of hartaandoeningen en kinderen met al bestaande luchtwegklachten. Ook gezonde kinderen kunnen gevoelig zijn voor fijn stof.

Endotoxinen

Endotoxinen zijn bestanddelen van de celwand van bacteriën. Als bestanddeel van fijn stof komen ze voor in de buitenlucht en in woningen. Maar ze worden vooral in hoge concentratie gevonden in de veehouderijen zelf en bij veevoerproductie.

Gezondheidseffecten

De intensieve veehouderij is mogelijk één van de redenen voor hogere endotoxineconcentraties in de lucht. Metingen in Duitsland wezen uit dat in de woonomgeving van intensieve veehouderijen hogere concentraties endotoxinen voorkomen dan in de stedelijke omgeving. De endotoxine-concentraties kunnen per locatie sterk variëren. Het uitrijden en verspreiden van mest op de weilanden en de aanwezigheid van slachthuizen zijn andere factoren die van invloed kunnen zijn op de aanwezige endotoxineconcentraties. Metingen tijdens specifieke activiteiten die tot een toename van de blootstelling aan endotoxinen kunnen leiden, zoals het uitrijden en aanwenden van mest of transport van dieren, zijn niet beschikbaar. Het is onduidelijk of de licht verhoogde concentraties rond agrarische bedrijven kunnen leiden tot effecten op de gezondheid van omwonenden. Daarvoor is meer onderzoek nodig.

Geur

De geur van intensieve veehouderij is het resultaat van een mengsel van diverse emissies, zoals NH_3 , H_2S , en diverse vluchtige organische stoffen. De verspreiding van de geur hangt dus samen met de verspreiding van deze stoffen. Het waarnemen en waarderen van de geur verschilt per persoon.

Gezondheidseffecten

Geur veroorzaakt hinder. In veel situaties hangt geur ook samen met andere klachten zoals depressie, verminderde kwaliteit van leven, moeheid en verstoring van gedrag of activiteiten zoals slechte ventilatie, niet graag thuis zijn of naar buiten gaan en minder diep ademen.

Er is weinig bekend over de mate van geurbelasting en de ervaren geurhinder in relatie tot de afstand tot een intensieve veehouderij. Uit een Duitse studie (Radon, 2007) bleek dat zelfgerapporteerde ademhalingsklachten toenemen met zelfgerapporteerde geurhinder.

Mensen met astma, allergieën of bepaalde vormen van overgevoeligheid zoals meervoudig chemische overgevoeligheid en mensen die bezorgd zijn, ervaren eerder hinder en bijbehorende symptomen dan anderen.

Sinds januari 2007 is de Wet Geurhinder en veehouderij (WGV) van kracht. Deze wet geeft de toegestane geurbelasting voor gevoelige objecten (woningen en andere plaatsen waar mensen verblijven). Deze zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 1: Ten hoogste toegestane geurbelasting volgens de Wet Geurhinder en intensieve veehouderij (WGV).

	Toegestane geurbelasting ¹	Range
Concentratiegebied, binnen bebouwde kom	3,0 ouE/m ³	0,1-14
Concentratiegebied, buiten bebouwde kom	14,0 ouE/m ³	3-35
Niet-concentratiegebied, binnen bebouwde kom	2,0 ouE/m ³	0,1-8
Niet-concentratiegebied, buiten bebouwde kom	8,0 ouE/m ³	2-20

De GGD gebruikt bij de gezondheidsbeoordeling van geurbelasting veroorzaakt door intensieve veehouderijen een module uit de Gezondheidseffectscreening (GES). Deze hanteert een andere dosis-effectrelatie dan die voor de wetgeving is gebruikt. In de GES-methode is het gezondheidsrisico gebaseerd op het percentage (ernstig) gehinderden veroorzaakt door één bron in een niet-concentratiegebied. Reden hiervoor is dat bij deze belasting naast geurhinder nog andere gezondheidseffecten verwacht worden zoals angst, negatieve gevoelens, gedragsverandering en stress. Met deze methodiek ligt de maximaal toelaatbare geurbelasting bij 6 odour units per individueel bedrijf. Een hogere belasting aan geur geeft voor omwonenden een ongewenste gezondheidsbelasting.

Zelfgerapporteerde gezondheidseffecten en beleving

Zelfgerapporteerde gezondheidsklachten komen vaker voor bij omwonenden van intensieve veehouderijen dan bij de algemene bevolking. Vaker voorkomende klachten zijn o.a. luchtwegklachten, irritatie van de ogen, stress, hartkloppingen, hoofdpijn, misselijkheid en aantasting van de stemming. Verder rapporteren omwonenden vaak een vermindering van de kwaliteit van leven en/of welzijn in vergelijking met vergelijkbare groepen. Opmerkelijk is een Duitse studie (Radon, 2007) waarin

¹ ouE staat voor Europese odour units. $1 \text{ ouE/m}^3 = 2 \text{ ge/m}^3$ (ge=geureenheden).

omwonenden met meer dan 12 veehouderijen op minder dan 500 meter afstand een lagere longfunctie (7% afname) hadden in vergelijking met mensen met minder dan 5 veehouderijen binnen 500 meter van hun woonadres. Ook bleken in deze studie astma-achtige verschijnselen sterk gerelateerd te zijn met een hoge veedichtheid in de omgeving.

De gegevens over de blootstelling in de omgeving aan allerlei stoffen ontbreekt. Hierdoor is niet duidelijk wat de mogelijke veroorzaker is van de zelfgerapporteerde gezondheidsklachten. Mogelijk veroorzaakt geurhinder ook een deel van deze klachten.

Tabel 2: Samenvattend overzicht van te verwachten gezondheidseffecten voor omwonenden van afzonderlijke componenten die uitgestoten worden bij veehouderijen in een LOG.

Component	Bekende gezondheidseffecten (bij beroepsmatige blootstelling of bij overschrijding gezondheidsnormen)	Gezondheidsrisico in leefomgeving algemeen	Gezondheidsrisico in LOG (< 500 meter)
Ammoniak	Geurhinder Irritatie slijmvliezen	--	Incidenteel bijdrage geurhinder.
Geur	Hinder Stressgerelateerde klachten	+ +	Extra geurhinder. Meer zelfgerapporteerde gezondheidsklachten
Fijn stof	Luchtwegklachten Hart- en vaatziekten	+ +	Locale blootstellingsdata ontbreken Pilots "meting PM10 bij LOG" lopen (RIVM)
Endotoxinen	Luchtweginfecties	+/-	Lokale blootstellingsdata ontbreken
Zoönosen			
Influenza	griep, conjunctivitis	+/-	+/-
MRSA	MRSA-dragerschap	+/-	MRSA-onderzoek loopt
Q-koorts	griepachtige symptomen longontsteking endocarditis zwangeren: vroeg-/doodgeboorte foetus, laag geboortegewicht	+ 	+ onderzoek naar mate van risico loopt

- - geen effect
- +/- onduidelijk of effect optreedt vanwege het ontbreken van blootstellingsgegevens op leefomgevingsniveau
- + effect

6. Risico's schaalvergroting

Met de huidige ontwikkelingen in de intensieve veehouderij vindt een concentratie plaats van bedrijven op specifiek toegewezen locaties (LOG). Een groter aantal varkens en pluimvee in het LOG leidt lokaal tot een hogere uitstoot van ammoniak, fijn stof en stank. Megabedrijven kunnen alleen aan de normen voor ammoniak, geur en/of fijn stof voldoen na het nemen van extra maatregelen zoals de plaatsing van gecombineerde luchtwassers, die de emissies op het desbetreffende bedrijf sterk zouden kunnen verminderen.

Voldoen aan milieuwetgeving betekent echter niet automatisch dat het gezondheidsaspect ook voldoende aandacht heeft en dat risico's worden voorkomen. Er wordt op dit moment onderzoek gedaan naar de effectiviteit van maatregelen om de uitstoot te verminderen. Denk aan de inzet van luchtwassers bij varkensbedrijven. Vooral voor fijn stof zijn er ernstige twijfels of in de praktijk een reductie van 95% gehaald kan worden. Voor de pluimveebedrijven zijn er nog helemaal geen resultaten bekend van de inzet van luchtwassers of andere maatregelen om stofuitstoot te voorkomen.

Om zoönosen te voorkomen moeten bedrijven de introductie van ziekteverwekkers minimaliseren en, wanneer een ziekteverwekker toch het bedrijf binnen gekomen is, verdere verspreiding binnen het bedrijf en naar buiten voorkomen. Dit kan door goede bedrijfsvoering en stalontwerp. Hierbij zijn het consequent hanteren van strikte hygiënemaatregelen en het toezien op het opvolgen van die maatregelen van belang. Als een micro-organisme eenmaal op een bedrijf aanwezig is, geldt dat hoe groter een bedrijf is, hoe meer micro-organismen er naar buiten verspreid kunnen worden via mest en lucht. Daarnaast is ook de bedrijvendichtheid van belang. De verspreiding van micro-organismen naar dieren op andere bedrijven wordt vergemakkelijkt wanneer bedrijven relatief dicht bij elkaar staan. In onderzoek naar de effectiviteit van chemische luchtwassers wordt onderzocht wat de bijdrage is aan een verminderde uitstoot van micro-organismen.

Bij de beleving en de discussie over de wenselijkheid van het oprichten van megastallen in de omgeving speelt verder de maatschappelijk afnemende acceptatie hiervan een steeds grotere rol.

Bij de inrichting van een LOG spelen ook andere milieucomponenten een rol, zoals een mogelijke toename in verkeersdrukke. Uit de literatuur blijkt dat er bij de aanwijzing van LOG-gebieden zeer beperkt rekening is gehouden met bijvoorbeeld de aanwezige infrastructuur en toeleveranciers. Om een verantwoorde (her)inrichting van een LOG te bereiken adviseert de GGD de mogelijke gezondheidseffecten van ruimtelijke of infrastructurele ontwikkelingen meer inzichtelijk te maken. Deze zogenaamde Gezondheidseffectscreening geeft een goed beeld van de milieugezondheidskwaliteit van de ontwikkelingen in een bepaald gebied. Per bron (bedrijven, wegverkeer e.d.) en per milieuaspect (geluid, lucht e.d.) worden voor het betreffende gebied de te verwachten effecten op de gezondheid berekend aan de hand van de beschikbare gegevens. Het is dan wel een voorwaarde dat er per bron voldoende betrouwbare blootstellingsgegevens zijn.

7. Risico's beheersen

Huidige bedrijfsvoering

Voor de huidige bedrijfsactiviteiten bij intensieve veehouderij adviseert de GGD:

- De inzet van (gecombineerde) luchtwassers bij varkensbedrijven.
- Maatregelen inzetten om uitstoot van fijn stof en geur bij kippenbedrijven te beperken/voorkomen.
- Een actief handhavingsbeleid op inzet en gebruik van luchtwassers (bijv. met behulp van computergestuurde monitoringsystemen)
- Naast een individuele toetsing van milieufactoren ook een 'totaalplaatje' te maken van milieu-, hinder- en risicofactoren. De GGD kan hiervoor onder meer het instrument GES (gezondheidseffectscreening) inzetten.
- Het integraal beoordelen van gezondheidsaspecten bij vergunningen die worden verleend in het kader van de richtlijn Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC). Hiervoor is een instrument beschikbaar dat is gericht op luchtverontreiniging, geur- en geluidoverlast en externe veiligheid.

Schaalvergroting

De GGD adviseert gemeenten om de introductie en verspreiding van micro-organismen tegen te gaan bij de verdere ontwikkeling van het landbouwontwikkelingsgebied. En daarmee ook de kans op infectieziekten te verkleinen. Dit kan door de volgende punten mee te nemen:

- Voldoende afstand (minimaal 1-3 km) tussen bedrijven om verspreiding van dierziekten en zoonosen van het ene naar het andere bedrijf te voorkomen. Drie kilometer is een zone die onder andere wordt gehanteerd bij de bestrijding van uitbraken van besmettelijke, aangifteplichtige, dierziekten (beschermingsgebied). Een en twee kilometer worden in de literatuur genoemd als afstanden waarbinnen het risico op influenzavirusoverdracht tussen bedrijven duidelijk verhoogd is. Is binnen een LOG deze afstand niet haalbaar? Dan kan ervoor gekozen worden het LOG als geheel als eenheid te beschouwen en de afstand tot andere LOG's op minimaal 1-3 km te zetten.
- Geen varkens en pluimvee op één bedrijfslocatie te huisvesten.
- Huisvestingssystemen gericht op beheersing van introductie en verspreiding van micro-organismen. Hiertoe behoren onder andere:
 - binnenhuisvesting van de dieren (geen vrije uitloop);
 - professionele expertise en een dierenarts betrekken bij het stalontwerp;
 - toepassing van luchtwassers die uitstoot van micro-organismen minimaliseren;
 - gezondheidseffectrapportage (GES) bij de aanvraag van een bouwvergunning.
- Bedrijfsvoering gericht op minimalisatie van introductie en verspreiding van micro-organismen en voorkomen van antibioticumresistentie. Hiertoe behoren onder andere:
 - (zo veel mogelijk) gesloten bedrijfsvoering om insleep van micro-organismen te verminderen;
 - Voor toeleveranciers: microbiologische eisen aan dieren en voer;
 - toepassing van diersector-specifieke hygiëne- en/of IKB-voorschriften (o.a. met aandacht voor reiniging en desinfectie, mestafvoer, plaagdierenbestrijding, etc.);
 - minimaal gebruik van antibiotica (in overeenstemming met het nieuwe beleid² in de diersectoren, ook vast te leggen in het bedrijfsgezondheidsplan);
 - goed opgeleid, vakbekwaam personeel.

² In december 2008 is er door de varkens-, vleeskuikens-, vleeskalveren- en melk-/vleesveesector een convenant getekend waarmee men het antibioticagebruik wil terugdringen en antibioticaresistentie tegengaan. (minlnv persbericht 27-11-2008)

- Monitoring van dieren en personeel op het voorkomen van enkele specifieke (nader te bepalen) zoönosen.
- Geen activiteiten gericht op fysieke interactie met de bevolking binnen de LOG's.

Beleving

Ten aanzien van de beleving gelden de volgende adviezen:

- Uitbreiding van de gezondheidsenquête die de GGD periodiek (elke 4 jaar) uitvoert (de Volwassenenmonitor) met een belevingsmonitor. Resultaten uit het belevingsonderzoek geven (in samenhang met objectieve kenmerken) belangrijke signalen over knelpunten in de woonomgeving en aansluiting bij wat leeft bij de burger. Deze hoeven niet per se overeen te komen met de feitelijke situatie. De resultaten kunnen gebruikt worden voor het ontwikkelen en evalueren van (lokaal) beleid. Daarbij hoort een steekproefophoging. Met een dichtere steekproef kun je de resultaten voor zowel de gezondheidsenquête als voor de beleving per dorpskern evalueren en onderling met elkaar vergelijken. De GGD kan de gemeente hierbij ondersteunen
- Open en actieve communicatie door de gemeenten aan de omwonenden betreffende volksgezondheidsaspecten naast dierwelzijn- en milieuaspecten.

Aandachtspunten hierbij zijn:

- Hoe omgaan met onrust in de omgeving?
- Wie zijn sleutelfiguren en welke informatiebronnen zijn te gebruiken?
- Inzet voorlichting (bijvoorbeeld webcams, internet, etc)

8. Informatiebronnen, handige links

Voor verdere vragen over de gezondheidsaspecten van intensieve veehouderij in uw woonomgeving kunt u contact opnemen met de GGD in uw regio.

Voor meer informatie over gezondheidsaspecten van intensieve veehouderij kunt u de volgende websites/rapporten bekijken:

Gezondheid

Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven; zoönosen en antibioticaresistentie.

J.E. Komalijslijper, J.C. Rahamat-Langendoen, Y.T.H.P. van Duynhoven, RIVM, 2008
<http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/215011002.pdf>

Intensieve veehouderij en gezondheid.

A. Dusseldorp, MP Sijnesael, D. Heederik, G. Doekes, A. van de Giessen, RIVM, 2008
<http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/609300006.html>

Staat van Infectieziekten in Nederland, 2007

Rahamat-Langendoen JC ; Vliet JA van ; Lier EA van, RIVM, 2008
<http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/210211004.pdf>

Megastallen nader bekeken.

F.C. van der Schans E.M. Hees. CLM: 2008
<http://www.clm.nl/publicaties/html/megastallen.html>

Environmental Exposure to Confined Animal Feeding Operations and Respiratory Health of Neighboring Residents; Katja Radon, Anja Schulze, Vera Ehrenstein, Rob T. van Strien, Georg Praml, and Dennis Nowak. *Epidemiology* • Volume 18, Number 3, May 2007

Gezondheidsaspecten bij IPPC-vergunningen. De ontwikkeling en test van een methode voor de integrale beoordeling van gezondheidsaspecten bij IPPC-vergunningen. T. Fast*; M. Mennen; M. Mooij. RIVM Rapport 609021077/2008, dec 2008.

Gezondheidseffectscreening Stad & Milieu 2008. Handboek voor een gezonde inrichting van de woonomgeving. Bureau Medische Milieukunde en Fast Advies.
www.ggd Kennisnet.nl

Zoonoses en zoonotic agents in the Netherlands 2003 – 2006. RIVM en VWA, 2007

Milieukundige aspecten

Milieukundige and landschappelijke aspecten van megabedrijven in de intensieve veehouderij

MNP, 2008

<http://www.mnp.nl/nl/publicaties/2008/MilieukundigeEnLandschappelijkeAspectenVanMegabedrijven.html>

Fijn stof uit stallen : berekeningen in het kader van het NSL

Bleeker, A. ; Gies, T.J.A. ; Kraai, A. Alterra, 2005

<http://www.ecn.nl/docs/library/report/2006/e06045.pdf>

Fijn stof uit stallen. Steekproef uit inzoomactie voor 18 veehouderijbedrijven in het kader van het NSL.

A Bleeker; A Kraai, ECN, 2008

http://www.vrom.nl/docs/nsl/13_s.pdf

Plan van aanpak bedrijfsoplossingen voor fijn stofreductie in de pluimveehouderij
N.W.M. Ogink, A.J.A. Aarnink. Animal Science Group Wageningen UR Rapport 113, 2008

<http://www.asg.wur.nl/NR/rdonlyres/F81D8745-6596-4296-A292-8553950E2B98/67389/113.pdf>

Maatschappelijke kosten en baten van de intensieve veehouderij

LNV, 2008 http://www.minInv.nl/cdlpub/servlet/CDLServlet?p_file_id=27839

Referentie 3

GEURONDERZOEK BIJ EEN MESTBASSIN
TE ANNERVEENSCHER KANAAL

Toetsing ten behoeve van de
vergunningaanvraag

November 2008

Buro Blauw B.V.
Nude 54A
6702 DN Wageningen
Tel: 0317-425200
Fax: 0317-426111
E-mail: info@buroblauw.nl
Internet: www.buroblauw.nl

Opdrachtgever Gemeente Aa en Hunze
Postbus 93
9460 AB Gieten

Registratie:

Rapportnummer	Status	Datum
BL2008.4262.01	Eindrapport	4-11-08

Autorisatie:

	Naam	Paraaf	Datum
Opgesteld	J. Löwer Projectleider		4-11-08
Goedgekeurd	Ir. F.B.H de Bree Directeur		4-11-08

Bestandsnaam: bl2008.4262.01a

Laatste raadpleging: 12-11-2008 11:27

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	3
2.	OMSCHRIJVING VAN DE SITUATIE	4
2.1	Inrichting	4
2.2	Situering	4
3.	OPZET ONDERZOEK	5
3.1	Meetplan	5
3.2	Acceptabel hinderniveau.....	6
3.3	Meetmethoden	7
4.	MEETRESULTATEN.....	8
4.1	Inleiding.....	8
4.2	Geurconcentratie en geuremissie.....	8
4.3	Hedonisch onderzoek	9
5.	GEURVERSPREIDINGSBEREKENINGEN	11
7.	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	14
	BIJLAGEN	15
A.	Verklarende woordenlijst	15
B.	Meetmethode geur.....	17
C.	Meetmethode hedonische waarde	18
D.	Berekenen geuremissie loef- / lijzijdemethode.....	19
E.	Geurcertificaten	20
F.	Certificaten hedonische waarde	22
H.	Invoergegevens modelberekening	24

1. INLEIDING

Buro Blauw heeft in opdracht van de gemeente Aa en Hunze een geuronderzoek uitgevoerd bij een mestbassin gelegen aan de Polderweg te Annerveenschekanaal. In het mestbassin wordt vloeibare mest opgeslagen.

Aanleiding voor het onderzoek zijn de beoordeling van de vergunningsaanvraag in relatie tot door omwonenden ervaren stankoverlast. Dit onderzoek is uitgevoerd in verband met een nieuwe vergunningaanvraag Wet Milieubeheer.

Het doel van het onderzoek is het kwantificeren van de geuremissie van het mestbassin, en het vaststellen van het hinderniveau van de geëmitteerde geur op de omgeving.

Het geuronderzoek heeft plaatsgevonden op 3 september 2008.

In dit rapport worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd.

In hoofdstuk 2 wordt een omschrijving van de situatie van het mestbassin gegeven. In hoofdstuk 3 wordt de opzet van het geuronderzoek gegeven en worden de meetmethoden beschreven. In hoofdstuk 4 worden de meetresultaten gepresenteerd. Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 de geurbelasting van het bedrijf in de omgeving middels verspreidingsberekeningen gegeven. Voor de berekening van de geur in de omgeving is gebruik gemaakt van de programma's STACKS. In hoofdstuk 6 tenslotte worden de conclusies van het geuronderzoek geformuleerd. In bijlage A wordt een verklarende woordenlijst gegeven.

2. OMSCHRIJVING VAN DE SITUATIE

2.1 Inrichting

Het mestbassin is een zogenaamd foliebassin, aangelegd door "Industrial Storage Systems BV". De mest is met drijvend pvc-afdekfolie afgesloten van de buitenlucht. In de afdekfolie zijn 6 ontluuchtingsopeningen aangebracht voor de afvoer van verdringingslucht tijdens het storten van mest. Het bassin kan tot 2350 m³ vloeibare mest herbergen. Tijdens de meting was de vullingsgraad beneden maaiveld.

2.2 Situering

Het mestbassin is gelegen in een akker aan de Polderweg ter hoogte van huisnummer 30. In figuur 2.1 is de locatie van het mestbassin aangegeven.

Copyright © 1996 Dienst voor het Kadaster en de openbare registers, Apeldoorn

Figuur 2.1. Locatie van het mestbassin en de directe omgeving

3. OPZET ONDERZOEK

3.1 Meetplan

De geuremissie vanaf het mestbassin vindt diffuus plaats. De geur uit het bassin wordt met de wind meegenomen en in de omgeving verspreid. Voor het vaststellen van de geuremissie van deze bron is de zogenaamde loef-/lijzijdemethode de aangewezen meetmethode. Hierbij worden bovenwinds en benedenwinds van het mestbassin luchtmonsters genomen. De geurconcentratie in de luchtmonsters wordt in het geurlaboratorium met panelleden vastgesteld. Hierbij wordt voor ieder panellid vastgesteld, bij welke verdunning van het luchtmonster hij of zij de geur nog juist (zeker weten) kan ruiken. De geurconcentratie in het monster is gelijk aan de gemiddelde waarde van de verdunning waarbij de panelleden de geur (zeker weten) juist konden ruiken. Het meten van de geurconcentratie door Buro Blauw gebeurt volgens een genormaliseerde en geaccrediteerde meetmethode. De geurconcentratie wordt uitgedrukt in Europese Odourunits per m³ lucht (ou_E/m³).

Het verschil tussen de benedenwindse en bovenwindse geurconcentratie wordt veroorzaakt door de geuremissie van het mestbassin. Deze geuremissie wordt met een model berekend, waarbij rekening gehouden wordt met weersomstandigheden (windsnelheid, stabiliteit van de atmosfeer) en de afstand van het benedenwindse meetpunt tot het mestbassin. Tabel 3.1 geeft een overzicht van de gemeten bron(nen).

Tabel 3.1 Meetpuntenoverzicht

Nr.	Bron	Uitvoering	Meetpositie
1	Achtergrond	Geuremissiemeting in enkelvoud	Bovenwinds/loefzijde
2	Mestbassin	Geuremissiemeting in drievoud	Benedenwinds/lijzijde

3.2 Acceptabel hinderniveau

Het geurbeleid in Nederland is gedecentraliseerd naar de vergunning verlenende instantie, in dit geval de gemeente Aa en Hunze. De gemeente Aa en Hunze heeft geen eigen geurbeleid.

De algemene landelijke geurbeleidslijn is verwoord in een tweetal brieven van de Minister van VROM van april en juni 1995¹. De essentie van het nieuwe beleid is het voorkomen van (nieuwe) hinder waarbij geldt:

- Als er geen hinder is zijn maatregelen niet nodig,
- Als er wel hinder is, moeten geurreducerende maatregelen op basis van BBT (Best Beschikbare Technieken) toegepast worden.
- De mate van hinder kan onder andere worden bepaald door middel van een hinderenquête, een klachtenregistratie of door het vaststellen van de (on)aangenaamheid van de geur.
- Mate van hinder die nog acceptabel is wordt vastgesteld door het bevoegde gezag

Bij de afgifte van een vergunning Wet milieubeheer voor een nieuwe situatie wordt de stelregel in de NeR gebruikt dat er geen gehinderden mogen zijn. Omwonenden ondervinden reeds overlast van het mestbassin. Daarom heeft de gemeente Aa en Hunze in het kader van de beoordeling van de vergunningaanvraag voor het bassin door Buro Blauw een geuronderzoek laten uitvoeren.

Buro Blauw in dit onderzoek de (on)aangenaamheid van de geur van het mestbassin vastgesteld. Deze wordt uitgedrukt in de zogenaamde hedonische waarde. Deze bezit een waarde tussen +4 (uiterst aangenaam) en -4 (uiterst onaangenaam). De hedonische waarde is afhankelijk van de soort geur en de geurconcentratie. Voor iedere geur geldt dat hoe hoger de geurconcentratie, hoe onaangener deze beoordeeld wordt. In het geurlaboratorium wordt vastgesteld bij welke geurconcentratie het geurpanel de hedonische waarde van de geur beoordeelt met een waarde van -1/2, -1 en -2.

Op basis van de resultaten van het hedonisch onderzoek kan een toetsingskader voor een acceptabel hinderniveau voor het mestbassin vastgesteld worden.

Tabel 3.2 geeft een overzicht van de verwachten geurhinder bij het optreden van de bepaalde hedonische waarden in de woonomgeving.

Tabel 3.2 Toetsingskader naar aanleiding van acceptabel hinderniveau

Hedonische waarde	Mate van hinder
$H < -0,5$	Geen hinder te verwachten
$H = -0,5 \leq H = -1$	Kans op enige hinder
$H = -1 \leq H = -2$	Verhoogde kans op hinder

¹ Brief Rijksbeleid geur – Van Directoraat-Generaal Milieubeheer aan de colleges van Gedeputeerde Staten van provincie en colleges van Burgemeester en Wethouders van gemeenten, 30 juni 1995

In dit onderzoek wordt de geuremissie van het mestbassin gemeten en vervolgens worden de geurconcentratie bij de omliggende woningen berekend. Deze geurconcentraties worden vergeleken met de hedonische waarde in tabel 3.2. Op basis hiervan wordt de kans op geurhinder door het mestbassin beoordeeld, waarbij berekend wordt hoeveel de geuremissie gereduceerd moet worden om bij de omliggende woningen een geurconcentratie te realiseren met een hedonisch waarde groter dan -1 (kans op enige hinder), respectievelijk groter dan $-\frac{1}{2}$ (geen hinder te verwachten).

3.3 Meetmethoden

De Raad voor Accreditatie heeft Buro Blauw B.V. met ingang van 28 juli 2004 de accreditatie verleend voor de uitvoering van verschillende verrichtingen door de meetdienst conform NEN-EN-ISO/IEC 17025 (nl) (2000), *Algemene eisen voor de competentie van beproevings- en kalibratielaboratoria*. Buro Blauw staat geregistreerd onder nummer L400. De geaccrediteerde verrichtingen hebben enkel betrekking op de uitvoering van metingen en de analyse ervan. De interpretatie van de meetgegevens en de daaruit voortvloeiende conclusies en aanbevelingen vormen geen onderdeel van de accreditatie. Tabel 3.3 geeft een overzicht van de toegepaste meetmethoden in dit onderzoek.

Buro Blauw B.V. is lid van de Vereniging Kwaliteit Lucht (www.vkl-online.nl). Deze vereniging zet zich in voor een permanente ontwikkeling en borging van een goede kwaliteit van luchtmetingen en bestaat uit vooraanstaande meet- en inspectie-instanties in Nederland.

Tabel 3.3 Meetmethoden

Bepaling	Verrichting	Norm	Accreditatie ¹	Bijlage
Geur	Bemonstering in nalofaan gaszak via de longmethode	Document Meten en Rekenen Geur	Q	
Geurconcentratie	Olfactometrie	NEN-EN 13725	Q	B
Hedonische waarde	Beoordeling door geurpanel in laboratorium	NVN 2818	Q	C

¹: De met Q gemerkte verrichtingen zijn geaccrediteerd door de Raad voor Accreditatie

In dit geval is gebruik gemaakt van de loef-/lijzijde methode. In het 'Document Meten en Rekenen Geur' wordt voor deze methode een kwaliteitscriterium gehanteerd waarbij de geurconcentratie aan de lijzijde een factor 4 hoger moet zijn dan de geurconcentratie aan de loefzijde. In het geurlaboratorium is de geurconcentratiebepaling en het hedonisch onderzoek uitgevoerd. Een toelichting op de diverse meetmethoden staat in de bijlagen vermeld.

4. MEETRESULTATEN

4.1 Inleiding

De geurmetingen zijn uitgevoerd op 3 september 2008. Hierbij is benedenwinds van het mestbassin de waarneembare breedte van de geurpluim afkomstig van het mestbassin in drievoud bemonsterd. Dit door bij het vullen van de monsterzak 3 keer 30 minuten heen en weer door de pluim te lopen. Het loefzijde monster is op één positie gedurende de monsternamen van de 3 lijzijde monsters getrokken. Tabel 4.1 geeft een overzicht van de tijdsindeling van de verschillende geurmetingen.

Tabel 4.1 Tijdsindeling van de uitgevoerde geurmetingen

Bronnr.	Bronomschrijving	Deelnr.	Monsteridentificatie	Starttijd [uur]	Eindtijd [uur]
1	Mestbassin loefzijde	1	2008LO-044.105	09:48	11:30
2	Mestbassin lijzijde	2.1	2008LO-044.219	09:48	10:18
	Mestbassin lijzijde	2.2	2008LO-044.119	10:23	10:54
	Mestbassin lijzijde	2.3	2008LO-044.132	10:58	11:30

Tijdens de metingen zijn met behulp van een meteostation de meteorologische parameters bepaald die van belang zijn bij de berekening van de geuremissie. In tabel 4.2 worden de, voor deze berekening van belang zijnde, meteorologische parameters gepresenteerd.

Tabel 4.2 Meteorologische parameters, gemiddeld gedurende de meting

Parameter	Temperatuur (° C)	Windrichting (°)	Windsnelheid (m/s)
Waarde	14,3	208	4,23

4.2 Geurconcentratie en geuremissie

Van de geurmonsters, die aan de loef- en lijzijde genomen zijn, zijn de geurconcentraties in het geurlaboratorium van Buro Blauw vastgesteld. In tabel 4.3 worden de resultaten van de geuranalyses in het geurlaboratorium gepresenteerd.

Tabel 4.3 Geurconcentraties

Monsternamen locatie	Monsteridentificatie	Geurconcentratie (ou_E/m^3)
Loefzijde	2008LO-044-105	< 20 ²
Lijzijde	2008LO-044-219	252
Id.	2008LO-044-119	358
Id.	2008LO-044-132	64
Gemiddeld ³		179

² Voor geurmonster 2008LO-044-105 lag de berekende geurconcentratie lager dan de voor het geurlaboratorium geldende detectiegrens, daardoor wordt op het certificaat en in deze tabel de waarde als "<" aangegeven.

³ Bij geuranalyses wordt altijd gerekend met de meetkundig gemiddelde geurconcentratie/

Uit de tabel volgt dat de geurconcentratie in het loefzijde monster beneden de detectiegrens van de meting van $20 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ ligt. De geurconcentratie is dus lager dan $20 \text{ ou}_E/\text{m}^3$.

De geurconcentratie aan de lijzijde is in drievoud gemeten. De gemiddelde geurconcentratie bedraagt $179 \text{ ou}_E/\text{m}^3$. De spreiding in de meetresultaten bedraagt maximaal een factor 2,8 tussen de gemiddelde waarde en de hoogste of laagste meetwaarde. Als deze factor kleiner is dan 2, is sprake van een acceptabele spreiding. Bij deze meting is dus sprake van een grote spreiding, die veroorzaakt wordt door de relatief lage geurconcentratie in het derde lijzijde monster. Omdat er geen verklaringen zijn voor het meetresultaat, kan het resultaat niet verworpen worden. Daarom wordt in dit rapport verder gerekend met de gemiddeld gemeten geurconcentratie aan de lijzijde van $179 \text{ ou}_E/\text{m}^3$. Hiermee wordt de geuremissie mogelijk onderschat.

Uit de in tabel 4.3 volgt verder dat de verhouding tussen de geurconcentratie aan de loefzijde van maximaal $20 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ en aan de lijzijde van gemiddeld $179 \text{ ou}_E/\text{m}^3$, gelijk is aan 9. Voor het hanteren van de loef- /lijzijde methode moet deze verhouding minimaal gelijk zijn aan 4. Bij dit onderzoek wordt dus aan dit criterium voldaan, zodat valide meetresultaten verkregen worden.

Voor het berekenen van de geuremissie van het mestbassin moet tevens het afgasdebiet van het mestbassin berekend worden. De berekening van dit afgasdebiet staat beschreven in bijlage D. Uit de berekening volgt een gemiddeld afgasdebiet tijdens de metingen van $1,63$ miljoen m^3/u . In tabel 4.4 zijn de geuremissieresultaten gegeven.

De certificaten van de geurconcentratie metingen staan in bijlage E vermeld. De geuremissie is met niet afgeronde getallen berekend als het product van de geometrisch gemiddelde geurconcentratie en het gemiddeld gemeten debiet.

Tabel 4.4 Resultaten van de geuremissie

Nr.	Omschrijving	Debiet [m^3/u]	Geurconcentratie [ou_E/m^3]	Geuremissie [Mou_E/u]
1	Mestbassin	$1,63 \cdot 10^6$	179	292

4.3 Hedonisch onderzoek

Tabel 4.5 geeft het resultaat van de bepaling van de hedonische waarde. In bijlage F wordt het certificaat van de hedonische waarden gegeven met de grafische weergave. In de tabel worden de geurconcentraties gegeven waarbij de panelleden de geur van het mestbassin beoordeeld hebben met een waarde van respectievelijk $H = -1/2$, $H = -1$ en $H = -2$.

Tabel 4.5 Resultaten van het hedonische onderzoek

Hedonische waarde	H = -½	H = -1	H = -2
Geurconcentratie (ou _E /m ³)	2,0	3,7	12,3

Uit tabel 4.5 blijkt dat de geur van het mestbassin bij een geurconcentratie van 2 ou_E/m³ beoordeeld hebben met een hedonische waarde H van -½. Dit betekent dat als de geurconcentratie bij woningen lager is dan 2 ou_E/m³ het onwaarschijnlijk is dat geurhinder zal optreden.

Het panel heeft de geur bij een geurconcentratie van 3,7 ou_E/m³ beoordeeld met een hedonische waarde H van -1. Dit betekent dat bij geurconcentraties tussen 2 en 3,7 ou_E/m³ enige geurhinder bij woningen te verwachten is.

Bij een geurconcentratie van 12,3 ou_E/m³ beoordeelt het panel de geur met een hedonische waarde H van -2. Bij deze geurconcentratie is ernstige geurhinder bij woningen te verwachten. In hoofdstuk 5 worden de geurconcentraties bij woningen berekend en vergeleken met de resultaten van het hedonisch onderzoek in tabel 4.5

5. GEURVERSPREIDINGSBEREKENINGEN

In het vorige hoofdstuk is de geuremissie van het mestbassin vastgesteld. In tabel 5.1 volgt een overzicht van de geuremissiesituatie van de bron.

Tabel 5.1 Overzicht invoergegevens van de geurbronnen ten behoeve van de verspreidingsberekening

Nr.	Omschrijving	Temp. [°C]	Debiet [m ³ /u]	Emissie [ou _E /s]	Breedte [m]	Gecorrigeerde emissie hoogte [m]
	Mestbassin	14,3	1,63*10 ⁶	81047	31,5	1,5

Voor het mestbassin is een continue emissieduur toegewezen.

De geurconcentraties bij woningen worden berekend met het Nieuw Nationale Model (programma STACKS 2008, release 31 mei). STACKS staat voor Short Term Air-pollutant Concentrations: Kema modelling System. Dit model is het voorgeschreven rekenmodel voor het berekenen van geurconcentraties.

Dit model berekent op een groot aantal posities rondom de bron, over periode 2003 tot en met 2007 (5 jaar) op ieder uur de geurconcentratie. Verondersteld wordt dat de weersomstandigheden representatief zijn voor het weer in de huidige situatie.

Bij de berekeningen wordt gebruik gemaakt van de geuremissiegegevens in tabel 5.1 en de meteorologische gegevens van het weerstation Schiphol. Als resultaat wordt op ieder punt de zogenaamde 98-percentiel geurconcentratie berekend. Dit is de geurconcentratie die gedurende 98% van de tijd op dat punt niet overschreden wordt. Deze 98-percentiel geurconcentratie wordt standaard binnen het geurbeleid in Nederland toegepast. Met het model zijn de geurconcentraties met een hedonische waarde H van -½, -1 en -2 berekend. De resultaten worden in de vorm van contourlijnen weergegeven op een topografische kaart van Annerveenschekanaal. Op de contourlijn van bijvoorbeeld 2 ou_E/m³ als 98-percentiel, zijn de geurconcentraties precies gelijk aan 2 ou_E/m³, binnen de contourlijn zijn de geurconcentraties groter, buiten de contourlijn zijn de geurconcentraties kleiner.

De berekende geurcontouren worden samengevat in tabel 5.2

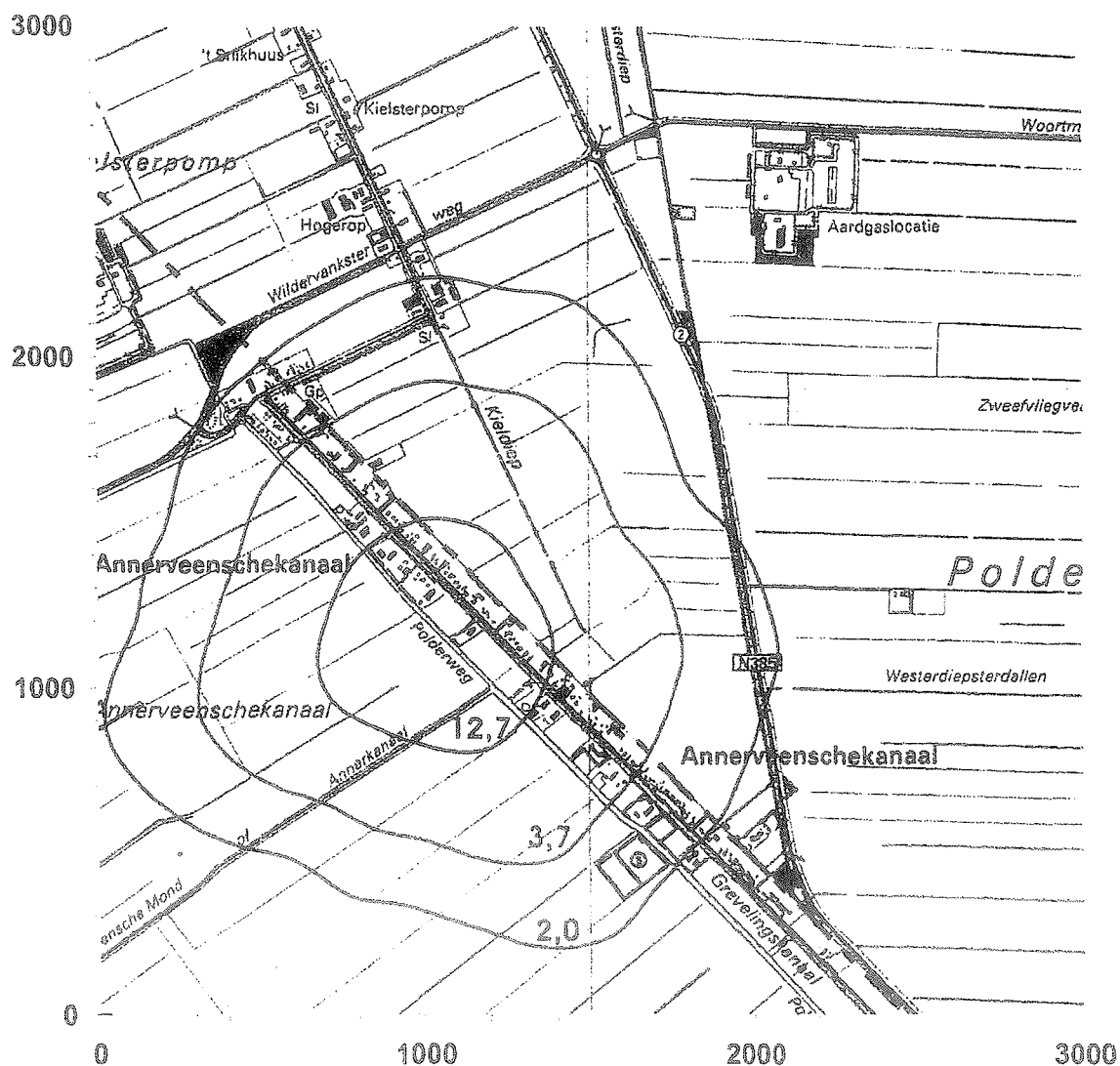
Tabel 5.2 geeft een overzicht van de uitgevoerde contourberekeningen.

Tabel 5.2 Overzicht uitgevoerde contourberekeningen

Geurconcentratie [ou _E /m ³]	Percentiel	Opmerking
2,0	98	Uitkomst hedonisch onderzoek, H = -0,5
3,7	98	Idem, H = -1
12,3	98	Idem, H = -2

Voor de uitgevoerde modelberekening geldt dat rekening is gehouden met de invloed van de omdijking van het bassin. Achter deze dijk kunnen de geurstoffen opgenomen worden in de zogenaamde lijwervel van het bassin. Deze lijwervel ontstaat doordat de wind achter het bassin in een kolk naar beneden stroomt. Indien de geëmitteerde proceslucht met deze luchtstroom in de lijwervel meegenomen wordt, treedt het zogenaamde gebouweffect op. Hierdoor is de effectieve emissiehoogte lager dan de hoogte van omdijking, nl. 1,5 meter. Met deze factor is bij de verspreidingsberekeningen rekening gehouden.

In het verspreidingsmodel zijn de geurbronnen als opervlaktebron ingevoerd. De hoogte waarop de concentraties berekend zijn bedraagt 1,5 meter. In bijlage H worden de gedetailleerde brongegevens vermeld die gebruikt zijn voor de verspreidingsberekeningen. In figuur 5.1 staan de berekende geurcontouren.

Copyright © 1996 Dienst voor het Kadaster en de openbare registers, Apeldoorn

Figuur 5.1 Geurcontouren als 98-percentiel van $2,0 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ ($H = -\frac{1}{2}$ groen), $3,7 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ ($H = -1$ oranje) en $12,3 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ ($H = -2$ rood)

Uit de figuur blijkt dat zich binnen de drie geurcontouren woningen bevinden. Binnen de rode geurcontour van $12,3 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ ($H=-2$) is het optreden van ernstige geurhinder waarschijnlijk. Binnen de oranje geurcontour van $3,7 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ is enige geurhinder te verwachten. Buiten de groene geurcontour van $2 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ is het optreden van geurhinder onwaarschijnlijk.

De maximaal berekende geurconcentratie bij een nabijgelegen woning bedraagt $35 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ als 98-percentiel. Deze waarde komt overeen met een hedonische waarde van -3, waarbij het optreden van zeer ernstige geurhinder te verwachten is.

Uit de berekende geurcontouren wordt geconcludeerd dat de geursituatie bij de gemeten geuremissie van het mestbassin onacceptabel is. Er moeten maatregelen genomen worden om de geuremissie van het mestbassin te reduceren.

Als de gemeente Aa en Hunze de kans op geurhinder wilt uitsluiten, dan kan een maximale geurconcentratie van $2 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ als 98-percentiel bij omliggende woningen in de Wm-vergunning van het mestbassin opgenomen worden. In die situatie moet de geuremissie van het mestbassin minimaal met 94% gereduceerd worden.

Als de gemeente Aa en Hunze enige geurhinder bij omliggende woningen acceptabel acht, dan mag de geurconcentratie bij woningen maximaal $3,7 \text{ ou}_E/\text{m}^3$ als 98-percentiel bedragen. In die situatie is een geuremissiereductie van 89% vereist.

7. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Uit het geuronderzoek bij het mestbassin aan de Polderweg te Annerveenschekanaal worden de volgende conclusies getrokken.

1. De geuremissie van het mestbassin bedraagt gemiddeld 292 Mou_E/u . De spreiding in de meetresultaten is groot, waardoor mogelijk sprake is van een onderschatting van de emissie.
2. De geur afkomstig van het mestbassin wordt bij een geurconcentratie van 2 ou_E/m^3 beoordeeld met een hedonische waarde H van $-\frac{1}{2}$. Als deze geurconcentratie bij woningen optreedt, is het onwaarschijnlijk dat er geurhinder optreedt. Bij een geurconcentratie van 3,7 ou_E/m^3 wordt de geur beoordeeld met een hedonische waarde H van -1. Bij deze geurconcentratie is enige geurhinder bij woningen te verwachten. Bij een geurconcentratie van 12,3 ou_E/m^3 wordt de geur beoordeeld met een hedonische waarde H van -2. Bij deze geurconcentratie is ernstige geurhinder bij woningen te verwachten.
3. Binnen de geurcontour van 12,3 ou_E/m^3 als 98-percentiel liggen meerdere woningen. Bij deze woningen is ernstige geurhinder te verwachten. Hieruit wordt geconcludeerd dat de geursituatie bij de gemeten geuremissie van het mestbassin onacceptabel is. Er moeten maatregelen genomen worden om de geuremissie van het mestbassin te reduceren.
4. De maximaal berekende geurconcentratie bij een nabijgelegen woning bedraagt 35 ou_E/m^3 als 98-percentiel. Als de gemeente Aa en Hunze de kans op geurhinder wil uitsluiten, dan kan een maximale geurconcentratie van 2 ou_E/m^3 als 98-percentiel bij omliggende woningen in de Wm-vergunning van het mestbassin opgenomen worden. In die situatie moet de geuremissie van het mestbassin minimaal met 94% gereduceerd worden.
5. Als de gemeente Aa en Hunze enige geurhinder bij omliggende woningen acceptabel acht, dan mag de geurconcentratie bij woningen maximaal 3,7 ou_E/m^3 als 98-percentiel bedragen. In die situatie is een geuremissiereductie van 89% vereist.

BIJLAGEN

A. Verklarende woordenlijst

1. **Debiet**
Afgashoeveelheid die per tijdseenheid wordt geëmitteerd
2. **Dynamisch verdunnen:**
Het continu door stroming vermengen van geurhoudende lucht met geurvrije lucht.
3. **European Odour Unit [ou_E]:**
De hoeveelheid geurstoffen die, verdeeld in één m^3 neutraal gas onder standaard omstandigheden, leidt tot een fysiologische respons van een panel die gelijk is aan fysiologische respons van één European Reference Odour Mass (EROM) die verdeeld in één m^3 neutraal gas onder standaard omstandigheden. Per definitie geldt $1\ ou_E/m^3 = 2\ ge/m^3$.
4. **European Reference Odour Mass (EROM):**
Erkende referentiewaarde van de Europese odour unit, gelijk aan een gedefinieerde massa van gecertificeerd referentiemateriaal. Eén EROM is $123\ \mu g$ butanol die verdeeld in $1\ m^3$ neutraal gas gelijk is aan $0,040\ \mu mol/mol$.
5. **Geometrisch gemiddelde:**
Rekenkundig gemiddelde van de logaritmen van de getallen
6. **Geurdrempel:**
Die concentratie van een stof of van een mengsel van stoffen die door de helft van een groep van waarnemers (panel) wordt onderscheiden van geurvrije lucht. De geurdrempel heeft per definitie een geurconcentratie van 1 geureenheid per kubieke meter.
7. **Geureenheid (ge):**
Eén geureenheid is een dusdanige hoeveelheid van een gasvormige stof of mengsel van stoffen die, verdeeld in $1\ m^3$ geurvrije lucht, door de helft van een panel van waarnemers wordt onderscheiden van geurvrije lucht.
8. **Geurconcentratie (ge/m^3):**
De geurconcentratie is het aantal geureenheden per m^3 . De getalswaarde van de geurconcentratie is gelijk aan het aantal malen dat de geurhoudende lucht verdund moet worden om de geurdrempel te bereiken.
9. **Geuremissie (ge/u):**
De hoeveelheid geurstoffen, uitgedrukt in geureenheden die per uur geëmitteerd worden. De geuremissie is gelijk aan de geurconcentratie in de geëmitteerde luchtstroom vermenigvuldigd met het debiet van de luchtstroom.
10. **Geurmonster:**
Hoeveelheid van de geëmitteerde geurbevattende proceslucht, die reproduceerbaar en representatief verzameld is in een kunststof zak ten behoeve van geuranalyses met een olfactometer.

A. Vervolg verklarende woordenlijst

11. Nalofaan:
Geurvrij materiaal waarvan monsterzakken voor geur worden gemaakt.
12. Olfactometer:
Verdunningsapparaat voor het presenteren van geur aan een panel van waarnemers onder reproduceerbare omstandigheden.
13. Standaard kubieke meter:
Een normaal kubieke meter is het volume van vochtige lucht met een temperatuur van 293 K en een druk van 101,3 kPa.

B. Meetmethode geur

De monstername van de geur is uitgevoerd conform de voorschriften in de norm NEN-EN 13725 (2003), *Air quality – Determination of odour concentrations by dynamic olfactometry*.

Geurmonsters van niet warme gassen die weinig vocht bevatten en geen hoge geurconcentratie hebben worden bemonsterd met de longmethode. Met deze bemonsteringsmethode wordt een monsterzak direct met lucht gevuld. Hiertoe wordt de monsterzak in een vat geplaatst. De monsterzak staat via een monsternameleiding in directe verbinding met de te bemonsteren lucht. In het vat wordt met behulp van een pomp onderdruk gecreëerd waardoor de monsternamezak in het vat de te bemonsteren lucht aanzuigt. Op deze wijze wordt de monsterzak gevuld zonder dat de te monstere lucht eerst door de pomp gaat.

De geurmonsters van de afgassen zijn binnen 30 uur na de monstername geanalyseerd in het geurlaboratorium van Buro Blauw. Dit geurlaboratorium is door de Raad voor Accreditatie geaccrediteerd voor het uitvoeren van olfactometrische analyses volgens de Europees/Nederlandse norm NEN-EN 13725 (2003): *Air quality - Determination of odour concentration by dynamic olfactometry*. Geuranalyses worden in Nederland uitgevoerd volgens de norm NEN-EN 13725. Deze norm is tot stand gekomen door samenvoeging van de technieken van de Nederlandse geurlaboratoria, aangevuld met ervaringen uit vergelijkende praktijkmetingen (ringvergelijkingen). De grootte voortkomend uit bovengenoemde norm wordt uitgedrukt in de eenheid $\text{ou}_\text{E}/\text{m}^3$ (European odour unit per cubic meter) met als omrekeningsfactor $1 \text{ ou}_\text{E}/\text{m}^3 = 2 \text{ ge}/\text{m}^3$ voor de Nederlandse situatie.

C. Meetmethode hedonische waarde

De bepaling van de hedonische waarde van de geur is uitgevoerd conform de voorschriften in de norm NVN 2818 (2005), Geurkwaliteit – *Sensorische bepaling van de hedonische waarde van een geur met een olfactometer*. Het panel beoordeelt de aangenaamheid van de geur bij verschillende concentraties van het geurmonster. De aangenaamheid van de geur wordt uitgedrukt in een meetschaal van -4 (uiterst onaangenaam) tot +4 (uiterst aangenaam), weergegeven in tabel C.1.

Tabel C.1 Beoordelingsschaal hedonische waarden

Hedonische waarde	Omschrijving
+4	Uiterst aangenaam
+3	
+2	
+1	
0	Neutraal
-1	
-2	
-3	
-4	Uiterst onaangenaam

Bij de bepaling krijgen de panelleden 5 bovendrempelige concentraties van het geurmonster aangeboden. Bij iedere waarneming beoordelen de panelleden de aangenaamheid van de geur volgens de meetschaal in tabel C.1. Naast de aangenaamheid van de geur beoordelen de panelleden ook de sterkte, of te wel de intensiteit van de geur. Dit gebeurt op een meetschaal tussen 0 (geen geur waargenomen) en 6 (een extreem sterke geur waargenomen). De aanbiedingsreeks wordt dusdanig samengesteld dat de panelleden zowel zeer zwakke geuren (intensiteit = 1) als sterke geuren (intensiteit > 3) beoordeeld hebben.

Uit de score van de panelleden wordt per aanbieding en per monster de groepsgemiddelde score berekend. Deze score is een maat voor de aangenaamheid van de geur bij de betreffende concentratie van de geur. Voor de score -0,5, -1 en -2 wordt de bijbehorende geurconcentratie berekend uit de meetresultaten.

De geuremissie van het mestbassin is gelijk aan de gemeten geurconcentratie aan de lijzijde, vermenigvuldigt met de luchtstroom (debiet) van de benedenwindse geurpluim. Voor de bepaling van het debiet is gebruik gemaakt van een zogenaamd fluxraam. Voor het fluxraam is de breedte van de bron van belang, de windsnelheid en de hoogte van de bron. De breedte van de bron is bepaald op 31,5 meter. Voor de bepaling van de hoogte van het fluxraam is de verticale verspreidingscomponent van het Gaussisch pluimmodel toegepast. In onderstaande formule wordt deze component weergegeven.

$$\sigma_z = (10 * Z_0)^{0,53 * X^{-0,22}} * c[NKL] * X^{d[NKL]}$$

hierin is σ_z : Verticale verspreidingscomponent [m]
 Z_0 : Ruwheidslengte [m]
 X : Afstand waarover verticale component bepaald wordt
 $c[NKL]$: Stabiliteitsparameter (voor stabiliteit D : 0,20)
 $d[NKL]$: Stabiliteitsparameter (voor stabiliteit D : 0,76)

Voor de afstand waarover de verticale component bepaald wordt is de afstand van het meetpunt tot het startpunt van de bron gebruikt.

De ruwheidslengte is vastgesteld op 0,03 meter. Doordat het bassin 2,5 meter hoog is (vanaf maaiveld) ontstaat er aan de zijzijde de zogenaamde lijwervel, hierdoor zakt de lucht direct naar 60 % van de aanvangshoogte. De effectieve emissiehoogte is daardoor 1,5 meter (vanaf maaiveld). Na invulling van de parameters in de formule is een verticale verspreidingscomponent van 1,9 vastgesteld. Deze wordt bij de aanvangshoogte van 1,5 opgeteld zodat de fluxraamhoogte 3,4 meter bedraagt. Het totale doorstroomde oppervlak bedraagt 107 m². Het debiet bedraagt 1,63*10⁶ m³/uur.

E. Geurcertificaten

Raad voor Accreditatie

GEURCERTIFICAAT

blad 1 van 2

certificaatnummer : 2008LO-044

Aanvrager: Meetdienst Buro Blauw B.V.
Nude 54 A
6702 DN Wageningen

Onderzocht: 4 geurmonsters

Identificatie: De monsters zijn in het kader van P 4262, voor analyse aangeboden in monsterzakken geïdentificeerd met de nummers: 105 / 219 / 119 / 132

Wijze van onderzoek: De geuranalyses zijn uitgevoerd conform NEN-EN 13725 (2003). Het geurwaarnemingsgedrag van het panel binnen de verdunningsreeks was voor de geanalyseerde monsters analoog aan dat van de butanol-kalibratie.

Omgevingscondities: Het onderzoek is uitgevoerd in een op geur geconditioneerde meetruimte, bij een temperatuur van gemiddeld 22 °C.

Monstername datum: 3 september 2008
Analyse datum: 4 september 2008

Onzekerheid: De gerapporteerde onzekerheid is gebaseerd op een standaardonzekerheid, vermenigvuldigd met een dekkingsfactor $k=2$, welke overeenkomt met een betrouwbaarheidsinterval van ongeveer 95%. De standaardonzekerheid is bepaald volgens EA-4/02.

Herleidbaarheid: De analyses zijn uitgevoerd met standaarden waarvan de herleidbaarheid naar (inter)nationale standaarden ten overstaan van de Raad voor Accreditatie, is aangetoond.

Datum van uitgifte: 15 september 2008

J. Löwer
Laborant Olfactometrie

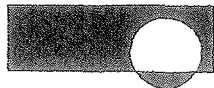
Buro Blauw B.V. is niet aansprakelijk voor schade die voortvloeit uit de toepassing of het gebruik van het resultaat van de geuranalyse.

De Raad voor Accreditatie is één der ondertekenaars van de verdragen die voortvloeien uit de Europese Coöperatie voor Accreditatie of Laboratorien (EA) ten aanzien van de wederzijdse erkenning van testresultaten.

Herleidbaarheid van het volledige certificaat is toegestaan. Gedesken van het certificaat mogen slechts worden gereproduceerd na verzoeken schriftelijke toestemming.

Dit certificaat wordt verspreid onder het voorbehoud dat de Raad voor Accreditatie getuigenis aanvaardt.

Buro Blauw B.V. Nude 54A, 6702 DN Wageningen
Telefoon: (0317) 425200, Telefax: (0317) 426111, E-mail: info@buroblauw.nl
Postbank nr.: 4004002, K.v.K. 09064003 Arnhem, BTW-nummer NL91.91.033.B01
Algemene leveringsvoorwaarden gedeponeerd bij Kamer van Koophandel Arnhem

blad 2 van 2

certificaatnummer : 2008LO-044

Resultaat:

Monsteridentificatie	Geurconcentratie [ou _g /m ³]
105	< 20 ¹
219	252
119	358
132	64

N.B. Geurconcentraties exclusief eventuele voorverdunding tijdens monstername

Paraaf opsteller:

¹ Het geurlaboratorium van Buro Blauw hanteert een significante ondergrens van 20 ou_g/m³. Het resultaat voor monster 105 lag onder deze grens.

Buro Blauw B.V. is niet aansprakelijk voor schade die voortvloeit uit de toepassing of het gebruik van het resultaat van de geurmetingen.

De Raad voor Accreditatie is niet de ondertekenaar van de multilaterale verklaring van de European Co-operation for Accreditation of Laboratories (EA) ten aanzien van de wederzijdse erkenning van testcertificaten.

Reproductie van het volledige certificaat is toegestaan. Gedruken van het certificaat mogen slechts worden geproduceerd na verkrijgen schriftelijke toestemming.

Dit certificaat wordt verspreid onder het voorbehoud dat de Raad voor Accreditatie generiek aansprakelijk is voor het verspreiden.

Buro Blauw B.V. Nude 54A, 6702 DN Wageningen
Telefoon: (0317) 425200, Telefax: (0317) 426111, E-mail: info@buroblauw.nl
Postbank nr.: 4004002, K.v.K. 09064003 Arnhem, BTW-nummer NL91.91.033.B01
Algemene leveringsvoorwaarden gedeponeerd bij Kamer van Koophandel Arnhem

F. Certificaten hedonische waarde

Raad voor Accreditatie

ANALYSECERTIFICAAT

blad 1 van 2

certificaatnummer : 2008LO-044Hedo

Aanvrager: Meetdienst Buro Blauw B.V.
Nude 54 A
6702 DN Wageningen

Onderzocht: 1 geurmonster

Identificatie: Het monster is in het kader van P 4262, voor analyse aangeboden in een monsterzak geïdentificeerd met het nummer: 119

Wijze van onderzoek: De hedonische waarde bepalingen zijn uitgevoerd conform NVN 2818 (2005). Het panel heeft een oplopende reeks geurconcentraties beoordeeld.

Berekeningsmethodiek: De gerapporteerde geurconcentraties zijn conform NVN 2818 (2005) verwerkt. Hierbij is uitgegaan van de groepsdrempel en is logaritmische lineaire regressie toegepast.

Monsternamming datum: 3 september 2008
Analyse datum: 4 september 2008

Datum van uitgifte: 15 september 2008

J. Löwer
Laborant Olfactometrie

Buro Blauw B.V. is niet aansprakelijk voor schade die voortvloeit uit de toepassing of het gebruik van de analyseresultaten.

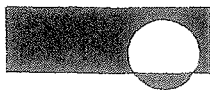
De Raad voor Accreditatie is een der certificatieinstellingen van de multilaterale verklaring van de European Cooperation for Accreditation of Laboratories (EAL) ten aanzien van de wederzijdse erkenning van testresultaten.

Reproductie van het volledige certificaat is toegestaan. Gedeelten van het certificaat mogen slechts worden gereproduceerd en verkregen schriftelijke toestemming.

Dit certificaat wordt verleend onder het voorbehoud dat de Raad voor Accreditatie goederen aansprakelijkheid aanvaardt.

Buro Blauw B.V. Nude 54A, 6702 EB Wageningen
Telefoon: (0317) 425200, Telefax: (0317) 426111, E-mail: info@buroblauw.nl
Postbank nr.: 4004002, K.v.K. 09064003 Arnhem, BTW-nummer NL91.91.033.B01
Algemene leveringsvoorwaarden gedeponeerd bij Kamer van Koophandel Arnhem

F. Vervolg certificaten hedonische waarde

blad 2 van 2

certificaatnummer : 2008LO-044Hedo

Resultaat bij 3 standaardwaarden:

Monsteridentificatie	Aantal panelleden	Geurconcentratie (ou _g /m ³) voor		
		H = -0,5	H = -1	H = -2
119	5	2,0	3,7	12,3

Paraaf opsteller:

Buro Blauw B.V. is niet aansprakelijk voor schade die voortvloeit uit de toepassing of het gebruik van de analysesresultaten.

De Raad voor Accreditatie is een der wederzijdse van de multilaterale verdragen van de Europese Coöperatie voor Accreditatie of Laboratoria (EA) ten aanzien van de wederzijdse erkenning van testresultaten.

Reproductie van het volledige certificaat is toegestaan. Gedruken van het certificaat mogen slechts worden gereproduceerd na verrijzen schriftelijke toestemming.

De assessor aanvaardt onder het voorbehoud dat de Raad voor Accreditatie geen aansprakelijkheid aanvaardt.

Buro Blauw B.V. Nude 54A, 6702 EB Wageningen
Telefoon: (0317) 425200, Telefax: (0317) 426111, E-mail: info@buroblauw.nl
Postbank nr.: 4004002, K.v.K. 09064003 Arnhem, BTW-nummer NL91.91.033.B01
Algemene leveringsvoorwaarden gedeponeerd bij Kamer van Koophandel Arnhem

H. Invoergegevens modelberekening

KEMA STACKS+ VERSIE 2008.1
Release 31 mei 2008

Stof-identificatie: GEUR

starttijd: 9:48:21
datum/tijd journaal bestand: 2-10-2008 9:53:59
BEREKENINGRESULTATEN

Meteo Schiphol en Eindhoven, vertaald naar locatiespecifieke meteo
De locatie waarop de achtergrondconcentratie (en meteo) is bepaald : 249500 566499
Voor neerslag bewolking en zoninstraling is Schiphol gebruikt
opgegeven emissie-bestand C:\Stacks71\Input\emis.dat
Alleen bron(nen)-bijdragen berekend!

Doorgerekende (meteo)periode
Start datum/tijd: 1- 1-2003 1:00 h
Eind datum/tijd: 31-12-2007 24:00 h
Historische berekeningen

Aantal meteo-uren waarmee gerekend is : 43824

De windroos: frekwentie van voorkomen van de windsectoren(uren, %) op receptor-lokatie
met coördinaten: 249500 566500

gem. windsnelheid, neerslagsom
sektor(van-tot) uren % ws neerslag(mm)

1 (-15- 15):	2129.0	4.9	3.4	64.70
2 (15- 45):	2364.0	5.4	3.8	40.80
3 (45- 75):	3579.0	8.2	4.0	26.50
4 (75-105):	2459.0	5.6	3.3	132.00
5 (105-135):	2474.0	5.6	3.2	187.85
6 (135-165):	2937.0	6.7	3.4	284.70
7 (165-195):	4279.0	9.8	4.0	539.75
8 (195-225):	6226.0	14.2	4.9	1126.70
9 (225-255):	5687.0	13.0	5.6	809.65
10 (255-285):	5044.0	11.5	4.6	645.15
11 (285-315):	3613.0	8.2	4.1	376.10
12 (315-345):	3033.0	6.9	3.7	199.85
gemiddeld/som:	0.0		4.2	4433.75

H. Vervolg invoergegevens modelberekening

lengtegraad: : 5.0
breedtegraad: : 52.0
Bodemvochtigheid-index: 1.00
Albedo (bodemweerkaatsingscoëfficiënt): 0.20

Percentielen voor 1-uurgemiddelde concentraties
In het percentielenbestand is aangegeven op hoeveel uur(blokken)
de percentielwaarden betrekking hebben, de hoge percentielen
kunnen bij een gering aantal berekeningsuren daardoor
minder nauwkeurig zijn! (laatste regel in percentielbestand)

Aantal receptorpunten 441
Terreinruwheid receptor gebied [m]: 0.1867
Terreinruwheid [m] op meteolokatie windrichtingsafhankelijk genomen
Hoogte berekende concentraties [m]: 1.0

Gemiddelde veldwaarde concentratie [ge/m³]: 0.43623
hoogste gem. concentratiewaarde in het grid: 40.52760
Hoogste uurwaarde concentratie in tijdreeks: 978.82023
Coördinaten (x,y): 249500, 566600
Datum/tijd (yy,mm,dd,hh): 2007 2 18 22

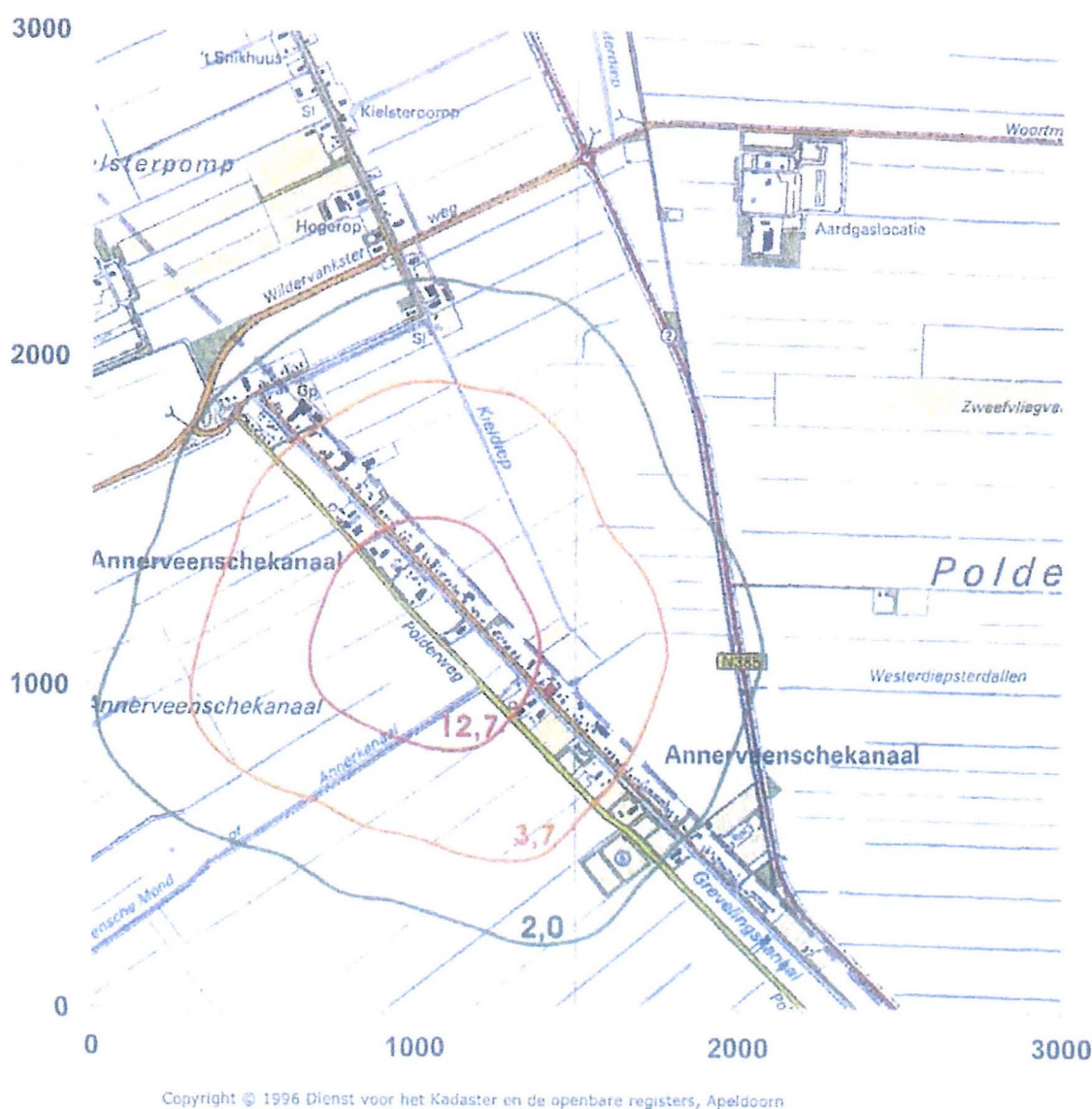
Aantal bronnen : 1

***** Brongegevens van bron : 1
** OPPERVLAKTEBRON ** Mest depot

X-positie van de bron [m]: 249525
Y-positie van de bron [m]: 566625
kortste zijde oppervlaktebron [m] : 31.5
langste zijde oppervlaktebron [m] : 31.5
Hoogte oppervlaktebron is altijd : 1.5 m
Orientatie oppervlaktebron [graden]: 45.0
Aantal bedrijfsuren: 43824
(Bedrijfsuren zijn uren met een emissie > 0)
gemiddelde emissie over bedrijfsuren: (ge/s) 81047
Warmte output-schoorsteen [MW]: 0.0
Rookgasdebiet [normaal m³/s]: 0.0
Uittree snelheid rookgassen [m/s]: 0.0
Rookgas-temperatuur [K]: 0.0

Voor de uitgevoerde modelberekening geldt dat rekening is gehouden met de invloed van de omdijking van het bassin. Achter deze dijk kunnen de geurstoffen opgenomen worden in de zogenaamde lijwervel van het bassin. Deze lijwervel ontstaat doordat de wind achter het bassin in een kolk naar beneden stroomt. Indien de geëmitteerde proceslucht met deze luchtstroom in de lijwervel meegenomen wordt, treedt het zogenaamde gebouweffect op. Hierdoor is de effectieve emissiehoogte lager dan de hoogte van omdijking, nl. 1,5 meter. Met deze factor is bij de verspreidingsberekeningen rekening gehouden.

In het verspreidingsmodel zijn de geurbronnen als opervlaktebron ingevoerd. De hoogte waarop de concentraties berekend zijn bedraagt 1,5 meter. In bijlage H worden de gedetailleerde brongegevens vermeld die gebruikt zijn voor de verspreidingsberekeningen. In figuur 5.1 staan de berekende geurcontouren.

Figuur 5.1 Geurcontouren als 98-percentiel van 2,0 ou_E/m³ (H=-½ groen), 3,7 ou_E/m³ (H = -1 oranje) en 12,3 ou_E/m³ (H=-2 rood)

Per fax en per post

Gem. Hoogezand-Sappemeer
Datum ontvangst

- 3 AUG. 2009

Aan: Burgemeester en
Wethouders van Hoogezand-Sappemeer,
Postbus 75, 9600 AB Hoogezand.

No. 09.07141

- 3 AUG. 2009

Afzender: drs. H.J. Meijer
Stichting Platform Berend Botje
Pieter Venemakade 225
9605PP Kiel Windeweer
h.j.meijer@planet.nl

Class.No.

- 1.731.212

RW

Zienswijze

Notitie Reikwijdte en Detailniveau Plan-Mer Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand Sappemeer

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Achtergrond.....	3
2.1. De beschermde status van de Groene Glazenmaker	3
2.2. De verplaatsing van de KS en de Groene Glazenmaker.....	3
2.3. Uitkomst van de verplaatsing van de populatie KS en Groene Glazenmaker	4
2.4. Hoorzitting bij het Ministerie van LNV	4
3. Huidige situatie.....	5

1. Inleiding.

In de notitie Reikwijdte en Detailniveau PlanMer Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand Sappemeer is de aanwezigheid van een geschikte biotoop voor de strikt beschermde libel Groene Glazenmaker in het Westerdiepsterdallenkanaal niet opgenomen. Omdat op dit traject met een agrarische bestemming tegen alle regels in toch recreatievaart plaatsvindt, worden Krabbenscheer en Groene Glazenmaker hier ernstig in hun voortbestaan bedreigd. Ik ben van mening dat in het planMER de negatieve gevolgen van recreatievaart op de geschikte biotoop voor Krabbenscheer en Groene Glazenmaker moeten worden onderzocht. Recreatievaart op dit traject is een activiteit met een negatieve invloed op de strikt beschermde biotoop van de Groene Glazenmaker en daaronder planMER-plichtig.

In de procedure m.b.t. het voorontwerp bestemmingsplan buitengebied 2006 heb ik eerder al gewezen op het voorkomen van Groene Glazenmaker in dit gebied en aangegeven dat de bestemming in deze wijken moet agrarisch blijven.

2. Achtergrond

Bij de aanleg van een vaarverbinding ten behoeve van gemotoriseerde recreatievaart tussen het Kielsterdiep en zeilmeer Langebosch in Wildervank bleek in 2007 dat er in een deel van het traject, namelijk in het te vergraven Westerdiepsterdallenkanaal (gemeente Hoogezand – Sappemeer), een populatie van de strikt beschermde libel Groene Glazenmaker voorkwam op een Krabbenscheer veld dat zich daar had gevormd. Deze vondst van de Groene Glazenmaker zorgde voor een probleem bij de aanleg van deze vaarverbinding, temeer omdat het traject al een keer verlegd was door de vondst van de Rode Lijst soort Drijvende waterweegbree *Elisma natans*, en er hier geen alternatief in de vorm van een andere wijk of kanaal aanwezig was.

2.1. De beschermde status van de Groene Glazenmaker

De Groene Glazenmaker is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 4, lid 2, van de F&F wet en is tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn diersoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. Op grond hiervan is het onder meer verboden om Groene Glazenmakers te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen en voortplantingsplaatsen te beschadigen, te vernielen of te verstoren. Het is echter mogelijk om een ontheffing van deze bepalingen te verkrijgen. Deze ontheffing wordt alleen verleend als er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige instandhouding van de soort, er geen andere bevredigende oplossing bestaat en er sprake is van een groot openbaar belang.

2.2. De verplaatsing van de KS en de Groene Glazenmaker

In maart 2008 vroeg de provincie Groningen aan het ministerie van LNV een ontheffing van bovengenoemde verboden met de bedoeling de Krabbenscheer planten met de daarop voorkomende larven van de Groene Glazenmaker te verplaatsen naar een zuidelijker gelegen deel van het Westerdiepsterdallenkanaal waar tot nu toe geen velden Krabbenscheer aanwezig waren. De gedachte was dat de Krabbenscheer, en daarmee de Groene Glazenmaker, deze verplaatsing in het Westerdiepsterdallenkanaal zonder problemen zouden overleven omdat de Krabbenscheer planten in dit deel van het Westerdiepsterdallenkanaal in water van dezelfde kwaliteit zouden blijven, alleen op een zuidelijker gelegen plek.

Op vrijdag 27 juni verleende het ministerie van LNV aan de provincie de eerder gevraagde ontheffing van bovenvermelde verboden en op maandag 30 juni werden in alle vroegte de restanten van de nog aanwezige Krabbenscheer vegetatie verplaatst naar het zuidelijke deel van het Westerdiepsterdallenkanaal, wat inmiddels wel van het Westerdiepsterdallenkanaal was afgesneden (waarmee niet meer gegarandeerd was dat de Krabbenscheer planten nog

in water van dezelfde kwaliteit dreven als die van het Westerdiepsterdallenkanaal). In totaal werden er ongeveer tweehonderd Krabbenscheer planten verplaatst van de naar schatting duizend die er nog aanwezig waren voordat de werkzaamheden aan het Westerdiepsterdallenkanaal begonnen. De verdwenen achthonderd Krabbenscheer planten mochten eerder al zonder ontheffing, al werkend aan het Westerdiepsterdallenkanaal, vernietigd worden, samen met de tussen de Krabbenscheer bladeren levende larven van de Groene Glazenmaker.

2.3. Uitkomst van de verplaatsing van de populatie KS en Groene Glazenmaker

De provincie Groningen had zich bij de werkzaamheden aan de vaarroute en de aanvraag voor de ontheffing inzake de verplaatsing van de Krabbenscheer en Groene Glazenmaker laten adviseren door ecologisch bureau Bakker uit Assen. Bij de medewerkers van dit ecologisch bureau had een waarschuwinglampje moeten gaan branden toen zij constateerden dat op de plaats waarheen de Krabbenscheer en Groene Glazenmaker zouden worden verplaatst tot dan toe geen Krabbenscheer groeide. Dit wijst er toch onmiskenbaar duidelijk op dat deze plek van nature niet geschikt is als groeiplaats voor Krabbenscheer planten. De verleende ontheffing stelt namelijk als voorwaarde voor het verplaatsen van de populaties Krabbenscheer en Groene Glazenmaker gesteld dat aan een goede instandhouding van de Groene Glazenmaker op de "nieuwe locatie" geen afbreuk wordt gedaan. Dat betekent dat de Krabbenscheer en Groene Glazenmaker deze verplaatsing moeten overleven en op deze "nieuwe locatie" gezonde populaties gaan vestigen. Het feit dat zich tot nu toe op deze "nieuwe locatie" op natuurlijke wijze geen Krabbenscheer had gevestigd, terwijl dat op noordelijker gelegen delen van het Westerdiepsterdallenkanaal wel het geval was, is toch een duidelijke aanwijzing voor het feit dat dit zuidelijke deel van het Westerdiepsterdallenkanaal geen geschikte biotoop voor Krabbenscheer, en daarmee voor Groene Glazenmaker, is. De door het Ministerie van LNV verleende ontheffing gaat er evenwel vanuit dat de verplaatste populaties Krabbenscheer en Groene Glazenmaker op de "nieuwe locatie" goed aanslaan en er gezonde populaties gaan vestigen.

Spoedig na de verplaatsing van de Krabbenscheer planten bleek dat dit te optimistisch gedacht was. De verplaatste Krabbenscheer planten begonnen direct te kwijnen en vormden geen fraaie aaneengesloten velden die geschikt zouden zijn als voortplantingsplek voor de Groene Glazenmaker. Inmiddels, juli 2009, zweven er onder het wateroppervlak op de "nieuwe locatie" nog ongeveer honderd planten Krabbenscheer, waarvan er een paar een beetje aan de oppervlakte drijven en de rest onder water zweeft. Duidelijk is inmiddels dat het verplaatsen van de populaties Krabbenscheer, en daarmee van de Groene Glazenmaker zijn mislukt en dat er aan de voorwaarde voor het verlenen van de ontheffing, namelijk dat er geen afbreuk wordt gedaan aan een goede instandhouding van de Groene Glazenmaker op de nieuwe locatie, niet wordt voldaan.

2.4. Hoorzitting bij het Ministerie van LNV

Op 16 oktober 2008 is tijdens een hoorzitting bij het Ministerie van LNV in Den Haag het bezwaar van Platform Berend Botje tegen de verleende ontheffing voor verplaatsing behandeld [1]. Daarbij is ons toegezegd dat binnen een periode van ongeveer 6 weken een beslissing op bezwaar zou worden genomen. Inmiddels zijn we bijna een jaar verder en wachten we nog steeds op de genoemde beslissing op bezwaar. Geen enkele vraag die we tijdens de hoorzitting hebben gesteld is in de tussenliggende periode beantwoord.

3. Huidige situatie

Begin mei 2009 is met een aantal deskundigen vastgesteld dat op het traject nog steeds Krabbenscheer groeit, jonge planten zijn op foto vastgelegd.

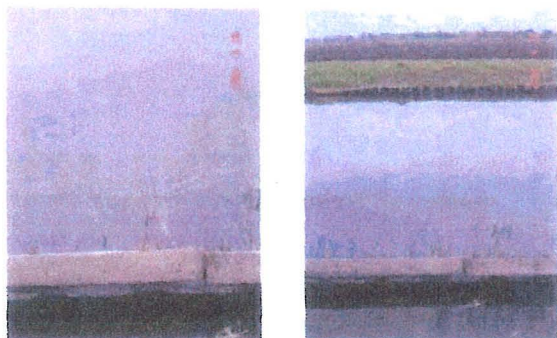
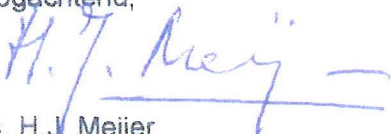

Fig. 1 – Nieuwe Krabbenscheer 4 mei 2009

In mijn tuinvijver zijn dit jaar libellen Groene Glazenmaker waargenomen, gefotografeerd en op www.waarneming.nl als waarneming geregistreerd. Indien de recreatievaart wordt stilgelegd zullen binnen enkele jaren de Krabbenscheer en Groene Glazenmaker in grote getale in het kanaal terugkeren.

Het gebied heeft de potentie om uit te groeien tot een van de grootste biotopen met Groene Glazenmaker in Nederland. Dit is een van de doelstellingen van de provincie Groningen, Landschapsbeheer Groningen en de Vlinderstichting, zoals verwoord in 'Herstelplan Groene Glazenmaker in Groningen' – Robert Ketelaar, Bas van de Wetering, Rapport VS 2000.21 – Vlinderstichting Wageningen. Het is onbegrijpelijk dat ministerie, provincie en gemeente dit niet willen inzien en de afgelopen jaren alles in het werk hebben gesteld om deze biotoop te vernietigen.

Hoogachtend,

Drs. H.J. Meijer
Stichting Platform Berend Botje, voorzitter
Pieter Venemakade 225
9605 PP Kiel Windeweer

h.j.meijer@planet.nl

Betreft: Hoorzitting 16 oktober 2008 inzake de verleende ontheffing van de Flora en Faunawet artikel 75, lid 5 en lid 6, onderdeel c, voor het verplaatsen van een populatie van de Groene glazenmaker naar een nieuw in te richten gebied zoals verleend aan de Provincie Groningen d.d. 27 juni 2008 door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Platform Berend Botje maakt bezwaar tegen deze verleende ontheffing om onderstaande redenen:

A. Er is voor het tracé van de vaarroute tussen zeilmeer Langebosch en het Kielsterdiep niet aangetoond dat er sprake is van een "groot belang".

B. Er is wel degelijk een alternatieve route mogelijk (zie bijlage 1).

C. Het is niet bewezen dat het mogelijk is de aanwezige populatie Groene glazenmakers te verplaatsen naar "een nieuwe locatie". Hiermee wordt wel degelijk afbreuk gedaan aan een gunstige instandhouding van de soort (zie bijlage 2).

D. Daarnaast maakt Platform Berend Botje bezwaar tegen het feit dat het niet mogelijk is geweest om bezwaar te maken tegen de verleende ontheffing. Van de verleende ontheffing mocht direct gebruik gemaakt worden en dat is ook gebeurd. Hierdoor is het Platform Berend Botje onmogelijk gemaakt binnen de wettelijke mogelijkheden bezwaar te maken tegen de verleende ontheffing.

E. Er was geen enkele reden om zoveel haast te hebben met het verplaatsen van de populatie Groene glazenmakers omdat het bestemmingsplan van het Westerdiepsterdalkanaal nog gewijzigd moet worden van "agrarisch" naar "recreatief" (zie bijlage 2).

F. Volgens Platform Berend Botje is het helemaal niet mogelijk om een populatie Groene glazenmakers te verplaatsen.

Puntsgewijs worden bovengenoemde bezwaren hieronder toegelicht, waarbij tegelijk ook wordt ingegaan op de daadwerkelijke uitvoering van de ontheffing:

Uitgangspunt voor het verlenen van een ontheffing is:

"Er wordt geen afbreuk gedaan aan een gunstige instandhouding van de soort (punt C.) en er is geen andere bevredigende oplossing (punt B.) en er is sprake van groot belang. (punt A.)"

Ad A: er is sprake van een groot belang.

Zolang er geen afzonderlijke onderbouwing voor het deel "Westerdiepsterdalkanaal" van het project van Turfvaart naar Toervaart is, is dit niet hard te maken. Zeilmeer Langebosch is al met het Zuidlaardermeer verbonden via twee vaarroutes: een zuidelijke route via Oosterdiep, Bareveld en Kielsterdiep en een noordelijke route via Oosterdiep, A.G. Wildervanckkanaal en Winschoterdiep. Aanleg van deze, derde, vaarroute tussen zeilmeer Langebosch en het Zuidlaardermeer via het Kielsterdiep is feitelijk overbodig en hoogstens een vorm van luxe en prestige.

Wat betreft de grote economische belangen met betrekking tot de recreatie vaart in de Veenkoloniën nog het volgende. In de jaren 2005 en 2006 is de schutsluis in het Stadskanaal

ter hoogte van de Dalweg maar liefst twee jaren buiten bedrijf geweest wegens renovatie werkzaamheden. Een karwei dat ook binnen een paar weken geklaard had kunnen zijn. Al die tijd was er geen scheepvaart verkeer mogelijk door het Stadskanaal! Toen dit karwei eindelijk geklaard was werd in 2007 de brug in de Kielsterachterweg over het Oosterdiep bij Bareveld gerenoveerd gedurende de zomermaanden en was er geen scheepvaart verkeer mogelijk vanuit het Oosterdiep naar het Stadskanaal en het Kielsterdiep. Al met al was er drie jaar achtereen geen scheepvaart mogelijk tussen Veendam en Stadskanaal via Bareveld en twee jaar achtereen tussen Stadskanaal en Kielsterdiep. Zo groot blijken de economische belangen samenhangend met de recreatievaart!

Ad B.: alternatieve route.

B1. de provincie Groningen heeft tweemaal aangegeven desnoods een alternatieve route te volgen als er geen ontheffing zou komen inzake de Groene glazenmaker, namelijk één maal voor de rechtbank en één maal in een vergadering van Provinciale Staten van de Provincie Groningen. Hiermee is de noodzaak voor het verlenen van een ontheffing inzake de Flora en Faunawet met betrekking tot de Groene glazenmaker al vervallen en had het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Provincie Groningen mee kunnen delen dat een ontheffing volgens de Flora en Faunawet kennelijk niet nodig is en dat de Provincie Groningen de vaarweg volgens de alternatieve route dient aan te leggen.

B2. aantasting van het beschermde dorpsgezicht van Annerveensche kanaal.

Wijken en kanalen horen bij de veenkoloniën. Een nieuw kanaal vormt een waardevolle bijdrage aan het beschermde dorpsgezicht van Annerveensche kanaal.

B3. aanzienlijke meerkosten.

Dit is niet onderbouwd met een financieel plaatje. Daarenboven levert elke € 75.000,00 aan investering één tijdelijk (projectgebonden) extra mensjaar werkgelegenheid in de regio op. Dat is alleen maar gunstig voor de regio. (zie rapport van Turfvaart naar Toervaart: pag. 35).

B4. het kost meer grond.

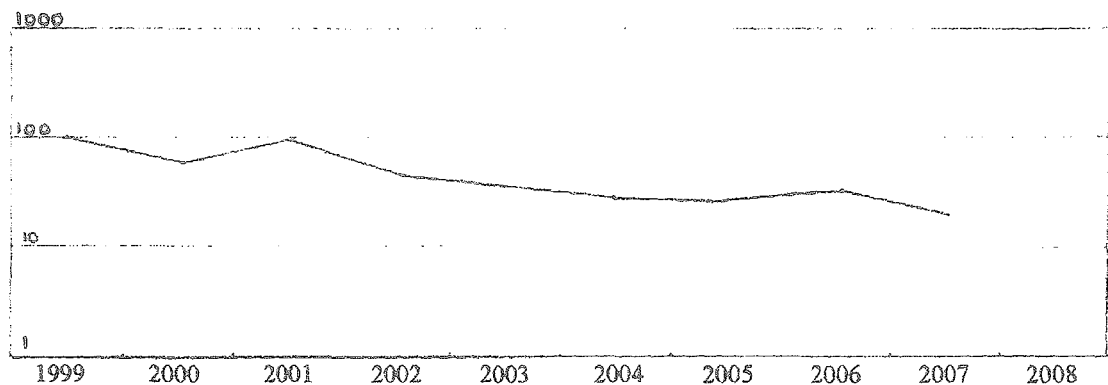
Dit is relatief: een onderbouwing ontbreekt en ook de aanleg via het Westerdiepsterdalkanaal heeft grond gekost. Het gaat om betrekkelijk marginale landbouwgrond waarop in hoofdzaak de volgende gewassen worden verbouwd: aardappelen voor de aardappelzetmeel industrie, suikerbieten voor de suikerindustrie en maïs voor de diervoeder-industrie. Op wereldschaal is er een overschot van zowel van (aardappel)zetmeel als suiker. Daar tegenover staat een Westerdiepsterdalkanaal dat rijk is aan natuurwaarden, waaronder als topper een populatie van de zeldzame en bedreigde Groene glazenmaker.

Daarenboven vormt deze alternatieve route, met behoud van het waardevolle Westerdiepsterdalkanaal, slechts een uiterst bescheiden compensatie voor het verlies van de vele kilometers aan diepjes, kanalen en wijken uit de begin jaren '70 van de vorige eeuw toen het waterpeil in de Veenkoloniën werd verlaagd ten gunste van de landbouw. Diepjes, kanalen en wijken kwamen toen droog te staan en vele kanalen en wijken zijn toen gedempt ten behoeve van de landbouw en de aanleg van wegen. Met het verdwijnen van het water en de waardevolle oeverzones is destijds in de Veenkoloniën een grote hoeveelheid kostbare natuur blijvend verdwenen. Naar schatting is destijds ongeveer vijfduizend kilometer aan diepjes, kanalen en wijken verloren gegaan. Aanleg van de vaarweg tussen zeilmeer Langebosch en

Kielsterdiep via een nieuw aan te leggen route betekent het behoud van ongeveer achthonderd meter waardevolle natuur en levert een nieuw kanaal met "natuurvriendelijke" oevers op van ongeveer één kilometer. Het is volgens Platform Berend botje niet meer dan logisch dat deze keer de Landbouw een uiterst bescheiden offer, behoud van ongeveer één kilometer kanaal tegenover het verlies van vijfduizend kilometer kanaal, grotendeels ten gunste van de landbouw, veertig jaar geleden, brengt ten gunste van de natuur.

Ad C.: een gunstige instandhouding van de soort.

De Groene glazenmaker is één van de weinige libellen soorten die in Nederland achteruitgaat. Zie onderstaande grafiek die afkomstig is van de Vlinderstichting.

Groene glazenmaker: trend 1999 – 2007. Voor het beginjaar 1999 is de index gesteld op 100.

Dit in tegenstelling tot bijna alle andere soorten libellen en waterjuffers die op zijn minst vrijwel gelijk blijven (enige soorten) of zelfs vooruit zijn gegaan (de meeste soorten).

De Flora & Faunawet en de conventie van Bern maken geen onderscheid tussen kern- en deelpopulatie. Het is daarom onjuist en illegaal om in de verleende ontheffing onderscheid te gaan maken tussen een "kern"- en een "deel"- populatie.

Van verplaatsen van Krabbenscheer en vooral van Groene glazenmaker naar "een nieuw in te richten gebied" is nooit aangetoond dat dit kan. Daarenboven ontbreekt een degelijke studie waaruit blijkt dat "het nieuw in te richten gebied" geschikt is voor zo wel Groene glazenmaker als krabbenscheer.

In de aanvraag voor de ontheffing, in het begeleidend schrijven bij de ontheffing en in de ontheffing zelf staan diverse onjuistheden, leugens en onjuist uitgevoerde of in het geheel niet uitgevoerde voornemens. Hieronder worden deze puntsgewijze behandeld.

Uit het begeleidend schrijven bij de verleende ontheffing:

C1. "Kern- en deelpopulatie". Pagina: 2, regels 5 en 6 van onder
De Flora & Faunawet en conventie van Bern maken geen onderscheid in soorten populaties. Het is daarom onjuist en illegaal om dit onderscheid te gaan maken.

C2. "De "deelpopulatie" wordt verplaatst naar een ander deel van het kanaal waar geen vaarverkeer komt. ... Om (plezier-)vaart in dit gedeelte van het kanaal te weren, dient het te worden afgesloten, bijvoorbeeld door een balk". Pagina 2, regel 5 van onder en verder.

Dit is onjuist. De wijk is geheel van het Westerdiepsterdalkanaal afgesloten, zoals ook al op pagina 1, regel 4 onder het kopje "De aanvraag", wordt vermeld. Daar staat: *"met sloten langs de nieuwe kanaaldijk zal het polderpeil gehandhaafd blijven"*.

C3. *"Wel dient het nieuw in te richten gebied door een ter zake kundige op geschiktheid te worden beoordeeld"*. Pagina 2, regel 3 van onder.

Hier lijkt sprake van een spraakverwarring. Er is namelijk, wat het "water" aangaat geen sprake van een "nieuw in te richten gebied". Dit blijkt duidelijk uit de aanvraag voor de ontheffing zoals deze door de Provincie Groningen is ingediend.

Op "water" gebied is er niets "nieuw" ingericht. "Nieuw" is dat de wijk is afgesloten van het Westerdiepsterdalkanaal en nu met een plastic pijp op de kwelsloot is aangesloten. Voor zover ons bekend is er geen rapport van een ter zake deskundige aanwezig die het "nieuw in te richten gebied" op geschiktheid wat water betreft heeft beoordeeld. Daarnaast is een Habitat niet maakbaar oftewel het is niet mogelijk om een gebied dat niet geschikt is voor Krabbenscheer en/of Groene glazenmaker voor dezen wel geschikt te maken door menselijk ingrijpen. De Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten schrijft in haar blad: "Van Nature" zomer 2008: "de Vereniging (Natuurmonumenten) maakt daarbij wel de kanttekening dat het onjuist is te veronderstellen dat Habitattypes maakbaar en verplaatsbaar zijn".

C4. *"De deelpopulatie wordt verplaatst naar een: "een nieuw in te richten gebied ten zuiden van de huidige locatie maar gelegen in het zelfde kanaal (dus met dezelfde waterkwaliteit en andere waarden die van invloed kunnen zijn op de aanwezigheid van krabbescheer)*.

Pagina 3, regel 4 en verder.

Dit is onjuist wat Buro Bakker in het tweede rapport uit 2007 al had aangetoond. De waterkwaliteit in het zuidelijke deel van het kanaal, waar Krabbenscheer ontbreekt, is duidelijk anders dan aan het begin of noordelijke deel van het Westerdiepsterdalkanaal nabij het Kielsterdiep, waar Krabbenscheer juist goed gedijt. Daarenboven is de wijk inmiddels afgesloten van het Westerdiepsterdalkanaal middels een dijk en kwelsloten.

Alleen de waterkwaliteit in het noordelijke deel van het Westerdiepsterdalkanaal is geschikt voor zowel Krabbenscheer en Groene glazenmaker en dat hangt duidelijk samen met de inlaat van vers water uit het Kielsterdiep. In het "nieuw in te richten gebied" ontbreekt deze toevoer van vers water uit het Kielsterdiep en daarom is de waterkwaliteit daar duidelijk anders dan in het noordelijke deel van het Westerdiepsterdalkanaal. Het water in "het nieuw in te richten gebied" is door gebrek aan menging met vers water uit het Kielsterdiep van een kwaliteit die ongeschikt is voor zowel Krabbenscheer en Groene glazenmaker. Hiermee is al voldoende aangetoond dat er sprake is van leugens en bedrog.

"In het nieuw in te richten gebied" ontbreekt een goed florerende watervegetatie met planten als Waterpest, Hoornblad en Kikkerbeet. Ter plaatse zijn alleen een paar armetierige planten van een Fonteinkruiden soort aangetroffen naast heel veel Algenflab. Dit wijst op een zeer ongunstige waterkwaliteit dat de genoemde "ter zake kundige", die het gebied op geschiktheid had moeten beoordelen, zeker op had moeten vallen. Daarenboven is het zo dat als "het nieuw in te richten gebied" geschikt zou zijn geweest voor Krabbenscheer en Groene glazenmaker deze er zich al gevestigd zouden hebben. Uit het ontbreken van Krabbenscheer en Groene glazenmaker blijkt al dat "het nieuw in te richten gebied niet geschikt is voor zowel Krabbenscheer als Groene glazenmaker.

C5. "Het overbrengen (van de Krabbenscheerplanten en larven van de Groene glazenmaker) zal snel (binnen 1 tot 1,5 uur) en niet grootschalig worden uitgevoerd op bewolkte dagen".

Pagina 3, regel 9 en 10.

Dit is niet gebeurd. Het verplaatsen is begonnen op maandag 30 juni en was pas voltooid op donderdag 3 juli. Zie de "gereedmeldingsmail" van de provincie Groningen. (in dossiermap 1.) Daarnaast was het maandag 30 juni, dinsdag 1, woensdag 2 en donderdag 3 juli prachtig weer met veel zon en hooguit een paar stapelwolken. Ondanks het feit dat het verplaatsen van de Krabbenscheerplanten op 30 juni niet voltooid was, is er direct begonnen met de baggerwerkzaamheden en zijn talrijke Krabbenscheerplanten mee uitgebaggerd en vernietigd, al dan niet samen met larven van Groene glazenmakers. Overigens is Platform Berend Botje van mening dat het onderzoek van Buro Bakker naar het voorkomen van Groene Glazenmakers in het Westerdiepsterdalkanaal onvoldoende is geweest. Het is uitgevoerd op dagen met veel bewolking en aan het eind van het vliegseizoen van de Groene glazenmakers waardoor de kans op het waarnemen tijdens beide waarneemdagen ongeveer nul is geweest. Daarnaast heeft Buro Bakker nagelaten onderzoek te doen naar het voorkomen van larven van de Groene glazenmaker tussen de Krabbenscheerplanten. Een zeer ernstig verzuim naar de mening van Platform Berend Botje! Het is nu onduidelijk hoeveel larven van Groene glazenmakers er voor kwamen in welk larvenstadium. De bewering dat er geen tweejarige larven van de Groene glazenmaker aanwezig kunnen zijn geweest die op het punt van uitsluipen stonden, omdat er pas in 2007 een eileggend vrouwtje is waargenomen, is niet onderbouwd.

C6. "Door het overzetten van Krabbenscheer naar het compensatiegebied dat afgesloten is voor scheepvaart zal de Groene glazenmaker zich kunnen handhaven in het kanaal, waardoor er van wezenlijke negatieve invloed op de populatie geen sprake is. Zorgvuldig handelen is hiermee gegarandeerd. De gunstige staat van instandhouding van de Groene glazenmaker komt niet in gevaar, mits er gewerkt wordt conform de bovengenoemde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing genoemde voorwaarden".

Pagina 3, regel 20 en verder van onder.

Zoals al eerder is betoogd is dit onjuist: het compensatie gebied is niet verbonden met het Westerdiepsterdalkanaal en bevat water van een kwaliteit dat ongeschikt is voor zowel Groene glazenmaker als Krabbenscheer. Het maakt dan eigenlijk ook niet meer uit dat er niet gewerkt is volgens bovengenoemde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing genoemde voorwaarden. De Krabbenscheer is in het "compensatiegebied" niet levensvatbaar en zal daar verdwijnen. Zo ook de Groene glazenmaker. Overigens zou elke "deskundige" dit hebben kunnen voorzien: immers als het "compensatiegebied" geschikt was voor Krabbenscheer en/of Groene glazenmaker dan hadden deze zich er inmiddels wel gevestigd! Of omgekeerd: uit het feit dat in dit deel van het Westerdiepsterdalkanaal geen Krabbenscheer voorkwam, zoals Buro Bakker overigens ook al had opgemerkt en vermeld, was al duidelijk dat dit deel van het Westerdiepsterdalkanaal ongeschikt was als "compensatiegebied" voor zowel Krabbenscheer en dus ook Groene glazenmaker. Dit had ook de "ter zake kundige", die Het gebied op zijn geschiktheid had moeten beoordelen, op moeten vallen.

Overigens verstaat Platform Berend Botje onder "zorgvuldig handelen" iets geheel anders, namelijk eerst onderzoeken of "het compensatiegebied" geschikt is voor Krabbenscheer door er aantal planten Krabbenscheer uit te zetten alvorens met de werkzaamheden te beginnen. Als na verloop van tijd, is jaren!, zou blijken dat deze Krabbenscheerplanten daar gedijen, kan worden bekeken of deze ook geschikt zijn als voortplantingsplaats voor de Groene glazenmaker. Pas als dat het geval is zou kunnen worden overwogen of "verplaatsen" van de Krabbenscheerplanten uit het Westerdiepsterdalkanaal een serieuze optie is.

C7. *“Een alternatieve werkwijze is dan ook voorgesteld, in de vorm van het verplaatsen van de krabbescheer (de belangrijkste ecologische component van het leefgebied van de Groene glazenmaker) naar een plaats waar geen scheepvaart plaats vindt. Door de afsluiting van het compensatiegebied voor de effecten van de scheepvaart zal verstoring zoveel mogelijk voorkomen worden en zal de soort de kans krijgen om zich te handhaven in het gebied. Hierdoor blijft de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd en is van wezenlijke invloed op de soort geen sprake. Hiermee is voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is”.*

Pagina 4, regel 3 en verder.

Dit is deels een herhaling van wat onder C5 en C6 al genoemd is.

Overigens is het niet zo dat elke Krabbenscheer vegetatie geschikt is voor de Groene glazenmaker. De eisen die Groene glazenmakers stellen aan hun leefomgeving zijn een stuk hoger dan de eisen die Krabbenscheer stelt aan zijn omgeving. In het grootste deel van de Krabbenscheer vegetaties in Nederland planten Groene glazenmakers zich niet voort! Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de Groene glazenmaker zich in “het nieuw in te richten gebied” zou hebben voortgeplant als de Krabbenscheer er onverhoopt zou gedijen! De conclusie dat *“hiermee is voldoende aangetoond dat er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is”* komt volledig uit de lucht vallen en slaat nergens op.

Een andere bevredigende oplossing was er, en is er, naar de mening van Platform Berend Botje nog steeds bijvoorbeeld de vaarroute volgens een ander tracé aanleggen.

C8. Belang van de ingreep: *“Ik verwacht dat door het realiseren van het voorgestelde compensatie gebied geen permanent negatieve effecten optreden t.a.v. de strikt beschermde soort; zorgvuldig handelen is gegarandeerd”.*

Pagina 4, regel 12 van onder.

Helaas is deze verwachting niet onderbouwd en nergens op gebaseerd en de praktijk met betrekking tot het zorgvuldig handelen wijst anders uit. Opmerkelijk hierbij is dat op het “zorgvuldig handelen” niet door een onafhankelijke derde is toegezien. Het wordt de Ontheffinghouder op deze wijze ook wel erg gemakkelijk gemaakt om “niet zorgvuldig te handelen” of eenvoudiger gezegd “de regels aan zijn (eigen) laars te lappen”.

De huidige situatie is duidelijk anders: de Krabbenscheer kwijnt weg en de “strikt beschermde” (populatie) Groene glazenmaker is vernietigd, strikt beschermd en al!

Ad 4. Specifieke voorwaarden uit de verleende Ontheffing.

C9. Punt 7. *Compenserende en mitigerende maatregelen:*

Deze bestaan uit: (de omschrijvingen komen uit de ontheffingsaanvraag, Pagina 3):

I. **Mitigerende maatregelen:** De bestaande krabbescheervegetatie wordt verplaatst naar een nieuw in te richten gebied ten zuiden van de huidige locatie.

J. **Compenserende maatregelen:** Het nieuw in te richten gebied ligt ongeveer 200 meter ten zuiden en in het verlengde van de huidige vindplaats. Het is het zuidelijke eind van het Verlengde Kielsterdiep (= Westerdiepsterdalkanaal), met aan de oostkant een jonge bosaanplant en aan de westkant akkerpercelen. De breedte is ongeveer 8 meter.

Waterkwaliteit: het rapport waterkwaliteit in het Westerdiepsterdalkanaal wordt hier besproken. Dit rapport gaat over de waterkwaliteit in het Westerdiepsterdalkanaal maar niet

over de waterkwaliteit van de zijwijk van het Westerdiepsterdalkanaal oftewel het gaat niet over de waterkwaliteit van de plaats waarheen de Krabbenscheerplanten en de Groene glazenmakers verplaatst gaan worden.

Uit de ontheffingsaanvraag wordt duidelijk dat er voor Krabbenscheer en Groene glazenmaker niets "nieuw" wordt ingericht. Evenmin wordt in de ontheffingsaanvraag vermeld dat de zijwijk wordt afgesneden van het Westerdiepsterdalkanaal. Het verhaal over de waterkwaliteit gaat alleen over de waterkwaliteit in het Westerdiepsterdalkanaal zelf maar wekt de indruk dat het gaat om de waterkwaliteit in "het nieuw in te richten gebied" en is daarom misleidend.

Inrichting en beheer: (uit de ontheffingsaanvraag. Pagina 4):

"Bij schonen zal 50% gespaard zoals afgesproken met de waterschappen".

Als er niets te schonen is, zoals tot nu toe in de nauwelijks begroeide wijk het geval is, is dit gemakkelijk scoren.

"Het zal nodig zijn om de Krabbenscheer met eventueel aanwezige eieren en larven over te brengen naar het nieuw in te richten gebied. Dit zal worden uitgevoerd op bewolkte dagen".
(Uit de ontheffingsaanvraag)

Dit is niet gebeurd op bewolkte dagen: het was tussen 28 juni en 3 juli onbewolkt of er waren hooguit een paar stapelwolken.

C10. Punt 8. *"Het verplaatsen van krabbescheer dient plaats te vinden vóór half november met als meest geschikte periode de maanden juni-juli. Een ter zake kundige op het gebied van de Groene glazenmaker dient dit te bepalen."*

Op de eigen Natuurkalender van het Ministerie van LNV geeft het Ministerie van LNV aan dat waterlocaties die de Groene glazenmaker gebruikt voor voortplanting, ei afzet, winterverblijf en vliegplaats het hele jaar door als "kwetsbaar" aangemerkt moeten worden. De genoemde "ter zake kundige" had hiervan op de hoogte moeten zijn. De opmerking in het begeleidend schrijven bij de verleende ontheffing op pagina 3, regel 26 en verder: *De periode "mei – juli" is hiertoe het meest geschikt. Dit wordt ook geadviseerd door de Vlinderstichting.* is ontleend aan een gesprek dat is gevoerd met de heer Henk de Vries van de Vlinderstichting. Evenwel geeft de heer Henk de Vries in gesprekken met Platform Berend Botje aan niet te hebben beweerd dat de tweede helft van juni geschikt zou zijn om Krabbenscheer met larven van de Groene glazenmaker te verplaatsen. Volgens de heer Henk de Vries heeft hij duidelijk aangegeven dat de tweede helft van juni niet meer geschikt is voor verplaatsing. Zijn informatie is, al dan niet bewust, foutief geïnterpreteerd.

C11. Punt 9. *"Het vangen en overzetten van de libellenlarven dient te geschieden door de krabbescheerplanten voorzichtig uit het water te lichten".*

In de literatuur wordt vermeld dat de larven van Groene glazenmakers leven tussen planten Krabbenscheer. In de meeste gevallen zal dit kloppen omdat Krabbenscheer na verloop van tijd dichte aaneengesloten vegetaties vormt waartussen nauwelijks andere planten voorkomen. In het Westerdiepsterdalkanaal was de situatie evenwel anders. Krabbenscheer vormde hier nog verspreide eilanden tussen andere weelderig tierende waterplanten zoals Hoornblad en

Waterpest. Larven van alle soorten Glazenmakers leven tussen waterplanten. Dit geldt ook voor larven van Groene glazenmakers. Het is niet waarschijnlijk en nooit aangetoond dat larven van Groene glazenmakers exclusief tussen Krabbenscheerplanten voorkomen en andere waterplanten mijden. In het Westerdiepsterdalkanaal zullen de larven van Groene glazenmakers waarschijnlijk verspreid tussen alle waterplanten geleefd hebben dus zowel tussen Krabbenscheer planten als tussen de overige waterplanten zoals Hoornblad en Waterpest. Het hierboven gestelde: *"het vangen en overzetten van de libellenlarven kan geschieden door de krabbescheerplanten voorzichtig uit het water te tillen"* is niet juist. Hier wrekt zich ook weer het feit dat Buro Bakker heeft nagelaten een onderzoek te doen naar het voorkomen van libellenlarven in het Westerdiepsterdalkanaal en dat Platform Berend Botje niet in de gelegenheid is gesteld tijdig bezwaar aan te tekenen tegen de verleende ontheffing. Het grootste deel van de larven van de Groene glazenmaker zal niet overgeplaatst zijn en zal gedood zijn bij de daarop volgende werkzaamheden aan het Westerdiepsterdalkanaal.

C12. Punt 10. *"Voordat de werkzaamheden zullen plaatsvinden dient alle Krabbenscheer verplaatst te zijn naar de nieuwe locatie"*.

Dit is niet gebeurd binnen de gestelde tijd en niet op bewolkte dagen zoals hierboven bij C5 al is vermeld. Verder het volgende: er is ongeveer 50m² Krabbenscheer verplaatst, waarschijnlijk minder omdat de verplaatste planten ruim uit elkaar dreven en zo een groter oppervlakte innemen dan niet verplaatste planten. Er was, voor allerlei werkzaamheden aan het Westerdiepsterdalkanaal begonnen, naar schatting 400m² Krabbenscheer aanwezig. Een eenvoudige rekensom leert dat er 350m² Krabbenscheer verdwenen is. (zie ook de foto's in het tweede rapport van Buro Bakker en bijlage 3).

Opmerkelijk is dat in de aanvraag voor de ontheffing staat onder J, laatste alinea (pagina 4, regel 16): *"dat de aanwezigheid en overleving van voldoende Krabbenscheer bepalend zal zijn."* (voor de overleving van de Groene glazenmaker, naar mag worden aangenomen, al staat dat er niet bij). Dit is overigens maar voor een deel juist. Groene glazenmakers stellen hogere eisen aan de waterkwaliteit dan Krabbenscheer. Aanwezigheid van voldoende Krabbenscheer, en ook voldoende vitaal, is wel één van de vereisten voor een succesvolle voortplanting van Groene glazenmakers. Zie ook wat vermeld is bij C7.

Ook het tweede rapport van Buro Bakker uit 2007 vermeld keurig de gewenste hoeveelheid Krabbenscheer, uitgedrukt in m² en de kwaliteitseisen waaraan de planten Krabbenscheer moeten voldoen om geschikt te worden bevonden als eiafzetplaats voor de Groene glazenmaker. De verplaatste hoeveelheid van ongeveer 50m² Krabbenscheer mag als onvoldoende worden beschouwd om als voortplantingsplaats van Groene glazenmakers te dienen. Daarnaast is de "kwaliteit" van de verplaatste Krabbenscheer planten eveneens onvoldoende om geschikt te zijn als eiafzetplaats voor Groene glazenmakers.

Blijft de vraag waar de verdwenen naar schatting 150m² Krabbenscheer is gebleven.

Het antwoord op deze vraag is waarschijnlijk het feit dat er voor het verplaatsen van de Krabbenscheer al diverse werkzaamheden aan het kanaal zijn uitgevoerd die naar de mening van Platform Berend Botje schade toebrachten aan de aanwezige Krabbenscheer. Hiervan is diverse keren aangifte gedaan. Volgens de DLG was evenwel in geen van de gevallen aangetoond of aannemelijk dat deze werkzaamheden schade toegebracht zouden hebben aan de Krabbenscheer. Uit het verdwijnen van 150m² Krabbenscheer kan evenwel de conclusie worden getrokken dat deze werkzaamheden wel degelijk schade hebben toegebracht aan de Krabbenscheer. Een ander antwoord is al eerder vermeld bij C5: op maandagochtend 30 juni was maar een klein deel van de Krabbenscheer planten overgebracht naar de nieuwe locatie. Evenwel is direct na het gereed verklaren van het verplaatsen van de Krabbenscheer planten

begonnen met baggeren waarbij tal van planten en larven van de Groene glazenmaker mee zijn weggebaggerd en vernietigd.

Een andere vraag is waarom er niets met de aanwezige kennis betreffende de minimaal gewenste oppervlakte Krabbenscheer is gedaan.

C13. Punt 11. *"Het nieuw in te richten gebied dient te worden afgesloten voor (plezier-)vaart, bijvoorbeeld door een balk"*.

Een lachertje. Een dergelijk gebied bestaat niet en kan dan ook niet met een balk worden afgesloten voor de (plezier-)vaart..

C14. Punt 12. *"Het beheer van het deel van het kanaal enz.: dient gericht te zijn op instandhouding van Krabbenscheer en Groene glazenmaker"*.

Dit is al genoemd bij C9. **Inrichting en beheer**. Er is niets te beheren en verder is dit overbodig omdat er al afspraken zijn gemaakt met de Waterschappen over het beheer van watergangen met Krabbenscheer en Groene glazenmakers.

C15. Punt 13. *"Bij alle bovenstaande maatregelen dient een ter zake kundige betrokken te worden"*.

Voor zover Platform Berend Botje dit kan beoordelen is dit niet gebeurd. Onder C4 en C6 is al vermeld dat "het nieuw in te richten gebied" niet door een deskundige op geschiktheid is beoordeeld. Bij C10 is al vermeld dat niet alle Krabbenscheerplanten binnen 1 tot 1.5 uur zijn verplaatst bij bedekte hemel en daar is ook vermeld dat de verplaatste hoeveelheid Krabbenscheer volstrekt onvoldoende is om geschikt te zijn als voortplantingsplaats voor Groene glazenmakers. Een ter zake kundige zou dit ongetwijfeld allemaal zijn opgevallen en deze zou hebben besloten het verplaatsen van de Krabbenscheer planten en larven van de Groene glazenmaker naar de nieuwe locatie niet door te laten gaan omdat de nieuwe locatie niet geschikt is voor Krabbenscheer en Groene glazenmaker. Bij het (nu theoretische) verplaatsen van de Krabbenscheer en larven van de Groene glazenmaker zou de ter zake kundige hebben moeten adviseren het verplaatsen uit te stellen tot de beschreven en vereiste weersomstandigheden aanwezig waren en deze zou geadviseerd hebben passende aanvullende maatregelen te nemen met betrekking tot de hoeveelheid verplaatste planten Krabbenscheer. Overigens zou deze ter zake kundige er in een vroeg stadium al op gewezen hebben dat in het Westerdiepsterdalkanaal het grootste deel van de larven van de Groene glazenmaker niet tussen planten Krabbenscheer zou leven maar verspreid tussen alle soorten waterplanten zodat het niet mogelijk zou zijn om het grootste deel van de larven van de Groene glazenmaker te verplaatsen.

Ad 5. Overige voorwaarden uit de verleende ontheffing:

C16. Punt 14. *"Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorwaarden"*.

Platform Berend Botje is van mening dat dit inderdaad moet gebeuren omdat hierboven voldoende is aangetoond dat vergunninghouder zich niet aan de voorwaarden heeft gehouden. Overigens is het de vergunninghouder ook wel erg gemakkelijk gemaakt. Er is namelijk geen onafhankelijke toetsing geweest en er is evenmin door een onafhankelijke deskundige toezicht gehouden op de werkzaamheden.

Uitvoering van en toezicht op de werkzaamheden waren in één hand, namelijk die van de provincie Groningen, wat uiteraard zeer ongewenst is!

De opmerking in de ontheffing: "*zorgvuldig handelen is gegarandeerd*" (begeleidend schrijven, pagina 3 en 4) is dan ook volledig misplaatst.

D. Bezwaarprocedure.

Bij herhaling was ruim van te voren aangekondigd dat er bezwaar zou worden gemaakt tegen een te verlenen ontheffing. Het is daarom uitermate laakbaar van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit dat de vergunning wordt verstrekt op een zodanige wijze dat het in de praktijk onmogelijk wordt gemaakt om bezwaar te maken tegen de verleende ontheffing. Immers de vergunning is verstrekt op vrijdag 27 juni. Op de eerstvolgende werkdag, maandag 30 juni, begon de provincie Groningen in alle vroegte al met het verplaatsen van de Krabbenscheer.

De toevoeging dat het mogelijk is om binnen zes weken na verzenddatum van deze brief bezwaar te maken is uiteraard een lachertje als de werkzaamheden de volgende werkdag al kunnen beginnen en binnen anderhalf uur afgerond dienen te zijn.

E. Wijziging van het bestemmingsplan van het Westerdiepsterdalkanaal van "agrarisch" naar "recreatief".

Het is opmerkelijk dat de provincie Groningen een zo'n vreselijke haast heeft met de realisatie van de vaarverbinding van zeilmeer Langebosch naar het Kieldiep. Het vigerende bestemmingsplan laat op dit moment niet toe dat er gebruik kan worden gemaakt van de vaarweg. Het bestemmingsplan voor het Westerdiepsterdalkanaal moet eerst nog worden gewijzigd van "agrarisch" naar "recreatief". Een dergelijke procedure kan lang duren en de uitkomst is onzeker. Door op deze zaak vooruit te lopen loopt de provincie Groningen het risico dat veel geld is besteed aan een project dat niet in gebruik kan worden genomen. Het is de provincie Groningen ongetwijfeld bekend dat in Nederland her en der gebouwde maar ongebruikte viaducten in het land liggen zonder dat er uitzicht is dat ze ooit in de geplande auto(snel)weg worden opgenomen. Het was dan ook logischer geweest eerst de wijziging in het bestemmingsplan te realiseren en dan pas subsidie voor dit deel van de vaarweg aan te vragen, de vaarweg aan te besteden en uit te voeren.

In deze tussentijd was er ook voldoende tijd om een goede studie uit te voeren naar de haalbaarheid van het verplaatsen van een populatie Groene glazenmakers. Het was dan mogelijk geweest om in het "nieuw in te richten gebied" voldoende Krabbenscheer van elders over te brengen en te monitoren hoe het deze Krabbenscheer zou vergaan en of er vrouwtjes Groene glazenmakers eieren in de Krabbenscheer planten zouden gaan leggen.

Platform Berend Botje vindt het opmerkelijk dat de DLG hierop niet eerst getoetst heeft en het heeft goed gevonden de populatie Groene glazenmakers te verplaatsen terwijl hier helemaal geen haast geboden was. Zolang het bestemmingsplan voor het Westerdiepsterdalkanaal nog niet gewijzigd is zou er voor het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit geen enkele reden moeten zijn om de gevraagde ontheffing te verlenen. Integendeel: het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zou de Provincie Groningen hebben moeten adviseren de geplande vaarweg elders aan te leggen!

F. Is het mogelijk om Krabbenscheer en Groene glazenmakers te verplaatsen?

Volgens Platform Berend Botje is dit principieel onmogelijk. Platform Berend Botje is het volkomen eens met Natuurmonumenten dat "habitat types niet maakbaar of verplaatsbaar zijn". Zie punt C3.

Krabbenscheer en vooral Groene glazenmakers stellen hoge eisen aan hun omgeving en aan de waterkwaliteit. Met name de waterkwaliteit is door menselijk handelen nauwelijks langdurig te sturen. Dit speelt in cultuurgebieden nog meer dan in natuurgebieden waar enige mogelijkheden zijn om de waterkwaliteit langdurig te beïnvloeden tegen hoge kosten. Een voorbeeld van dit laatste vormt het natuurreservaat "de Bergvennen" in noordoost Twente waarbij basenhoudend grondwater wordt opgepompt om de waterkwaliteit in de vennen te verbeteren. Dit gaat goed zolang er basenhoudend grondwater wordt opgepompt. Zodra dit oppompen stopt gaat dit positieve effect weer verloren. In cultuurgebieden zijn er geen mogelijkheden om in een diepje, kanaal of wijk (verder aangeduid als "waterpartij") de waterkwaliteit langdurig naar een gewenste kwaliteit te sturen. Dit betekent dat de waterkwaliteit in een "waterpartij" een gegeven is die verder niet door menselijk handelen langdurig op positieve wijze te beïnvloeden is of naar gewenste waarden te sturen.

Voor Krabbenscheer en Groene glazenmaker houdt dit in dat een "waterpartij" geschikt is als habitat of niet. Als een "waterpartij" een geschikte habitat vormt zijn zowel de Krabbenscheer als Groene glazenmaker mobiel genoeg om er zich te vestigen. Als een "waterpartij" niet geschikt is zullen deze zich er niet vestigen en als ze er op kunstmatige wijze naar toe worden gebracht zullen ze er na enige tijd verdwijnen. Dit betekent dat het verplaatsen van Krabbenscheer en Groene glazenmakers naar een andere plek niet mogelijk is. Immers er zijn twee mogelijkheden. De ene is dat de plaats waar de Krabbenscheer en Groene glazenmakers heen zijn gebracht geschikt is als habitat en de andere is dat deze plaats niet geschikt is. Als de plaats waarheen de Krabbenscheer en Groene glazenmakers verplaatst zijn geschikt is zouden deze zich er na verloop van tijd wel gevestigd hebben. Het verplaatsen naar deze plek betekent hoogstens dat ze er zich sneller gevestigd hebben dan op natuurlijke wijze. Als de Krabbenscheer en Groene glazenmakers niet verplaatst zouden zijn waren deze nu op twee plekken aanwezig geweest. Door het verplaatsen van een geschikte plaats naar een andere plaats die geschikt blijkt te zijn is er per saldo één geschikte plaats verloren gegaan. In het andere geval, het verplaatsen van Krabbenscheer en Groene glazenmaker naar een "waterpartij" die niet geschikt blijkt te zijn, is de afloop duidelijk: beide zullen er verdwijnen. De conclusie is dat het verplaatsen van Krabbenscheer en Groene glazenmakers naar een geschikte "waterpartij" niet meer is dan het versnellen van een natuurlijk proces. Per saldo gaan er toch één vegetatie Krabbenscheer en één populatie Groene glazenmakers verloren. Verplaatsen naar een niet geschikte "waterpartij" komt neer op het vernietigen van een vegetatie Krabbenscheer en een populatie Groene glazenmakers.

Naar de mening van Platform Berend Botje is het verplaatsen van een populatie Groene glazenmakers in alle gevallen in strijd met de Flora & Faunawet en de Conventie van Bern omdat het verplaatsen van een populatie neerkomt op het vernietigen van deze populatie.

Samenvattend:

Volgens de Flora en Fauna wet een ontheffing alleen wordt verleend als:

1. er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige instandhouding van de soort
2. er geen andere bevredigende oplossing bestaat

3. er sprake is van een groot belang.

Hierboven is aangetoond dat aan geen van drie voorwaarden is voldaan.

1. de Groene glazenmaker heeft zich niet gevestigd in "het nieuw in te richten gebied" zoals te voorspellen was.
2. er bestaan (nog steeds) andere bevredigende oplossingen, zoals de vaarroute elders aanleggen en het Westerdiepsterdalkanaal weer geschikt te maken voor Krabbenscheer en Groene glazenmaker door het kanaal terug te brengen in de "oude" staat.
3. er is voor dit deel van de vaarroute niet afzonderlijk aangetoond dat er sprake is van een groot belang.

De vraag van Platform Berend Botje aan het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is:

1. De verleende ontheffing intrekken.

Om meerdere redenen, namelijk:

- * er is geen sprake van groot belang.
- * er is wel een alternatief aanwezig.
- * de ontheffing is verleend op grond van onjuiste en misleidende informatie en leugens.
- * de verleende ontheffing is niet nageleefd.
- * er was geen enkele noodzaak om de ontheffing te verlenen omdat het vigerende bestemmingsplan nog moet worden gewijzigd.
- * er is feitelijk geen gelegenheid geweest om bezwaar te maken.
- * het onmogelijk is om een populatie Groene glazenmakers te verplaatsen omdat verplaatsen in alle gevallen neerkomt op vernietiging van de populatie Groene glazenmakers wat in strijd is met de Flora & Faunawet.
- * in de jaren '70 van de vorige eeuw is er naar schatting vijfduizend kilometer diepjes, kanalen en wijken verloren gegaan, grotendeels ten gunste van de landbouw. De aanleg van de vaarroute via een ander tracé bedraagt ongeveer één kilometer kanaal. Deze ene kilometer is slechts een zeer bescheiden compensatie voor de verloren gegane vijfduizend kilometer uit de begin jaren '70 van de vorige eeuw.

2. De Provincie Groningen op te dragen de situatie in het Westerdiepsterdalkanaal te herstellen op zodanige wijze dat deze weer geschikt wordt voor Krabbenscheer en Groene glazenmaker. Een en ander op kosten van de Provincie Groningen en in overleg met Platform Berend Botje. Beheer en onderhoud van het Westerdiepsterdalkanaal moet vervolgens gericht zijn op het in stand houden van Krabbenscheer en Groene glazenmaker.

3. In voorkomende gevallen, waarin een ontheffing verleend wordt van de Flora & Faunawet, belanghebbenden de gelegenheid te geven binnen de gestelde termijn op behoorlijke wijze bezwaar tegen de verleende ontheffing te kunnen maken. Dit kan door aan de verleende ontheffing de voorwaarde te koppelen dat van de verleende ontheffing pas gebruik kan worden gemaakt als de termijn waarop bezwaar kan worden gemaakt verstreken is en er geen bezwaren tegen de ontheffing zijn ingebracht. Als er wel bezwaren tegen de verleende ontheffing zijn ingebracht mag de verleende ontheffing pas gebruikt worden als deze bezwaren op de wettelijk voorgeschreven wijze zijn behandeld.

Haaksbergen, 12 oktober 2008.

Namens Platform Berend Botje,

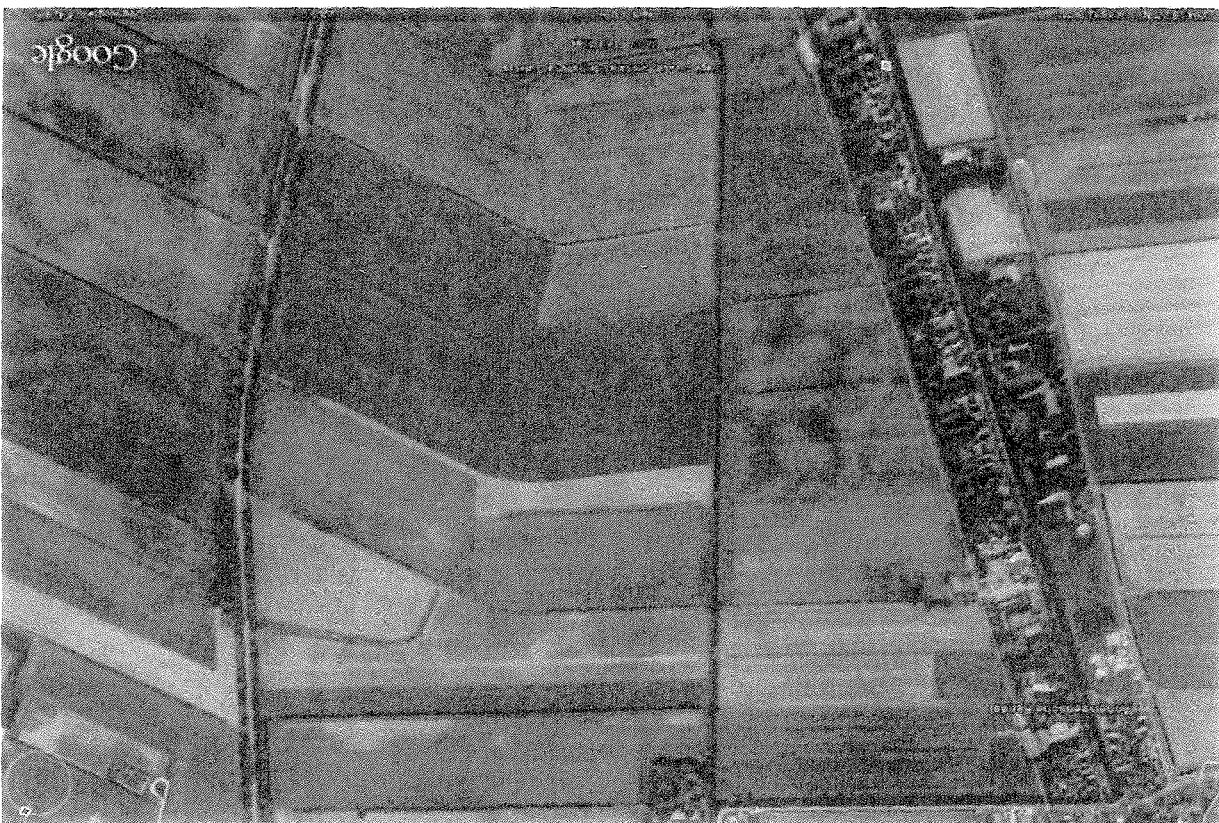
Gerard Dutmer

Rooifs 3

7482 LJ Haaksbergen.

Bijlage 1:

Bijlage 2:

Bijlage 3:

Henk en Aulien van Ginneken

Zuidlaarderweg 5 → 9605 PV Kiel Windeweer

No. 0907159

- 4 AUG. 2009

Class.No.

- 1.731.212

RO

Burgemeester en Wethouders van Hoogezand-Sappemeer
Postbus 75
9600 AB HOOGEZAND

Kiel Windeweer, 31 juli 2009

Betreft: Notitie Reikwijdte en Detailniveau Plan-MER Bestemmingsplan Buitengebied

Geachte Burgemeester en Wethouders,

In de Regiokrant van 24 juni 2009 werd melding gemaakt van bovengenoemde notitie, waarvan wij inmiddels kennis hebben genomen. Naar aanleiding hiervan maken wij middels deze brief onze zienswijze aan u kenbaar.

Activiteiten die nadelige gevolgen kunnen hebben voor het milieu

In paragraaf 2.2 schrijft u dat het verplicht is een plan-MER op te stellen voor activiteiten die belangrijke nadelige gevolgen kunnen hebben voor het milieu. Hierbij noemt u de exploitatie van aardgas (zowel proefboringen als winning), uitbreiding van intensieve veehouderijen in het algemeen en expliciet de uitbreiding van de intensieve veehouderij aan de Vossenburg 1 te Kiel Windeweer.

Verbrandingsinstallatie

M.b.t. de uitbreiding van de intensieve veehouderij aan de Vossenburg 1 te Kiel Windeweer kunt u uit de in januari 2009 door Maatschap de Groot ingediende aanvraag milieuvergunning lezen dat niet alleen sprake is van een voorgenomen uitbreiding van het aantal dieren van 100.000 naar in eerste instantie 300.000 en een vergroting van het agrarische bouwblok, maar dat er ook plannen zijn voor het oprichten van een verbrandingsinstallatie.

Verbrandingsinstallatie in relatie tot milieu en bestemmingsplan

Deze verbrandingsinstallatie zou belangrijke nadelige gevolgen kunnen hebben voor het milieu, waarbij wij als directe omwonenden, ook persoonlijk hinder verwachten te ondervinden. Wij vragen ons af of deze installatie, welke nog niet eerder op bedrijfsniveau heeft gedraaid, en waarvoor u voornemens bent een testperiode - waarbij sprake is van verhoogde emissiewaarden - van een jaar in acht te nemen, valt onder agrarische activiteiten, en derhalve past binnen het bestemmingsplan.

Wij zouden ons kunnen voorstellen dat de genoemde grootschalige verbrandingsinstallatie, die volgens de aangevraagde vergunning 2.000.000 kg. mest per jaar gaat verbranden, niet tot een agrarische activiteit behoort en dus op een bedrijventerrein thuishoort en derhalve niet in het bestemmingsplan past.

In ieder geval zou o.i. nader onderzoek m.b.t. nadelige milieueffecten en eventuele aantasting van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke waarden, zoals vermeld in de toelichting op artikel 4.19 van de ontwerp Provinciale OmgevingsVerordening 2009, passen in het kader van de onderhavige notitie, alvorens tot een eventuele wijziging van het bestemmingsplan over te gaan.

Uitbreiding aantal dieren bij intensieve veehouderijen en Natura 2000-gebieden

Op pagina 9, bij kader 1, tabel 2 van de notitie wordt vermeld dat bij de uitbreiding van intensieve veehouderijen dit geen uitbreiding van het aantal dieren betreft. Er is geen significant effect weergegeven bij het scenario van uitbreiding van het aantal dieren. Het zou in dit kader passen om ook de door u vermelde uitbreiding nader te onderzoeken en weer te geven.

Plan-MER: detailniveau uitbreidingsmogelijkheden intensieve veehouderijen

Op pagina 12 van de notitie wordt melding gemaakt van de uitbreidingsmogelijkheden van intensieve veehouderijen. Wellicht is het zinvol om duidelijke kaders te scheppen m.b.t. de maximale grootte van het agrarische bouwblok, het maximum aantal te houden dieren per veehouderij, en het maximaal te houden dieren per oppervlakte/regio, dit ter voorkoming van cumulatieve nadelige milieueffecten en het behoud van de landschappelijke cultuurhistorische en natuurlijke waarden.

Te beoordelen milieuaspecten

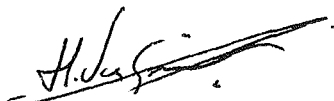
Op pagina 18 wordt in tabel 4 een overzicht van te beoordelen milieuaspecten ten behoeve van de effectenbeschrijving meegenomen. Wordt in het plan-MER omschreven op welke manier de geur en luchtkwaliteit wordt gemeten? Worden hier ook fijnstof en andere vormen van luchtverontreiniging gemeten? Worden in het geval van intensieve veehouderijen hierbij ook scenario's onderzocht met verschillende aantallen dieren?

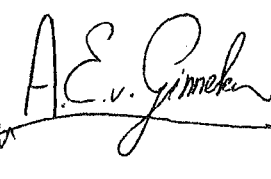
Tot slot

Wij hopen met het bovenstaande een zinvolle zienswijze te hebben gegeven op de Reikwijdte en Detailniveau Plan-MER Bestemmingsplan Buitengebied gemeente Hoogezand-Sappemeer, en hopen dat deze zal bijdragen tot een goede voorbereiding voor de plan-MER en weloverwogen besluiten m.b.t. het vast te stellen bestemmingsplan.

Wij zouden het op prijs stellen om een reactie op dit schrijven te mogen ontvangen. Uiteraard zijn wij tot een nadere toelichting op deze zienswijze bereid.

Met vriendelijke groet,

Henk en Aulien van Ginneken

5. AUG. 2009 15:08

KIEVIT MEPEL NL

NR. 5671 P. 1

09.07212

Per fax

NO.

Aan: Burgemeester en
Wethouders van Hoogezand-Sappemeer,
Postbus 75, 9600 AB Hoogezand.

5

AUG. 2009

Class.No. -1731.212.

RO

Afzender: Familie Vaas
Dorpsstraat 326
9605PJ Kiel Windeweer
r.t.mvaas@freeler.nl

Zienswijze

Notitie Reikwijdte en Detailniveau Plan-Mer Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand Sappemeer

1. Inleiding.

In de notitie Reikwijdte en Detailniveau PlanMer Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand Sappemeer is een aantal relevante onderwerpen m.b.t. de intensieve veehouderij niet opgenomen of nog onvolledig onderzocht. Het gaat hierbij om de volgende zaken:

- Wildgroei nieuwe mestbassins voor tijdelijke opslag van vloeibare mest;
- Ongecontroleerd uitrijden van (vloeibare-) mest met daarin potentiële ziekteverwekkers;
- Uitbreiding van intensieve veehouderijen zoals intensieve melkveehouderij, intensieve pluimveehouderij en intensieve varkenshouderijen.

2. Achtergronden en ontwikkelingen m.b.t. intensieve veehouderij

Nederland is wereldwijd het land met de meeste varkens en kippen per vierkante kilometer. Miljoenen dieren leven hier op elkaar gepakt. Ze zijn eenzijdig doorgefokt op snelle groei. Massaal gebruik van antibiotica is het gevolg. De Nederlandse vee-industrie is een ideale kraamkamer voor dierziekten die kunnen overspringen op de mens.

De megastallen, waarin tienduizenden varkens en honderdduizenden kippen op elkaar gepropt worden, zijn de meest extreme vorm van deze intensieve veehouderij. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu geeft aan dat door deze megastallen de kans op het ontstaan van voor de mens gevaarlijke ziekten verder kan toenemen.

3. Intensieve veehouderij en gezondheid

De gezamenlijke GGD'en van Brabant en Zeeland hebben in januari 2009 het informatieblad 'Intensieve veehouderij en gezondheid' opgesteld. Deze publicatie kwam tot stand na een landelijk overleg van GGD'en (medische milieukunde en infectieziektebestrijding) en het RIVM. Het informatieblad is bedoeld om gemeenteambtenaren te informeren over intensieve veehouderij en volksgezondheid. Daarnaast worden aanbevelingen gegeven m.b.t. minimalisering van risico's in de huidige intensieve veehouderij en bij schaalvergroting. In hoofdstuk 6 op pagina 15 adviseert de GGD om de mogelijke gezondheidseffecten van ruimtelijke of infrastructurele ontwikkelingen meer inzichtelijk te maken. Deze zogenaamde **Gezondheidseffectscreening** geeft een goed beeld van de milieugezondheidskwaliteit van de ontwikkelingen in een bepaald gebied. Per bron (bedrijven, wegverkeer e.d.) en per milieuaspect (geluid, lucht e.d.) worden voor het betreffende gebied de te verwachten effecten op de gezondheid berekend aan de hand van de beschikbare gegevens. In het voorliggende Plan-Mer Bestemmingsplan Buitengebied ontbreekt deze **Gezondheidseffectscreening**.

De problemen die de afgelopen jaren werden veroorzaakt door het mestbassin van dhr. Sloots in Annerveenschekanaal zijn een goed voorbeeld van overlast die regelmatig ontstaat. Klachten van omwonenden m.b.t. stankoverlast werden door de gemeente jarenlang genegeerd. Toen men eindelijk in actie kwam en Buro Blauw B.V. een geuronderzoek liet uitvoeren was de conclusie dat de geuremissie onacceptabel was en met 94 % gereduceerd moest worden om geurhinder uit te sluiten.

4. Extra activiteiten voor het Plan-Mer Bestemmingsplan Buitengebied

Op basis van de hierboven beschreven achtergrondinformatie ben ik van mening dat de volgende onderwerpen aan het Plan-Mer Bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand Sappemeer moeten worden toegevoegd.

4.1. Gezondheidseffectscreening van vloeibare mestbassins

Mest die tijdelijk wordt opgeslagen in de talloze mestbassins die in de Veenkolonien als paddenstoelen uit de grond schieten is grotendeels elders uit Nederland afkomstig. De Veenkolonien ontwikkelen zich daardoor steeds meer als het riool voor industrieel mestafval van de intensieve veehouderij in Nederland. Het is onduidelijk in welke mate deze vloeibare mest potentiële ziekteverwekkers zoals varkensgriepvirussen, vogelgriepvirussen, MRSA bacteriën en Q-koorts bacteriën bevat. Zeker is wel dat de samenstelling van dit industrieel mestafval steeds ongezonder wordt. Zo kunnen bijvoorbeeld antibiotica resistente MRSA bacteriën bij inademing tot grote problemen leiden. Het inademen van vluchtige componenten uit de mestbassins, waaraan zich mogelijk ook ziekteverwekkers binden, vormt een potentieel gevaar voor omwonenden. Zowel voor bestaande als voor nieuwe mestbassins moet een **gezondheidseffectscreening** worden uitgevoerd. Wellicht kan worden volstaan met het invoeren van klassen mestbassins, die als groep gescreend worden.

4.2. Gezondheidseffectscreening van uitrijden vloeibare mest

Regelmatig ontstaan in de Veenkolonien tijdens droge periodes in voor- en najaar stofwolken, die in de bodem geïnjecteerde mest met daarin ziekteverwekkers tot op grote afstand verspreiden. Ook zonder deze stofwolken kunnen virussen en bacteriën met de wind worden meegevoerd en zodoende de gezondheid van inwoners en bezoekers van de gemeente Hoogezand Sappemeer bedreigen.

Omdat vloeibare mest niet op de afwezigheid van ziekteverwekkers wordt gecontroleerd, dit afval niet is gecertificeerd en bovendien de exacte herkomst onduidelijk blijft, is onzeker hoe groot dit potentiële gevaar daadwerkelijk wordt. De **gezondheidseffectscreening** moet hierin duidelijkheid bieden. Als voorzorgsmaatregel tegen komende varkensgriep epidemie moet het uitrijden van (varkens-) mest onmiddellijk verboden worden totdat duidelijk is welke effecten dit heeft op de volksgezondheid.

4.3. Gezondheidseffectscreening uitbreiding intensieve veehouderijen

Bij uitbreiding van bestaande (intensieve-) veehouderijen (pluimvee, varkens en koeien) moet standaard een **gezondheidseffectscreening** worden uitgevoerd om de risico's voor omwonenden in kaart te brengen.

5. Referenties

De tekst in hoofdstuk 2 is grotendeels overgenomen van de webpagina Stopveefabrieken van milieudefensie.

http://www.ggd.nl/ggdn1/uploaddb/download_object.asp?atoom=51320&VolgNr=712

Geuronderzoek bij een mestbassin te Annerveenschekanaal, Toetsing ten behoeve van de vergunningaanvraag, november 2008. Rapportnummer BL2008.4262.01. Opdrachtgever Gemeente Aa en Hunze.

Hoogachtend,

M.P. Vaas-Bosma
R.T.M. Vaas

<henk.koop@shell.com>

24-08-2009 12:56

Aan <rg.bekhuis@hoogezand-sappemeer.nl>

Cc <lidy.lohr-muurman@shell.com>

Bcc

Onderwerp Bestemmingsplan Buitengebied; besluit MER en plan MER

Overzicht: Dit bericht is doorgestuurd.

geachte heer Bekhuis,

naar aanleiding van uw verzoek om advies aangaande de richtlijnen voor bovengenoemde MER het volgende.

Zoals u bekend zijn wij voornemens om tussen onze ondergrondse gasopslag locatie in Langelo en ons gasoverslagstation aan de De Vosholen in Sappemeer een leidingtracé aan te leggen. Het tracé is gedeeltelijk geprojecteerd in het buitengebied van uw gemeente. Een kaart met het leidingtracé is hieraan gehecht. In het tracé zal een 48""aardgastransportleiding en een 8" water/aardgascondensaatleiding worden gelegd.

Wij verzoeken u om bij het maken van het bestemmingsplan en derhalve ook bij het maken van de MER rekening te houden met dit tracé.

<<EP200906257321001.ZIP>>

Henk Koop

Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.

Correspondentieadres: Postbus 28000, 9400 H. Assen

Kantoor: Schepersmaat 2, 9405 TA Assen

Tel: 0592-363948 Fax: 0592-363606

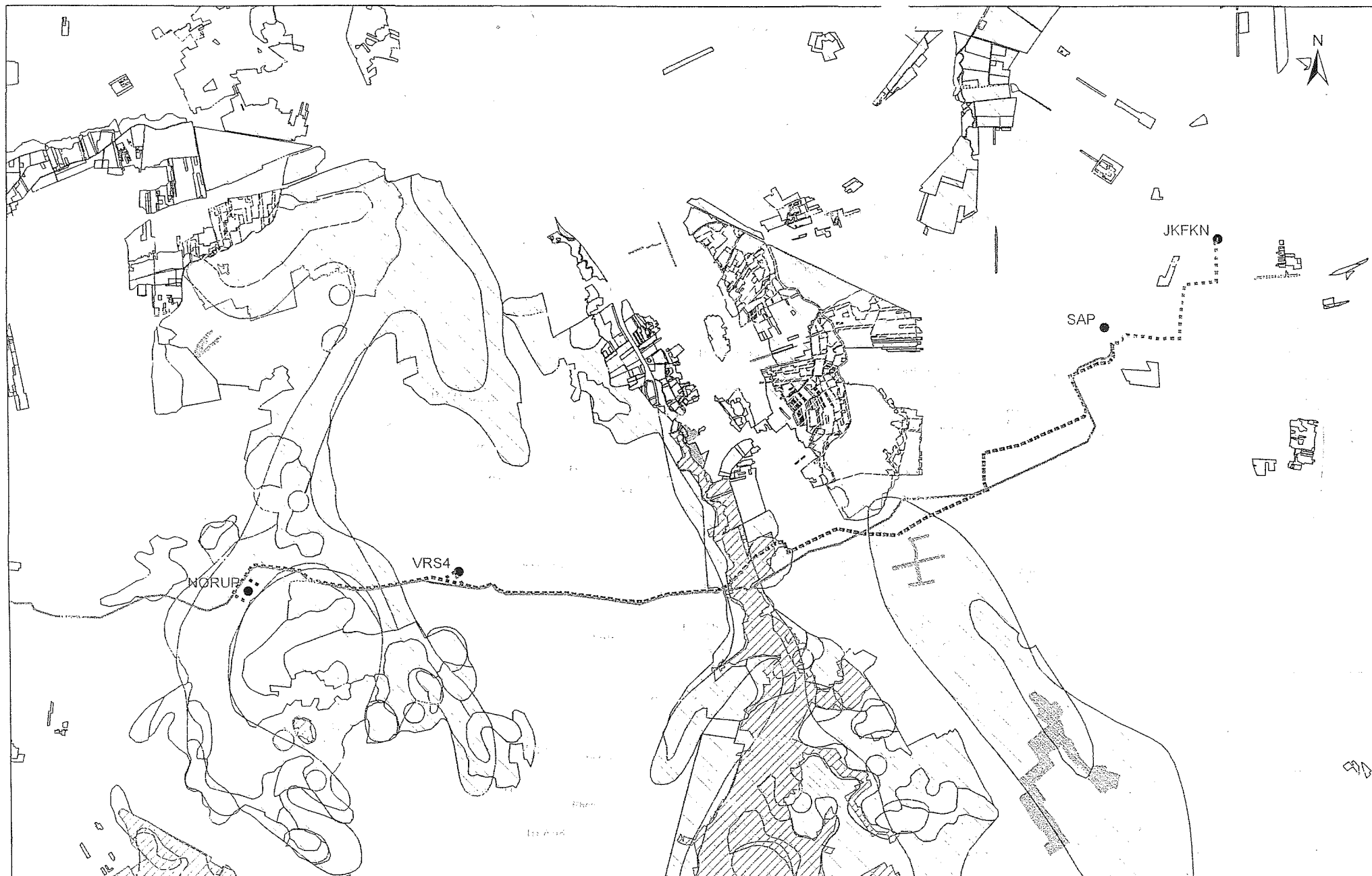
E-mail: Henk.Koop@Shell.com

Statutaire vestiging Den Haag - Handelsregister No 04008869

Internet: <<<http://www.nam.nl/>>>

EP200906257321001.ZIP

Legenda

— Piipelineiding Gasunie	□ Natura 2000 gebieden
----- Geplande Water-Aardgas Condensaatleiding	□ EHS gebieden
----- Geplande Aardgasleiding	■ Waterwingebied

NEDERLANDSE AARDOLIE MIJ.B.V.

AANMELDINGSNOTITIE
CAPACITEITSVERBETERING
AARGASPRODUCTIE GRONINGEN
NORGRON
Schaal: 1:100,000

No. 09.07285

- 6 AUG. 2009

Class.No. -1.731.212

RO

Burgemeester en Wethouders van Hoogezand-Sappemeer
Postbus 75
9600 AB HOOGEZAND

Contactpersoon

Mw. drs. G.W. Veldhuis

T 033 421 73 48

F 033 421 77 99

t.veldhuis@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie

AWT-2009-168

Uw referentie

RO/RG/20090625

- 5 AUG. 2009

Datum

Betreft advies Notitie Reikwijdte en Detailniveau planMER bestemmingsplan
Buitengebied

Geacht college,

Op 7 juli jl. ontving ik als wettelijk adviseur in de m.e.r. van u de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor de Plan-MER bestemmingsplan Buitengebied gemeente Hoogezand-Sappemeer.

Algemeen:

Vanuit het rijksbelang voor de cultuurhistorie merk ik op dat het op 27 februari 2006 op grond van de Monumentenwet 1988 aangewezen beschermd dorpsgezicht Kiel-Windeweer deel uitmaakt van het nieuwe bestemmingsplan. Het bestemmingsplan wordt t.z.t. dan ook beoordeeld of het voldoende beschermend is ex artikel 36 van de Monumentenwet. Doel van de bescherming is om de karakteristieke met de historische ontwikkeling samenhangende structuur van het beschermde dorpsgezicht te onderkennen en als zwaarwegend belang bij toekomstige (w.o. toeristisch-recreatieve) ontwikkelingen te betrekken. In Tabel 4 op p. 18 van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (te beoordelen milieuaspecten) zou naast de cultuurhistorische *elementen* ook de historisch stedenbouwkundige *structuur* van Kiel-Windeweer expliciet benoemd moeten worden.

Detailniveau:

In verband met de voorgenomen activiteit van de aanleg van een jachthaven op de grens van Kiel-Windeweer en Annerveenschekanaal (tabel 2 op p. 9) die middels een wijzigingsbevoegdheid is voorzien in het voorontwerp-plan Buitengebied verwijs ik naar de artikel 10 reactie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed op het voorontwerpplan (RDMZ, 5 september 2006, RNO 2006-1300) en naar de inhoud van het overleg dat hierover in 2008 met de (toenmalige) RACM, de provincie en uw gemeente is gevoerd. Gelet op de overwegende bezwaren van de rijksdienst tegen het opnemen van de wijzigingsbevoegdheid op voornoemde locatie, beveel ik aan om in het planMER een gedegen locatieonderzoek op te nemen naar de ruimtelijke inpassingsmogelijkheden van de aanleg van een jachthaven binnen de historisch ruimtelijke structuur van Kiel-Windeweer.

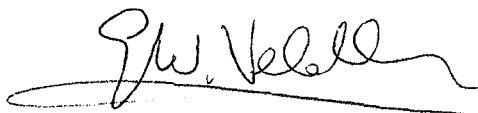
Om in termen van natuurbescherming te spreken heeft de aanleg van een jachthaven op de grens van Kiel-Windeweer en Annerveenschekanaal (binnenkort aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht) significant (negatieve) gevolgen voor de karakteristiek van beide beschermde dorpsgezichten.

Onze referentie
AWT-2009-168

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Een afschrift van deze brief zend ik naar de commissie voor de m.e.r. en naar de provincie.

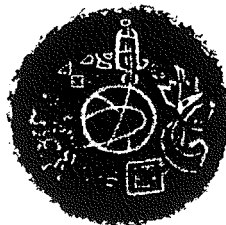
De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

De Consulente Planvorming en RO regio Noord

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'T. Veldhuis', with a long horizontal flourish extending to the right.

Mevr. drs. T. Veldhuis

afschrift brief
i.v.m. Haven Kielwindweer.

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG

Broederplein 41-3703 CD Zeist
Postbus 1001-3700 BA Zeist
t | 030-69 83 211
f | 030-69 16 169
e | info@monumenten.nl
www.monumenten.nl
Rabobank 19 23 21 757

VRM Inspectie -Noord

Postbus 30020
9700 RM GRONINGEN

No. og. 07453

14 AUG. 2009

Class.No. 1.731.212
RO

uw brief/kenmerk
gem. Hoogezand-Sappemeer
RO/EZ/AZ/20060701101
d.d. 14 juli 2006

ons nummer
RNO-2006-1300

behandeld door
O. Kloosterman

onderwerp
Bestemmingsplan "Buitengebied 2006", gemeente
Hoogezand-Sappemeer

bijlage

datum 05 SEP. 2006

Geachte inspecteur,

Naar aanleiding van het voorontwerpbestemmingsplan "Buitengebied 2006", dat mij door het gemeentebestuur van Hoogezand-Sappemeer werd toegezonden ten behoeve van het overleg ex artikel 10 BRO, bericht ik u het volgende.

Het plangebied omvat het buitengebied met daarin opgenomen het beschermde dorpsgezicht Kiel-Windweer, als zodanig aangewezen bij besluit van 27 februari 2006. Het ontwerpplan moet voor dat deel worden beoordeeld als beschermend bestemmingsplan ex art 36 Monumentenwet. De planopzet voor wat betreft het aangewezen dorpsgezicht voldoet in grote lijnen aan de vanuit de bescherming te stellen eisen. Met inachtneming van de volgende opmerkingen kan het plan te zijner tijd mijns inziens worden aangemerkt als zo'n beschermend plan.

In de planvoorschriften ontbreekt een heldere verwijzing naar de (historisch-ruimtelijke) waarden waarop de bescherming van het aangewezen dorpsgezicht zich richt. Weliswaar is in de plantoelichting een beknopte samenvatting daarvan opgenomen en is de toelichting bij het aanwijzingsbesluit als bijlage daarbij opgenomen, doch daarnaar wordt niet in de voorschriften verwezen. Het is daarom van belang dat, bijvoorbeeld in de begripsomschrijvingen, voor wat betreft de te beschermen karakteristiek een concrete koppeling met deze omschrijvingen wordt gelegd.

Het gebied van het beschermde dorpsgezicht is in het plan aangegeven met een aanduiding op de plankaart, die per bestemming is vertaald in nadere voorschriften. Het valt op dat deze vertaling niet in elke bestemming op dezelfde wijze is geschied, hetgeen wel gewenst is. Zo spreekt artikel 3.A.7 van 'behoud en bescherming' van het beschermde dorpsgezicht, artikel 6.A.2 van 'instand houding' en ontbreekt dit aspect volledig in de bestemming Verkeersdoeleinden. Het zou meer aanbeveling verdienen om in plaats van deze aanduiding één dubbelbestemming te leggen die in

meer algemene zin en eenduidig inhoud geeft aan de beoogde bescherming en de daaraan te verbinden voorschriften.

Binnen het beschermde gezicht zou het gewenst zij niet alleen aan plaats en afmetingen maar ook aan de hoofdvorm van de bebouwing nadere eisen te kunnen stellen (bijv. art. 6.C.1 en 7.C.2). De kenmerkende nokrichting in Kiel-Windeweer is haaks op het diep, daarnaast komen soms kappen voor met een richting evenwijdig daaraan. Wanneer zoals in artikel 6.B.1.e de haakse richting wordt voorgeschreven, zou de vrijstelling (6.D.1.c) alleen de evenwijdige en niet alle afwijkende richtingen mogelijk moeten maken.

Met het oog op de toetsing aan het beschermingsbelang is het gewenst om aan de Algemene vrijstellingsbevoegdheden (art. 30) de voorwaarde 'mits de cultuurhistorische en ruimtelijke karakteristiek van het beschermde dorpsgezicht niet onevenredig wordt aangetast' toe te voegen.

Aan de zuidwestzijde van Kiel-Windeweer, tegen de provinciegrens en in het open gebied grenzend aan Annerveenschekanaal is, op basis van een wijzigingsbevoegdheid, de aanleg van een recreatiegebied / jachthaven voorzien. In de plantoelichting is een uitwerkingsschets opgenomen en wordt gewag gemaakt van een particulier onderzoek naar de ontwikkelingsmogelijkheden. Dit open gebied vormt echter een essentieel onderdeel van de veenkoloniale opbouw van Kiel Windeweer, waarbij bovendien de herkenbaarheid van de – aan de hoofdstructuur aangehaakte – verbinding met de Drentse veenkoloniën (Annerveenschekanaal) en van de provinciegrens (de zgn. Semslinie, tevens de achtergrens van Annerveenschekanaal) een belangrijke rol speelt. Gelet op de waardevolle structuurkenmerken van Kiel-Windeweer, nog versterkt door de relatie met het nog in procedure zijnde dorpsgezicht Annerveenschekanaal, is een dergelijke ruimtelijke ontwikkeling op deze locatie strijdig met de te beschermen karakteristiek van het aangewezen dorpsgezicht. De desbetreffende wijzigingsbevoegdheid (art. 31.F) zou dan ook moeten vervallen.

Het is gewenst de wijzigingsmogelijkheid voor gasboringen (art. 31.D) eveneens uit te sluiten voor het beschermde dorpsgezicht, borgterrein en archeologisch waardevol terrein.

Op de plankaart is binnen het gebied van het beschermde dorpsgezicht een aantal (veenkoloniale) kavels bestemd voor "Bos", kennelijk overeenkomstig de bestaande toestand. Omdat de kenmerkende openheid eerder hersteld kan worden door het toekennen van een agrarische bestemming A(o+v), overeenkomstig de aangrenzende percelen, verdient het aanbeveling deze mogelijkheid alsnog te onderzoeken.

De (nadere) interpretatie van de beschermenswaardige karakteristiek van het beschermde dorpsgezicht neemt een belangrijke plaats in bij de toekomstige hantering van dit bestemmingsplan. Wellicht ten overvloede kan worden gewezen op de mogelijkheid de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te benaderen voor advisering op dit aspect, ook wanneer dat niet expliciet in het plan is voorgeschreven.

In verband met de fusie tussen de RDMZ en de ROB, die binnenkort plaatsvindt, is het gewenst om in de planvoorschriften nu al te verwijzen naar de nieuwe Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM).

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Afschrift zend ik aan de provincie Groningen en aan de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

De (waarnemend) Directeur van de ROB en RDMZ,
voor deze,
de consultant stedenbouw in de Regio Noord/Oost,

Kloosterman.

(ir J.O.D. Kloosterman)

BRANDWEER

Regio Groningen

No. 09.07962

- 2 SEP. 2009

Class.No. - 1.731.212.

RO

Afdeling Risicobeheersing

Gemeente Hoogezand-Sappemeer
Afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling
De heer R.G. Bekhuis
Postbus 75
9600 AB HOOGEZAND

BEZOEKAADRES

Sontweg 10

WEBSITE

brandweer.groningen.nl

POSTADRES

Postbus 584

9700 AN Groningen

Telefoon (050) 367 47 77

Fax (050) 367 46 66

Telefoon (050) 367 47 34

Bijlage(n)

Ons kenmerk HV 09.2042431

Datum 1-9-2009

Uw brief van 26-06-2009

Uw kenmerk RO/RG/20090625

Onderwerp Advies besluitMER en planMER

Behandeld door C. Vaarkamp

E-mailadres coen.vaarkamp@hvd.groningen.nl

Geachte heer Bekhuis,

Op 29 juni jl. heeft de heer Vaarkamp van mijn dienst de besluitMER en planMER met daarbij behorende voorttoets, ten behoeve van de herziening van het bestemmingsplan Buitengebied, van u ontvangen. Daarbij heeft u gevraagd om een schriftelijke reactie door de regionale brandweer. Naar aanleiding van uw verzoek zijn de stukken beoordeeld in het kader van externe veiligheid, waarbij dit advies ingaat op het groepsrisico.

Uit beoordeling van de ontvangen stukken blijkt, dat in de omgeving van het geplande tuinbouwgebied een aantal risicobronnen aanwezig is. Dit betreft de Rijksweg A7 en een tweetal aardgasleidingen van de NAM en Gasunie. Dit zijn transportroutes van gevaarlijke stoffen die een invloedsgebied (1% letaliteitsgrens) hebben, waarbinnen het plangebied valt. Dit geeft externe veiligheidsrisico's. Hierdoor is mogelijk sprake van groepsrisico.

Groepsrisico

Ten zuiden van het plangebied bevindt zich de Rijksweg A7. Over de A7 vindt vervoer van gevaarlijke stoffen plaats. Het invloedsgebied reikt tot in het plangebied. Voor vervoer van gevaarlijke stoffen is het (ontwerp) Provinciaal Basisnet Groningen (PBG) van toepassing. Het PBG geeft voor de A7 een invloedsgebied aan van 1500 meter. Hierdoor is verantwoording van het groepsrisico noodzakelijk.

In de omgeving van het plangebied bevinden zich ook twee aardgasleidingen. Ten noorden van het plangebied een 24 inch en 80 bar NAM-leiding (3210900) en ten zuiden een 6 inch en 40 bar leiding (N-508-50) van de Gasunie.

Brandweer Stad & Regio
Groningen is onderdeel van
de Hulpverleningsdienst
Groningen, samen met
de vakdirectie GGD.
De vakdirectie Brandweer
treedt op als brandweer
voor de stad Groningen en
als regionale brandweer.
De Brandweer voert de
werkzaamheden uit van de
gemeenschappelijke
regeling Hulpverlening en
Openbare Gezondheidszorg,
en samenwerkingsverband
van de Groningse
gemeenten.

Hulpverleningsdienst Groningen

Advies besluitMER en planMER

Het falen van aardgasleidingen wordt voornamelijk veroorzaakt door schade door derden. Dit blijkt uit het rapport "Risicoanalyse aardgastransportleidingen" van de Gasunie (d.d. 18 december 2008), wat ook geldt voor NAM-leidingen. Bij schade aan de leiding zijn een flare (fakkelbrand) en een explosie mogelijk. De 35 kW/m² contour (100% letaal) en de 9,84 kW/m² contour (1% letaal) zijn afhankelijk van de druk en diameter en liggen bijvoorbeeld voor de NAM-leiding op respectievelijk 150 en 330 meter.

BEZOEKADRES

Sontweg 10

WEBSITE

brandweer.groningen.nl

POSTADRES

Postbus 584

9700 AN Groningen

Het geplande tuinbouwgebied ligt in het invloedsgebied van de leidingen. In verband met verantwoording van het groeprisico, adviseer ik u de NAM en Gasunie bij deze ontwikkeling te betrekken. Voor de NAM kan dit door contact op te nemen met de heer H. Koop, zijn telefoonnummer is (0592) 369 111. Voor de Gasunie is er het Concernloket Gasunie, (06) 2126 74 12.

Telefoon (050) 367 47 77

Fax (050) 367 46 66

Mijnbouwinstallaties

Momenteel vallen mijnbouwinstallaties (waaronder het opsporen en winnen van aardgas) nog niet onder de werking van het Besluit externe veiligheid installaties (Bevi). Ik wil u er graag op attenderen dat dergelijke installaties bij de volgende wijziging van het Bevi hier wel onder gaan vallen.

Bereikbaarheid en bluswatervoorzieningen

Ten aanzien van de bereikbaarheid en bluswatervoorzieningen voor het plangebied is er afstemming geweest met brandweer Hoogezand-Sappemeer. Hieruit is naar voren gekomen dat het plangebied voldoende bereikbaar is. De aanwezige bluswatervoorzieningen zijn echter voor de geplande ontwikkelingen onvoldoende. Voor voldoende en adequate bluswatervoorzieningen geldt de handleiding 'Bereikbaarheid en bluswatervoorzieningen regio Groningen'. Voor een goede inpassing van de bluswatervoorzieningen adviseer ik u contact op te nemen met de heer P. Venema van brandweer Hoogezand-Sappemeer, zijn telefoonnummer is (0598) 361 578.

Voor de volledigheid wijs ik u erop dat, gezien de globale opzet van het wijzigingsgebied, bij de verdere indeling van het plangebied (in de ontwerpfase) nog nadere eisen kunnen worden gesteld.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Indien u naar aanleiding van deze brief nog vragen heeft, kunt u contact opnemen met de heer Vaarkamp.

Met vriendelijke groet,

R. Knoop

Ondercommandant Brandweer Regio Groningen

Nb. deze brief is in afschrift naar de commandant van brandweer Hoogezand-Sappemeer verzonden.

Brandweer Stad & Regio
Groningen is onderdeel van
de Hulpverleningsdienst
Groningen, samen met
de vakdirectie GGD.
De vakdirectie Brandweer
treedt op als brandweer
voor de stad Groningen en
als regionale brandweer.
De Brandweer voert de
werkzaamheden uit van de
gemeenschappelijke
regeling Hulpverlening en
Openbare Gezondheidszorg,
een samenwerkingsverband
van de Groningse
gemeenten.

Notitie Reikwijdte en Detailniveau
Plan-MER Bestemmingsplan
Buitengebied gemeente Hoogezand-Sappemeer

Gemeente Hoogezand-Sappemeer

10 juni 2009

Rapport

9V1272

HASKONING NEDERLAND B.V.
MILIEU

Chopinlaan 12
Postbus 8064
9702 KB Groningen
+31 (0)50 521 42 14 Telefoon
+31 (0)50 526 14 53 Fax
info@groningen.royalhaskoning.com E-mail
www.royalhaskoning.com Internet
Arnhem 09122561 KvK

Documenttitel Notitie Reikwijdte en Detailniveau
 Plan-MER Bestemmingsplan
 Buitengebied gemeente Hoogezand-Sappemeer

Status Rapport
Datum 10 juni 2009

Projectnummer 9V1272
Opdrachtgever Gemeente Hoogezand-Sappemeer
Referentie 9V1272/R00003/JVGR/Gron

Auteur(s) drs. I.W. (Ingmar) Hans
 drs. J.H. (Jan) van Grootheest

Collegiale toets
en vrijgave door dr. A.J.M. (Sandra) Bos

Datum/paraaf 10-06-2009...

INHOUDSOPGAVE

		Blz.
1	INTRODUCTIE	1
1.1	Algemeen	1
1.2	Aanleiding	1
1.3	Procedure plan-MER	2
1.4	Visie op plan-MER	4
1.5	Afstemming besluit-MER tuinbouwgebied Sappemeer-Noord	4
1.6	Leeswijzer	4
2	REIKWIJDTE PLAN-MER	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Selectiecriteria	5
2.3	Selectie onderwerpen plan-MER bestemmingsplan Buitengebied	7
3	DETAILNIVEAU PLAN-MER	11
3.1	Inleiding	11
3.2	Nadere uitwerking onderwerpen plan-MER	11
3.3	Beïnvloeding Natuur	14
3.4	Cumulatieve effecten	15
3.5	Ontwikkeling van alternatieven	16
4	AANPAK MILIEUBEOORDELING	17
4.1	Inleiding	17
4.2	Aanpak en beoordelingskader	17
4.3	Resultaat	18

1 INTRODUCTIE

1.1 Algemeen

Het bestemmingsplan Buitengebied dat de gemeente Hoogezand-Sappemeer in 1993 heeft vastgesteld, is beleidsmatig en juridisch verouderd en wordt daarom herzien. Het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied moet garanderen dat de planologische regeling voor het buitengebied minimaal 10 jaar actueel is. De gehanteerde vraagstelling, die bij het opstellen van het bestemmingsplan wordt gehanteerd, is:

'Hoe kan de gemeente via het bestemmingsplan Buitengebied er aan bijdragen dat het buitengebied leefbaar blijft voor boeren en buitenlui en tegelijkertijd zijn niet geringe landschappelijke en stedenbouwkundige kwaliteiten behoudt'.

In het ontwerp bestemmingsplan Buitengebied is sprake van een aantal ontwikkelingen met mogelijk aanzienlijke milieueffecten.

1.2 Aanleiding

Op 27 juni 2001 is de Europese richtlijn betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's vastgesteld.¹ Het doel van deze richtlijn is om bij de besluitvorming over plannen en programma's het milieu een volwaardige plaats te geven. In Nederland is deze richtlijn bekend geworden onder de naam Strategische Milieubeoordeling (SMB).

In september 2006 is de richtlijn omgezet in nationale wetgeving. De Wet Milieubeheer (hoofdstuk 7 Wm) en het Besluit milieueffectrapportage 1994 (Besluit m.e.r. 1994) zijn hierdoor gewijzigd. Als plannen (uiteindelijk) kunnen leiden tot concrete projecten of activiteiten met mogelijk nadelige gevolgen voor het milieu dan kan een m.e.r. voor plannen (plan-m.e.r.) uitgevoerd moeten worden.² Later kan dan alsnog een besluit-m.e.r.plicht bestaan bij de daadwerkelijke realisering van de voorgenomen m.e.r.plichtige activiteit.

Voorafgaand aan besluiten door een overheid is het verplicht om voor bepaalde plannen een plan-m.e.r. uit te voeren. Het gaat daarbij om wettelijk of bestuursrechtelijk verplichte plannen:

- die het *kader vormen* voor toekomstige besluit-m.e.r.(beoordelings)plichtige besluiten, zoals genoemd in kolom 4, onderdeel C en D van het Besluit m.e.r. 1994 (artikel 7.2, tweede lid, Wm) of;³
- waarvoor een Passende Beoordeling nodig is op grond van artikel 19f, lid 1 van de Natuurbeschermingswet 1998 (artikel 7.2a Wm).

Het gemeentebestuur van Hoogezand-Sappemeer heeft zich gesteld gezien voor de vraag of voor het bestemmingsplan 'Buitengebied' een plan-MER moet worden

¹ Richtlijn 2001/42/EG, Pb. EG 2001 L 197, p 30 e.v.

² Er kan onderscheid gemaakt worden tussen de termen 'm.e.r.' en 'MER'. De term 'm.e.r.' staat voor de milieueffectrapportage procedure en de term 'MER' betreft het daadwerkelijke Milieu Effect Rapport

³ In het Besluit m.e.r. 1994 zijn de bestuursrechtelijk en wettelijk verplichte plannen limitatief opgenomen

opgesteld. Aan de hand van het voorontwerp bestemmingsplan 'Buitengebied 2006' en de mondelinge toelichting daarop van de heer R.G. Bekhuis (d.d. 9 februari 2009) is een quickscan⁴ uitgevoerd en beoordeeld of het plan een kader vormt voor toekomstige besluit-m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteiten en daardoor plan-m.e.r.plichtig is.

Met betrekking tot het bestemmingsplan Buitengebied is geconstateerd dat het plan voor een aantal m.e.r.plichtige onderwerpen een kader vormt en dat voor een aantal onderwerpen mogelijk een Passende Beoordeling moet worden gemaakt. Daarom is voor het bestemmingsplan Buitengebied de plan-m.e.r.procedure ingezet.

Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Voor u ligt de Notitie Reikwijdte en Detailniveau waarin wordt aangegeven welke onderwerpen in het milieuraapport behandeld worden. Daarnaast wordt aangegeven op welke wijze en met welk detailniveau de milieueffecten van deze onderwerpen beschreven zullen worden.

1.3 Procedure plan-MER

Voor de totstandkoming van het plan-MER wordt aangesloten bij de bestemmingsplanprocedure. Daarnaast zijn de wettelijke eisen voor plan-MER uit de Wet milieubeheer van belang.

In onderstaand overzicht is weergegeven hoe het proces van het bestemmingsplan en het plan-MER gelijktijdig verlopen in de tijd. De wettelijke verplichtingen zijn hierin cursief aangegeven.

Tabel 1. Overzicht procedure plan-m.e.r., gekoppeld aan de relevante stappen van de bestemmingsplanprocedure

Relevante stappen bestemmingsplanprocedure	Procedure plan-MER
Voorontwerp Bestemmingsplan	Beoordeling noodzaak plan-MER
	<i>Openbare kennisgeving*</i>
	Opstellen startnotitie R&D
	Vaststellen startnotitie R&D door B&W
	<i>Raadpleging R&D, evt. advies Cmer</i>
	<i>Opstellen plan-MER</i>
Vaststellen Ontwerp Bestemmingsplan	Vaststellen plan-MER door B&W
Ter inzage legging Ontwerp Bestemmingsplan	<i>Ter inzage legging en inspraak op plan-MER</i>
	<i>Advies Commissie m.e.r. voor natuur</i>
Definitief Bestemmingsplan	<i>Opstellen motiveringsparagraaf</i>
	<i>Evaluatie</i>
Bestemmingsplanprocedure	

Toelichting

R&D : reikwijdte en detailniveau

cursief : wettelijke verplichting

* : de openbare kennisgeving valt samen met het uitbrengen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau

⁴ Plan-m.e.r.plicht bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer, Royal Haskoning, 4 maart 2009 (ref. 9V0578/N00002/JVGR/Gron)

De wettelijke verplichtingen worden onderstaand nader uitgewerkt.

Openbare kennisgeving

De openbare kennisgeving van het voornemen een plan-MER voor het bestemmingsplan Buitengebied uit te voeren, vormt de start van de plan-m.e.r.procedure. De openbare kennisgeving valt samen met het uitbrengen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau.

Raadpleging Reikwijdte en Detailniveau

De volgende wettelijke stap in de plan-m.e.r.procedure is de raadpleging over de reikwijdte en het detailniveau van het plan-MER. De gemeente Hoogezand-Sappemeer heeft hiervoor de voorliggende Notitie Reikwijdte en Detailniveau (R&D) opgesteld. Na vaststelling van deze notitie door B&W van Hoogezand-Sappemeer, worden bestuursorganen en instanties geraadpleegd over de reikwijdte en het detailniveau van het plan-MER. De raadpleging vindt plaats per brief. In de brief vraagt de gemeente de instanties om advies over de milieu-informatie die moet worden betrokken bij de beoordeling van de milieueffecten van relevante ruimtelijke ontwikkelingen en mogelijke alternatieven. Als bijlage bij de brief is de Notitie R&D toegevoegd.

De gemeente Hoogezand-Sappemeer zal ten aanzien van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau een adviesaanvraag indienen bij de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.).

De reacties van de geraadpleegde instanties zullen worden meegenomen in het vervolg op te stellen plan-MER. Daarnaast wordt in het plan-MER aangegeven in hoeverre het afwijkt van hetgeen beschreven is in de Notitie R&D.

Overige wettelijke vereisten

Nadat de Notitie R&D is opgesteld, wordt het plan-MER opgesteld. Het plan-MER zal in het najaar van 2009 samen met het Ontwerp bestemmingsplan ter inzage worden gelegd. Het plan-MER zal ter toetsing aan de Commissie m.e.r. worden voorgelegd. Deze toetsing is verplicht indien mogelijk sprake is van effecten op natuur (Natura 2000-gebieden en Ecologische Hoofdstructuur (EHS)).

In het ontwerp bestemmingsplan wordt in een motiveringsparagraaf beschreven op welke wijze bij de keuzes in het bestemmingsplan rekening is gehouden met de mogelijke gevolgen voor het milieu.

In het plan-MER wordt tenslotte aangegeven op welke manier monitoring en evaluatie van effecten zal plaatsvinden.

Vaststelling bestemmingsplan en plan-MER

Vaststelling van het definitieve bestemmingsplan en het plan-MER door de gemeenteraad van Hoogezand-Sappemeer is voorzien in het voorjaar van 2010.

1.4 Visie op plan-MER

De plan-m.e.r.procedure heeft betrekking op de verschillende functies in het planvormingsproces van het bestemmingsplan. Doel van het plan-MER is om bij de besluitvorming over het bestemmingsplan het milieu een volwaardige plaats te geven met het oog op de bevordering van een duurzame ontwikkeling.

Het biedt het gemeentebestuur een kader voor discussie over de milieuambities en milieuaspecten van het bestemmingsplan met betrokken bestuursorganen, instanties en burgers.

Het biedt milieu-input voor de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente Hoogezand-Sappemeer. Alternatieve ontwikkelingsrichtingen worden in beeld gebracht en beoordeeld op hun effecten. De afweging van alternatieven ligt ten grondslag aan de keuzes die gemaakt worden voor het bestemmingsplan.

Het plan-MER vormt tevens een 'agenda' voor de navolgende m.e.r.-procedures die doorlopen zullen worden voor de besluiten omtrent verschillende onderwerpen die in het plan-MER reeds zijn behandeld.

Het plan-MER zal tevens een beschrijving geven van de verwachte cumulatieve milieueffecten van het bestemmingsplan.

1.5 Afstemming besluit-MER tuinbouwgebied Sappemeer-Noord

Een onderdeel van het bestemmingsplan Buitengebied is het tuinbouwgebied Sappemeer-Noord. De opname van dit tuinbouwgebied in het bestemmingsplan is zowel plan-m.e.r.plichtig als besluit-m.e.r.plichtig. Als een bestemmingsplan zowel plan-m.e.r.-als besluit-m.e.r.plichtig is, kan worden volstaan met een besluit-m.e.r. De plan-m.e.r.plicht treedt dan terug. Dit betekent dat voor het tuinbouwgebied de (zwaardere) besluit-m.e.r.procedure moet worden doorlopen.

Parallel aan voorliggende Notitie Reikwijdte en Detailniveau Bestemmingsplan Buitengebied gemeente Hoogezand-Sappemeer, ligt een Startnotitie voor het tuinbouwgebied Sappemeer-Noord ter inzage, die de procedure voor de besluit-m.e.r. inleidt.

1.6 Leeswijzer

In het tweede hoofdstuk van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau wordt in gegaan op de reikwijdte van het plan-MER. Dit betreft de selectiecriteria en de selectie van onderwerpen. Het derde hoofdstuk gaat in op het detailniveau waarop de verschillende onderwerpen in het plan-MER worden beoordeeld. In hoofdstuk 4 wordt de aanpak van de milieubeoordeling behandeld.

2 REIKWIJDTE PLAN-MER

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de reikwijdte van het plan-MER beschreven. In paragraaf 2.2 komen de selectiecriteria voor onderwerpen in het plan-MER aan bod, waarbij specifiek wordt ingegaan op het begrip 'kaderstellend'. Vervolgens worden in paragraaf 2.3 de onderwerpen uit het bestemmingsplan 'Buitengebied' benoemd, die in het plan-MER behandeld zullen worden.

2.2 Selectiecriteria

Algemene selectiecriteria

Het is verplicht om voorafgaand aan de vaststelling van bepaalde plannen een milieu-effectrapport op te stellen (een zogenoemd plan-MER). Het gaat daarbij om plannen die betrekking hebben op activiteiten die belangrijke nadelige gevolgen kunnen hebben voor het milieu. Meer concreet geldt de plan-m.e.r.plicht voor:

- plannen die het kader vormen voor m.e.r.plichtige of m.e.r.beoordelingsplichtige besluiten (artikel 7.2, tweede lid, Wet milieubeheer), en;
- wettelijk of bestuursrechtelijk verplicht vast te stellen plannen, waarvoor een Passende Beoordeling moet worden gemaakt op grond van artikel 19f, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 (artikel 7.2a Wet milieubeheer).

Kader voor m.e.r.(beoordelings)plichtige besluiten

Teneinde te bereiken dat al in een vroegtijdig stadium (op abstract-strategisch niveau) een verantwoorde afweging wordt gemaakt, heeft de wetgever ervoor gekozen plannen die een kader vormen voor deze m.e.r.(beoordelings)plichtige besluiten plan-m.e.r.plichtig te maken.

De vraag is, wanneer sprake is van kaderstelling. Kaderstelling wordt in de Nederlandse wetgeving niet gedefinieerd. Wel wordt in de parlementaire geschiedenis het volgende aangegeven. Het plan of de onderdelen van het plan moeten, om kaderstellend te kunnen zijn, enige mate van concreetheid hebben. Er moet in elk geval een duidelijke relatie zijn met één of meer activiteiten zoals opgenomen in onderdeel C of D van de bijlage behorend bij het Besluit m.e.r. 1994. Met andere woorden, de plannen moeten ten minste 'de toon zetten voor'.⁵

In de Wm wordt bepaald dat een plan in elk geval het kader voor een zodanig besluit vormt, indien in dat plan een locatie of een tracé wordt aangewezen voor de desbetreffende m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteit dan wel indien ten aanzien van die activiteit één of meerdere locaties of tracés worden overwogen.⁶ Kortom: een activiteit in een bestemmingsplan dient in ieder geval in zekere mate concreet te zijn, wil het voor een plan-m.e.r. in aanmerking komen.

Dit betekent niet dat wanneer geen locatie of tracé wordt aangewezen, dat een activiteit dan onvoldoende concreet is. Wanneer een activiteit mogelijk wordt gemaakt terwijl nog

⁵ Velsen, S.M., *Milieu-effectrapportage bij ruimtelijke plannen: Quo vadis? (deel 1)*. BR 2007/218, p. 927

⁶ Artikel 7.2 lid 2 Wm

geen locatie is aangewezen, kan de activiteit in een aantal gevallen toch beschouwd worden als een voldoende concrete activiteit.

Een uitspraak is voldoende concreet wanneer het plan het beoordelingskader kan vormen voor nageschakelde planvorming (zoals een bestemmingsplan) of toekomstige besluiten. Een uitspraak is ook voldoende concreet wanneer in redelijkheid een verband te leggen is tussen de beleidsuitspraak en de milieugevolgen, zowel in ruimte als in tijd. Wanneer de milieugevolgen niet te voorspellen zijn of er nauwelijks milieugevolgen te verwachten zijn, is een beoordeling niet zinvol.

Vervolgbesluitvorming

Beleidsuitspraken over activiteiten waarover al vervolgbesluitvorming heeft plaatsgevonden, bijvoorbeeld in de vorm van vaststelling en goedkeuring van een bestemmingsplan en vergunningverlening, vallen niet onder de plan-m.e.r.plicht. Dit geldt ook voor beleidsuitspraken die een bestaande situatie vastleggen.

Indien een eerder (bijvoorbeeld provinciaal) ruimtelijk plan al voorziet in een bepaalde ontwikkeling, en de gemeente is gehouden het betreffende ruimtelijke besluit over te nemen, dan geldt voor deze ontwikkeling eveneens geen plan-m.e.r.plicht. Het gaat er hier om dat de gemeente voor deze ontwikkeling niet het bevoegd gezag is.

Wanneer voor een project reeds een MER wordt of is gemaakt, betekent dit nog niet dat ook vervolgbesluitvorming heeft plaatsgevonden. Afhankelijk van de status van de vervolgbesluitvorming dient te worden bepaald of een plan-MER noodzakelijk is. De informatie uit het MER kan worden gebruikt in het plan-MER.

Passende Beoordeling

Voor speciale beschermingszones, zoals bedoeld in de Vogel- en Habitatrichtlijn, geldt een streng beschermingsregime. Dit regime houdt in dat moet worden beoordeeld of de wezenlijke kenmerken van het gebied in gevaar zullen komen, als een activiteit significante gevolgen kan hebben voor dat gebied. Deze beoordeling wordt een Passende Beoordeling genoemd.

Dit beschermingsregime geldt niet alleen voor besluiten, maar ook voor plannen. Aangezien het opstellen van een milieueffectrapport een uitermate geschikt instrument is voor het uitvoeren van een Passende Beoordeling, heeft de wetgever ervoor gekozen alle plannen, waarvoor een Passende Beoordeling moet worden gemaakt, plan-m.e.r.plichtig te maken.

In de gemeente Hoogezand-Sappemeer ligt het Vogelrichtlijngebied Zuidlaardermeergebied. Het Zuidlaardermeergebied maakt deel uit van het Europese netwerk van natuurgebieden Natura 2000.

Voor het uitvoeren van een Passende Beoordeling is het streven om te volstaan met één toetsmoment. Dit is echter alleen mogelijk als het te toetsen plan, eventueel met wijzigingsbevoegdheid, voldoende concreet is; een activiteit wordt bij voorkeur éénmalig passend beoordeeld. Is een activiteit echter nog onvoldoende concreet, dan zit er niets anders op dan het bestemmingsplan eerst apart te toetsen en later de activiteit, als de mogelijke effecten en mogelijke mitigerende maatregelen meer duidelijk zijn.

2.3 Selectie onderwerpen plan-MER bestemmingsplan Buitengebied

Activiteiten uit het vorige bestemmingsplan Buitengebied

Bij het bepalen van de m.e.r.plicht worden reeds gerealiseerde activiteiten buiten beschouwing gelaten.⁷ Er is alleen rekening gehouden met voorgenomen activiteiten voorzover deze activiteiten wijzigen of uitbreiden ten opzichte van de bestaande activiteit in het vigerende bestemmingsplan Buitengebied. Wel geldt voor bestemde activiteiten in het vorige bestemmingsplan Buitengebied die nog niet zijn gerealiseerd, maar opnieuw worden bestemd, een plan-m.e.r.plicht, indien de drempelwaarde overschreden wordt en niet eerder een MER gemaakt is.

Onderwerpen plan-MER bestemmingsplan Buitengebied

Voor de selectie van onderwerpen die meegenomen worden in het plan-MER is een groslijst opgesteld waarin alle mogelijke onderwerpen zijn opgenomen die mogelijk zouden kunnen vallen onder de plan-m.e.r.plicht. Vervolgens is aan de hand van de selectiecriteria bepaald welke onderdelen meegenomen dienen te worden. Aan de selectie van onderwerpen ligt de notitie 'Plan-m.e.r.plicht bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer'⁸ ten grondslag.

Onderwerpen waarvan op basis van de selectiecriteria is afgewogen om deze mee te nemen in het plan-MER zijn:

1. *Exploitatie van aardgas, zowel proefboringen als winning*

De opsporing van aardgas is m.e.r.plichtig in gevallen waarin de activiteit plaatsvindt in een 'gevoelig gebied'. Hiertoe behoren Natura 2000-gebieden en de Ecologische Hoofdstructuur.⁹

De winning van aardgas is een m.e.r.plichtige activiteit in gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op een gewonnen hoeveelheid van meer dan 500.000 m³ per dag.¹⁰

Met de opname van een algemene wijzigings- of vrijstellingsbevoegdheid in het bestemmingsplan Buitengebied, waarmee deze m.e.r.plichtige activiteiten mogelijk wordt gemaakt, is het bestemmingsplan Buitengebied kaderstellend voor deze activiteit.

⁷ Zie Nota van toelichting bij het oorspronkelijke Besluit m.e.r. 1994, Stb. 1994, 540, p.46

⁸ Plan-m.e.r.plicht bestemmingsplan Buitengebied Hoogezand-Sappemeer, Royal Haskoning, 4 maart 2009 (ref. 9V0578/N00002/JVGR/Gron)

⁹ Zie onderdeel A van de bijlage bij het Besluit m.e.r. 1994 onder begripsbepaling 'gevoelig gebied', sub 2

¹⁰ Besluit m.e.r. 1994, Onderdeel C, artikel 17.1 en 17.2 en Onderdeel D, artikel 17.1 en 17.2

2. *Uitbreiding van intensieve veehouderijen*

De oprichting, wijziging of uitbreiding van een inrichting bestemd voor het fokken, mesten of houden van pluimvee of varkens is m.e.r.(beoordelings)plichtig in gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op 60.000 of meer plaatsen voor mesthoenders, 45.000 of meer plaatsen voor hennen, 2.200 of meer plaatsen voor mestvarkens of 350 of meer plaatsen voor zeugen.¹¹

Met de opname van een wijzigingsbevoegdheid voor vergroting van het agrarische bouwblok en een vrijstellingsmogelijkheid voor vergroting van de stalvloer, wordt deze activiteit in het bestemmingsplan mogelijk gemaakt. Omdat het bestemmingsplan Buitengebied geen uitspraak doet over maximale aantallen plaatsen voor dieren, bestaat de mogelijkheid dat bovenstaande drempelwaarden kunnen worden overschreden. Deze uitbreidingsmogelijkheid maakt het bestemmingsplan kaderstellend voor een m.e.r.plichtige activiteit.

3. *Uitbreiding intensieve veehouderij Vossenburg 1, Kiel-Windeweer*

De bestaande intensieve veehouderij aan de Vossenburg 1 te Kiel-Windeweer is voornemens uit te breiden. Deze uitbreiding wordt opgenomen in het bestemmingsplan Buitengebied. Bij de uitbreiding van de intensieve veehouderij aan de Vossenburg 1, een vleeskuikenbedrijf, wordt de drempelwaarde uit het Besluit m.e.r. wat betreft het aantal dieren overschreden. Dit maakt het bestemmingsplan kaderstellend voor een m.e.r.plichtige activiteit.

Voor de uitbreiding van de intensieve veehouderij wordt door de initiatiefnemer een besluit-MER opgesteld.

Voortoets in het kader van de Natuurbeschermingswet

In het bestemmingsplan wordt een aantal activiteiten mogelijk gemaakt die niet m.e.r.(beoordelings)plichtig zijn, maar waarvan significante effecten op het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied op voorhand niet zijn uit te sluiten. Als significante effecten niet zijn uit te sluiten, moet een Passende Beoordeling worden gemaakt. Het gaat hier met name om activiteiten die met wijzigingsbevoegdheid, vrijstellingsbevoegdheid of door het bieden van ontwikkelingsmogelijkheden mogelijk worden gemaakt.

Om te bepalen of een Passende Beoordeling moet worden gemaakt, is een voortoets uitgevoerd¹².

De resultaten van de voortoets geven aanleiding om een tweetal activiteiten in het plan-MER mee te nemen. Deze zijn:

- Ontwikkelingsmogelijkheden in Natura 2000-gebied.
- Ontwikkelingsmogelijkheden recreatieve doeleinden.

¹¹ Besluit m.e.r. 1994, Onderdeel C, artikel 14 en Onderdeel D, artikel 14

¹² Schoppers, E.J. en L.L.J. van Nieuwerburgh [2009] Voortoets Bestemmingsplan Buitengebied gemeente Hoogezand-Sappemeer. Royal Haskoning. Ref. 9V1272/R00002/ESCH/Gron

Van de overige activiteiten die in de voortoets zijn behandeld, kunnen significante effecten op het Natura 2000-gebied worden uitgesloten, of kunnen significante effecten naar alle waarschijnlijkheid worden uitgesloten. Voor deze activiteiten hoeft (zeer waarschijnlijk) geen Passende Beoordeling te worden uitgevoerd. Daarom worden deze niet in het plan-MER meegenomen. Deze overige activiteiten zullen in het plan-MER wel in beschouwing worden genomen als onderdeel van de cumulatieve effecten (zie paragraaf 3.4).

In onderstaand kader 1 wordt de conclusie van de voortoets nader toegelicht.

Kader 1. Toelichting conclusie voortoets

In onderstaande tabel 2 wordt een overzicht weergegeven van alle activiteiten. In de tweede kolom wordt weergegeven of deze activiteit een mogelijk effect kan hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied 'Zuidlaardermeergebied'.

Een '0' geeft aan dat significant negatieve effecten uit te sluiten zijn (groen) en bij een '-' kan een significant negatief effect niet uitgesloten worden (rood) en zal een Passende Beoordeling moeten worden doorlopen. Deze categorie komt hier niet voor.

Een '0/-' geeft aan dat op basis van expert judgement bepaald is dat individuele initiatieven geen significant negatieve effecten voor de instandhoudingsdoelen veroorzaken (geel). Bij een worst-case waarbij alle initiatieven zullen doorgaan en extra verstoring kan worden veroorzaakt (verhoogde verkeersintensiteit, recreatiedruk etc.), zullen significant negatieve effecten naar alle waarschijnlijkheid kunnen worden uitgesloten mits mitigerende maatregelen worden getroffen. Dit is een verwachting en globale inschatting op basis van expert judgement. Mogelijk kan blijken dat bij een nadere effectenanalyse er voor een bepaalde soort of habitatype toch een significant effect optreedt.

Een '-' geeft aan dat de plannen meer concreet moeten zijn betreffende de activiteiten, tijdstip en locatie (oranje). Pas dan én na grondige effectenanalyse kan met zekerheid gesteld worden dat negatieve effecten voor de betreffende Natura 2000-gebieden uit te sluiten zijn of dat er een Passende Beoordeling noodzakelijk is. Significant negatieve effecten zijn in dit stadium niet volledig uit te sluiten.

Tabel 2. Samenvattende conclusie voortoets

Activiteit	Significant effect
1. Aanleg jachthaven, 30 ligplaatsen, Dorpsstraat, Kiel-Windeweer (wijzigingsbevoegdheid).	0
2. Uitbreiding agrarische bedrijven (wijzigingsbevoegdheid)	0/-
3. Oprichting woningen en bedrijfswoningen	0/-
4. Ontwikkelingsmogelijkheden niet-agrarische bedrijvigheid binnen bestemming agrarische doeleinden (vrijstellingsbevoegdheid en wijzigingsbevoegdheid).	0/-
5. Ontwikkelingsmogelijkheden horecadoeleinden.	0/-
6. Ontwikkelingsmogelijkheden bedrijfsdoeleinden.	0/-
7. Uitbreiding van intensieve veehouderijen (geen uitbreiding van aantal dieren).	0/-
8. Ontwikkelingsmogelijkheden in Natura 2000-gebied.	-
9. Ontwikkelingsmogelijkheden recreatieve doeleinden	-

De algemene conclusie is dat er geen activiteiten zijn die op voorhand leiden tot een Passende Beoordeling (- -). Daarnaast hebben de meeste activiteiten mogelijke negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied (0/-). Op basis van expert judgement kunnen voor individuele activiteiten significante negatieve effecten worden uitgesloten. Dit is naar alle waarschijnlijk ook het geval voor een worst-case.

Wel geldt in algemene zin, dat wanneer de ingrepen beperkt zijn, er nauwelijks effecten zijn te verwachten. Daarnaast hangt het af van de locatie. Activiteiten in of in de nabijheid van het Natura 2000-gebied en in de Polder Kropswolde, de Polder Wolfsbarge en Nieuwe Compagnie (het gebied buiten het Natura 2000-gebied waar de meeste Kolganzen foerageren) kunnen zorgen voor de belangrijkste negatieve effecten. Bij activiteiten die daarbuiten plaatsvinden is het effect naar verwachting minder.

Significante effecten als gevolg van ontwikkelingsmogelijkheden in het Natura 2000-gebied en voor recreatieve doeleinden kunnen in dit stadium en op basis van deze gegevens niet uitgesloten worden. Daarom zijn ze als '-' beoordeeld. Uit de nadere effectenanalyse zal moeten blijken dat significant negatieve effecten uit te sluiten zijn, of dat er een Passende Beoordeling opgesteld moet worden.

Activiteiten die niet worden meegenomen in het plan-MER

Naast de activiteiten die in het plan-MER worden meegenomen, zijn er activiteiten die niet worden meegenomen. De voornaamste redenen om activiteiten niet mee te nemen in het plan-MER zijn:

- de beleidsverantwoordelijkheid ten aanzien van de activiteit ligt niet bij de gemeente;
- de activiteit is niet m.e.r.- of m.e.r. beoordelingsplichtig;
- de (navolgende) besluitvorming rond het onderwerp is reeds voltooid;
- de beleidsuitspraak of activiteit is onvoldoende concreet;
- er is geen initiatief in beeld binnen de planperiode.

Het hele plan is plan-m.e.r.plichtig

Bij een plan-m.e.r.plicht van het bestemmingsplan Buitengebied is het hele bestemmingsplan plan-m.e.r.plichtig. Dit betekent dat het plan-MER niet beperkt mag worden tot de m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteiten waarvoor het plan een kader vormt en de activiteiten waarvoor een Passende Beoordeling gemaakt moet worden. De integrale en cumulatieve effecten van het plan worden in een plan-MER meegenomen.

3 DETAILNIVEAU PLAN-MER

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het detailniveau van het plan-MER besproken. De onderwerpen die zijn aangegeven in het vorige hoofdstuk worden hier nader uitgewerkt in paragraaf 3.2 In paragraaf 3.3 wordt vervolgens ingegaan op de beïnvloeding van natuur. In paragraaf 3.4 wordt ingegaan op de ontwikkeling van alternatieven in het plan-MER.

3.2 Nadere uitwerking onderwerpen plan-MER

In het bestemmingsplan Buitengebied ligt de nadruk op het vinden van balans tussen behoud en versterking van de beeldkwaliteit van het buitengebied en het inpassen van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Planologisch is deze afweging neergelegd in het bestemmingsplan Buitengebied van 1993, dat beleidsmatig en juridisch verouderd is en daarom herzien moet worden.

Het bestemmingsplan vormt de vertaling van de beleidsmatige keuzes voor de aanpak van de belangrijkste thema's die in het buitengebied spelen. Deze zijn neergelegd in de Nota van Uitgangspunten *Uitzicht Bieden*, die in september 2004 door de gemeenteraad is vastgesteld.

Exploitatie van aardgas, zowel proefboringen als winning

In het bestemmingsplan Buitengebied is de opsporing van aardgas opgenomen als algemene vrijstellingsbevoegdheid en is de winning van aardgas opgenomen als algemene wijzigingsbevoegdheid. Deze benadering gaat gepaard met het feit dat er (nog) geen concrete initiatieven in beeld zijn met betrekking tot de opsporing of winning van aardgas in de gemeente.

In het plan-MER zal worden gekeken naar geschikte en minder geschikte locaties voor de ruimtelijke inpassing van de exploitatie en winning van aardgas.

Kader 2. Provinciaal beleid aardgaswinning

Aardgaswinning: wat zegt het Provinciale beleid op basis van het POP?¹³

De provincie biedt op het vasteland mogelijkheden voor de winning van delfstoffen en de bijbehorende infrastructuur. Die moeten worden ingepast in de ruimtelijke structuur van landbouw, natuur en landschap. Eventuele schade als gevolg van de winning, bijvoorbeeld door bodemdaling en trillingen, moet worden vergoed. Zonodig worden compensatiemaatregelen genomen. Hierover zijn en worden afspraken gemaakt met de concessiehouders.

De stuurgroep Onderzoek Gebouwschade doet onderzoek om meer duidelijkheid te krijgen over de verschillende oorzaken van schade aan gebouwen. Deze schade kan immers veroorzaakt worden door bodemdaling als gevolg van delfstoffenwinning, maar ook door aardtrillingen, waterpeilverlagingen en constructiefouten.

Waar de winning plaatselijk sterke bodemdaling veroorzaakt en compenserende maatregelen niet meer haalbaar zijn, zal in de toekomst functiewijziging van het gebied moeten worden overwogen. De bodemdaling, vooral veroorzaakt door aardgaswinning, maakt op verschillende plaatsen aanpassing van de waterhuishouding noodzakelijk.

Uitbreiding van intensieve veehouderijen

Aan de intensieve veehouderijen worden uitbreidingsmogelijkheden gegeven. Zowel het agrarische bouwblok kan worden vergroot als de stalvloer. Het eerst genoemde wordt met een wijzigingsbevoegdheid toegestaan. Het laatstgenoemde met een binnenplanse vrijstelling.

Binnen de gemeente zijn voorlopig een 11-tal bedrijven gekarakteriseerd als intensieve veehouderijen, volgens de definitie uit de Provinciale Omgevingsverordening¹⁴. Het gaat om de volgende adressen:

- Kalkwijk 92 (niet meer inwerking, vergunning is nog niet ingetrokken).
- Nieuwe Compagnie 1a.
- Tripscompagnie 16.
- Vossenburg 1.
- Woldweg 175 (nog niet inwerking, vergunning 16/05/06).
- Woldweg 48a.
- Achterdiep Noordzijde 48.
- Borgercompagnie 42.
- Dorpsstraat 186 (niet meer inwerking, vergunning nog niet ingetrokken).
- Sluisweg 60.
- Sluisweg 5.

¹³ Deze tekst in dit kader is gebaseerd op het Ontwerp Provinciaal Omgevingsplan (POP), de Ontwerp Provinciale Omgevingsverordening (POV) en de naar aanleiding van de inspraak opgestelde Nota Reacties en Commentaar. De tekst in het POP en POV kan worden gewijzigd, afhankelijk van de vaststelling van POP en POV door Provinciale Staten op 17 juni 2009.

¹⁴ De definitie in de Provinciale Omgevingsverordening kan wijzigen, afhankelijk van de vaststelling van POP en POV door Provinciale Staten op 17 juni 2009.

Het merendeel van deze bedrijven is gelegen ten zuiden van Hoogezand-Sappemeer, waaronder twee bedrijven aan de Woldweg. De bedrijven aan de Woldweg liggen in de directe nabijheid van Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied, waardoor effecten op natuur en ecologie niet uit te sluiten zijn. Hier zal in het plan-MER aandacht aan worden besteed.

Kader 3. Provinciaal beleid intensieve veehouderijen

Uitbreiding intensieve veehouderij: wat zegt het Provinciale beleid op basis van POP en POV?¹⁵

Op grond van artikel 4.16a van de Provinciale Omgevingsverordening 2009 is nieuwvestiging van intensieve veehouderijen, ook in de vorm van een neventak niet mogelijk. Volwaardige intensieve veehouderijen en grondgebonden bedrijven met een volwaardige neventak (dit zijn de bedrijven die per 1 januari 2009 beschikken over een milieuvergunning voor het houden van tenminste het aantal dieren zoals aangegeven in bijlage 14 van de Ontwerp Provinciale Omgevingsverordening 2009) mogen uitbreiden. Voor elke uitbreiding is een ontheffing nodig en wordt de maatwerkmethode toegepast.

Uitbreiding van het vloeroppervlak voor intensieve veehouderij is alleen mogelijk via een ontheffing. Uitbreiding van een onvolwaardige neventak voor intensieve veehouderij is toegestaan indien de gevraagde uitbreiding voortkomt uit regelgeving voor dierenwelzijn en milieu. In het bestemmingsplan moet de omvang van de onvolwaardige neventak op grond van de milieuvergunning worden vastgelegd. Uitbreiding van het vergunde aantal dieren moet via een binnenplanse ontheffing mogelijk worden gemaakt. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij het gemeentebestuur.

Uitbreiding intensieve veehouderij Vossenburg 1, Kiel-windeweer

Voor de uitbreiding van de bestaande intensieve veehouderij aan de Vossenburg 1 te Kiel-Windeweer wordt op dit moment een besluit-MER opgesteld. Bij de beoordeling van de milieueffecten van de uitbreiding, wordt in het plan-MER zoveel mogelijk aangesloten bij de bevindingen in het kader van het besluit-MER.

Ontwikkelingsmogelijkheden in Natura 2000-gebied

Binnen het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied wordt in ondergeschikte mate ruimte geboden voor recreatieve en educatieve voorzieningen en agrarisch medegebruik. Onder recreatief-medegebruik moet onder meer worden verstaan het gebruik van de fiets- en wandelpaden in het gebied en het medegebruik van oevers en gronden, zonder dat dit in beginsel leidt tot bebouwing. Gebouwen zijn niet toegestaan. Slechts ten behoeve van beheersdoeleinden en voor educatief-recreatieve doeleinden kunnen bij vrijstelling gebouwen van beperkte omvang worden toegestaan.

Bestaand gebruik wordt positief bestemd in het bestemmingsplan. Het gaat hier om activiteiten als mountainbiken, motorcrossen en vliegen met motorvliegtuigjes, excursies, evenementen, schaatsen, ijszeilen en ijssurfen. Deze activiteiten zijn

¹⁵ Deze tekst in dit kader is gebaseerd op het Ontwerp Provinciaal Omgevingsplan (POP), de Ontwerp Provinciale Omgevingsverordening (POV) en de naar aanleiding van de inspraak opgestelde Nota Reacties en Commentaar. De tekst in het POP en POV kan worden gewijzigd, afhankelijk van de vaststelling van POP en POV door Provinciale Staten op 17 juni 2009.

toegestaan mits mitigerende maatregelen worden toegepast. Zie hiervoor ook het concept Natura 2000 beheerplan¹⁶.

Bij de beoordeling van de milieueffecten van ontwikkelingsmogelijkheden in het Natura 2000-gebied, wordt in het plan-MER zoveel mogelijk aangesloten bij de inzichten vanuit het Natura 2000 beheerplan.

Ontwikkelingsmogelijkheden recreatieve doeleinden

De ontwikkelingsmogelijkheden die het bestemmingsplan Buitengebied geeft voor recreatieve doeleinden zijn:

- De ontwikkeling van kleinschalige recreatieve- en toeristische doeleinden bij bestaande functies (minicampings, theetuinen, galerieën, pensions e.d., verhuur kano's). De ontwikkelingen dienen geen afbreuk te doen aan de hoofdfunctie.
- Dagrecreatieve voorzieningen voorzover betreft parkeer- en picknickplaatsen, visplaatsen en aanlegplaatsen en daarmee gelijk te stellen kleinschalige voorzieningen in alle bestemmingen.
- Exploiteren van een minicamping als neventak van de hoofdfunctie.
- Gebruik van deel van de hoofdbestemming voor kleinschalig detailhandel en toeristisch recreatieve voorzieningen.

In het plan-MER zal worden gekeken naar geschikte en minder geschikte locaties voor de ruimtelijke inpassing van ontwikkelingsmogelijkheden voor recreatieve doeleinden.

3.3 Beïnvloeding Natuur

Zoals in paragraaf 2.2 is aangegeven, moet een onderwerp in het plan-MER meegenomen worden indien er een Passende Beoordeling voor gemaakt moet worden. Een Passende Beoordeling moet gemaakt worden wanneer significante effecten op een Natura 2000-gebied niet kunnen worden uitgesloten.

Een plan-MER moet ter toetsing aan de Commissie m.e.r. worden voorgelegd indien er sprake is van invloed op Natura 2000-gebieden en/of op de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Ten zuidwesten van Hoogezand-Sappemeer ligt het Zuidlaardermeer, dat is aangewezen als Natura 2000-gebied. Dat betekent dat hier unieke natuurwaarden aanwezig zijn die behouden moeten blijven en waar mogelijk verder ontwikkeld kunnen worden. In het zuidwesten van de gemeente omvat de EHS van het Hunzedal niet alleen het Zuidlaardermeer, maar ook de natuurgebieden Kropswolderbuitenpolder en Westerbroekstermadepolder. Ten noordoosten van Westerbroek begint in de gemeente Slochteren de EHS van Midden Groningen.

De activiteiten die in het plan-MER worden beschreven, die van invloed kunnen zijn op de milieukwaliteit van Natura 2000-gebieden en op de EHS zijn in onderstaande tabel weergegeven.

¹⁶ Altenburg & Wymenga, 2009. Natura 2000 beheerplan Zuidlaardermeergebied. Werkdocument V2 voor bespreking 7 mei 2009. A&W rapport [1228].

Tabel 3. Invloed op natuur

Activiteit	Natura 2000-gebied	Ecologische Hoofdstructuur
Exploitatie van aardgas, zowel proefboringen als winning	Significante effecten op Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied zijn op dit moment niet uit te sluiten	Effecten op EHS zijn op dit moment niet uit te sluiten.
Uitbreiding van intensieve veehouderijen	Significante effecten op Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied zijn op dit moment niet uit te sluiten	Effecten op EHS zijn op dit moment niet uit te sluiten.
Uitbreiding intensieve veehouderij Vossenburch 1, Kiel-Windeweer	Significante effecten op Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied zijn op dit moment niet uit te sluiten	Effecten op EHS zijn op dit moment niet uit te sluiten.
Ontwikkelingsmogelijkheden in Natura 2000-gebied	Significante effecten op Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied zijn op dit moment niet uit te sluiten	Effecten op EHS zijn op dit moment niet uit te sluiten.
Ontwikkelingsmogelijkheden recreatieve doeleinden	Significante effecten op Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied zijn op dit moment niet uit te sluiten	Effecten op EHS zijn op dit moment niet uit te sluiten.

In het plan-MER zal aandacht worden besteed aan de mogelijke milieugevolgen die optreden in het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied en ten opzichte van de EHS. Voor de onderwerpen waarvoor significante effecten op Natura 2000-gebieden niet zijn uit te sluiten, zal een Passende Beoordeling gedaan worden. De Passende Beoordeling zal aansluiten bij het detailniveau van het plan-MER en het abstractieniveau van het bestemmingsplan. De Passende Beoordeling wordt als bijlage bij het plan-MER opgeleverd.

Het abstractieniveau van de Passende Beoordeling zal vergelijkbaar zijn met het abstractieniveau van de reeds opgestelde voortoets. De Passende Beoordeling zal waarschijnlijk in de vorm van een addendum op de voortoets worden gepresenteerd.

3.4 Cumulatieve effecten

In het plan-MER worden de samenhang en de relaties tussen activiteiten en het integrale bestemmingsplan beoordeeld op basis van milieu-invloed. Deze milieubeoordeling valt onder de noemer 'cumulatieve effecten'. Cumulatie van effecten vindt plaats wanneer meerdere activiteiten met een zelfde soort effect plaats vinden binnen een gebied. Daar waar ontwikkelingen onmogelijk dreigen te worden vanwege de overschrijding van wettelijke normen, zal dit worden aangegeven.

In het plan-MER worden twee benaderingen toegepast om de cumulatieve effecten te beschrijven:

- De onderwerpen uit het plan-MER worden in beschouwing genomen.
- De onderwerpen die niet zijn meegenomen in het plan-MER worden in beschouwing genomen. Hiertoe behoren onder meer de onderwerpen die in de voortoets zijn behandeld, maar die niet in het plan-MER worden meegenomen. Ook wordt gekeken of er andere relevante ontwikkelingen die in het gebied plaatsvinden, waarmee rekening moet worden gehouden.

3.5 Ontwikkeling van alternatieven

In het plan-MER wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van alternatieven met betrekking tot de mee te nemen onderwerpen. Hierbij wordt gedacht aan locatiealternatieven. In het kader van deze alternatieven wordt aangegeven op welke locatie binnen de gemeente Hoogezand-Sappemeer ontwikkelingen beter passen, en waar niet.

4 AANPAK MILIEUBEOORDELING

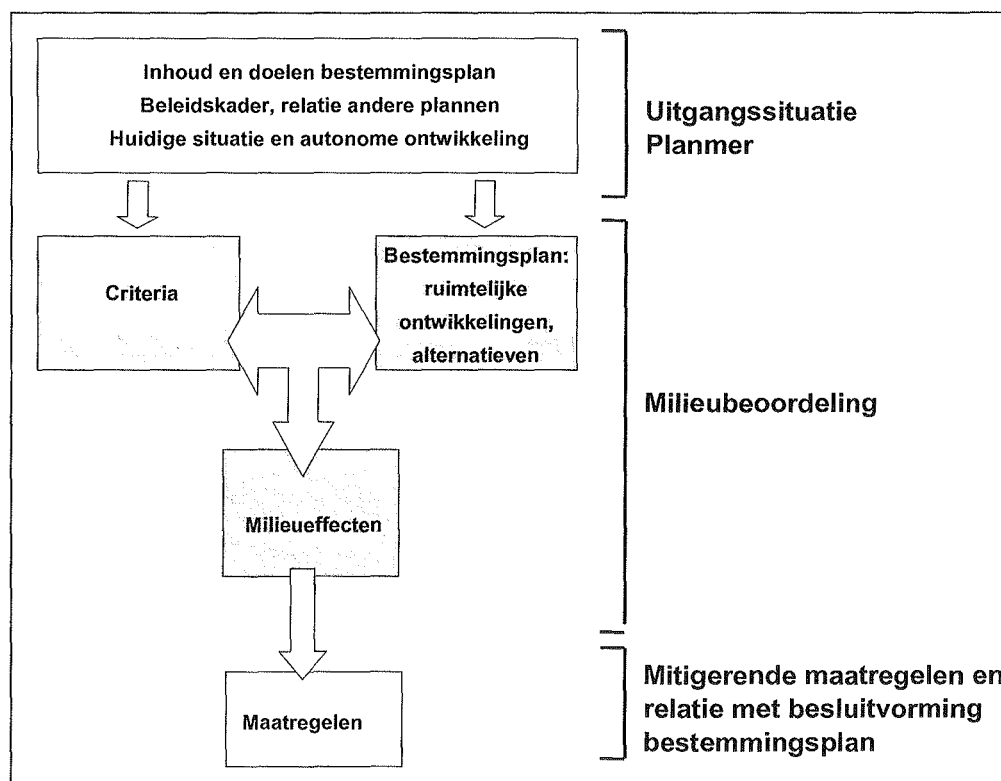
4.1 Inleiding

Het doel van een plan-MER is het op een systematische en inzichtelijke wijze beschrijven van de milieueffecten van het bestemmingsplan Buitengebied binnen de vastgestelde reikwijdte en het detailniveau. Kern van het plan-MER is de effectbeschrijving van de verschillende onderdelen die meegenomen worden in het plan-MER, en de mogelijke alternatieven.

4.2 Aanpak en beoordelingskader

De aanpak die ten grondslag ligt aan het plan-MER is in onderstaande figuur 1 weergegeven:

Figuur 1. Aanpak plan-MER

De basis voor de effectbeschrijving is een beschrijving van de huidige situatie en autonome ontwikkeling indien er geen (grootschalige) ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied van de gemeente Hoogezand-Sappemeer zouden plaatsvinden. Daarnaast worden milieukeurmerken en milieuproblemen in de gemeente in beeld gebracht. Beide elementen samen geven de kwetsbaarheid van het milieu aan in relatie tot de mogelijke ruimtelijke ontwikkelingen. De beschrijving van de huidige situatie en autonome ontwikkeling vindt pragmatisch plaats gericht op de onderwerpen die beoordeeld worden.

Het plan-MER wordt opgesteld op basis van beschikbare informatie. Ontbrekende informatie zal als leemten in kennis en informatie worden opgenomen in het plan-MER en vormt een aandachtspunt voor eventuele vervolg merren.

Tenslotte worden in het plan-MER de samenhang en de relaties tussen activiteiten en het integrale bestemmingsplan beoordeeld op basis van milieu-invloed. Deze milieubeoordeling valt onder de noemer 'cumulatieve effecten'.

Beoordelingskader

Voor de effectbeschrijving worden de verschillende onderdelen die meegenomen worden in het plan-MER in beginsel beoordeeld op basis van de milieuaspecten zoals weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 4. Te beoordelen milieuaspecten ten behoeve van de effectbeschrijving

Bodem en water	Bodemkwaliteit Waterkwaliteit Waterkwantiteit Grondwaterbeschermingsgebieden en waterbergingsgebieden
Natuur	Natura 2000-gebieden (Vogel- en Habitatrichtlijngebieden) Ecologische hoofdstructuur Weide- en akkervogelgebieden en ganzenfoerageergebieden Beschermd en Rode Lijst soorten
Landschap, cultuurhistorie en archeologie	Landschappelijke waarden en cultuurhistorische elementen Ruimtebeslag Waardevolle bodem Archeologische waarden
Mobiliteit	Belasting wegennet Verkeersveiligheid
Woon- en leefomgeving	Geluid Licht Luchtkwaliteit Externe veiligheid Geur
Klimaat	Reductie CO ₂ -uitstoot Klimaatadaptatie

Als basis voor de effectbepaling zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van kwantitatieve gegevens. De uiteindelijke beoordeling van de effecten zal een kwalitatieve zijn, waarbij gescoord wordt op een 5 puntsschaal van '- -' tot '+ +'.

4.3 Resultaat

Het resultaat van de exercitie is een plan-MER waarmee vanuit het oogpunt van milieu argumenten worden aangedragen voor bepaalde keuzes in het bestemmingsplan. Als bijlage bij het (ontwerp) bestemmingsplan wordt een motiveringsparagraaf 'motivering van keuzen op basis van plan-MER' gevoegd, waarin wordt beschreven op welke manier de milieuonderzoeken uit het plan-MER bepalend zijn geweest voor de keuzen in het (ontwerp) bestemmingsplan.

Concept inhoudsopgave

Plan-MER bestemmingsplan Buitengebied gemeente Hoogezand-Sappemeer Samenvatting

1. Plan milieueffectrapportage

Aanleiding
Doel plan-MER in relatie met het bestemmingsplan
Procedure en betrokken partijen
Reikwijdte en detailniveau informatie
Aanpak milieueffectbeoordeling

2. Bestemmingsplan Buitengebied

Inhoud en doelen bestemmingsplan
Relatie met andere plannen en programma's
Relevante beleidsdoelstellingen
Voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen
Mogelijke alternatieven en varianten (inclusief motivering)

3. Gebiedsbeschrijving

Beschrijving buitengebied
Huidige situatie en autonome ontwikkeling

4. Toetsingskader voor milieubeoordeling

Toetsingscriteria
Uitwerking toetsingscriteria

5. Beoordeling milieueffecten

Milieueffecten van ruimtelijke ontwikkelingen en alternatieven:
Mitigerende maatregelen
Samenvattende beoordeling en vergelijking van alternatieven

6. Cumulatieve milieueffecten

Cumulatie onderwerpen plan-MER en voortoets
Cumulatie activiteiten in de omgeving

7. Leemten in kennis en monitoring

Leemten in kennis
Monitoringsprogramma milieugevolgen

Bijlagen

Verantwoording gebruikte informatie, leemten in kennis en informatie
Verantwoording van het proces om te komen tot de milieubeoordeling

